

ספר

זכותא דיעקב

יכיל בקרבו מכתבי תורה, ענינים בהלכה,
שיחות קודש ועובדות והנהגות כטיפה מן
הים אשר זכיתי לקבל מכבוד מורי ורבי
איש אלקים קדוש עמוד צלותהון דישראל
רב רבנן מופת הדור מרן הגאון הצדיק
רבי יעקב אדלשטיין זצוקלה"ה
הגאב"ד דרמת השרון

בשנת תשע"ז לפ"ק

הכתובת :

חליוה

רח' חזון איש 1557/22 אופקים

אברהם אבינו של צדיק לא נפטר לקראת אהרן הכהן
היה משה רבנו חכם, שמואל הנביא שנים באמון וזה
אומר לו ישלח את משה ואהרן ואלה חזקו ונחמנו
תהיה שמואל אומר, אלהי חזק ויגדל בידו יקד אלהי

מכתב ברכה ממו"ר זצוק"ל לספר בעקבי ההגדה שהוצאנו מתורתו
(ואשר כתבנום עפ"י הקלטות משיעוריו על סדר ההגדה)

JACOB EDELSTEIN
RABBI OF RAMAT-HASHRON
ISRAEL
TEL. 03-5491727
NAOMI ST. 4

יעקב בהגרצ"י אדלשטיין
רב דרמת השרון
רח' נעמי 4
טל. 03-5491727

ב"ה, רמת השרון, יום ב' אדר ב' תשל"א

בזה אביה ברכת לאביר היקר האופל
בתי"ש הרב משה חליאש שליטא,
אשר טיהר את ארץ ישראל שבשמימי השמים
הגדולה של פסח, ביצירת הטובה שלו, ואם כי בזה
המסירה של השמים לא היה כוונתו להקדיש כל
חלקי העולם שבגדו לא ארץ אלא כלל, ולא
איש נקודות בלבד, כי אם לבנות בני ישראל
השמים, דבר שיש מזה האור והחן של בני
העולם, ודבר מפתח מ/בבית, ולקיים מצוה ב
החובה לספר וכו'.
אנחנו יוצאים שיש קושי במאמציך מכלי
ביבית ושמירה, אבל בפניך בספר, וברית באשר ביבית
לא היה כוונתו אמת בבית, אלא מן אמצעי בלי
מכונת הקטנה והשורה, וזו אף היא המצוה בלי
אמצעי ממנה בברית לא מתקבל, ולפי המצוה המהירה
ש ביה באמת, מתאמת קולו וקולו של התיבוס הראוי לו
בעקבותיו (הקדמה) וזהו שיש בזה חשיבות רבה
ואחריהם בברכה וכו', חסד ואמת בזה בזה וכו'.

JACOB EDELSTEIN
RABBI OF RAMAT-HASHRON
ISRAEL
TEL. 03-5491727
NAOMI ST. 4

יעקב בהגרצ"י אדלשטיין
רב דרמת השרון
רח' נעמי 4
טל. 03-5491727

ב"ה, רמת השרון, יום ג' ט' אלול 5750

חצית איש חגיגה בתל אביב, בישיבת אשכול, בלוי'ם
התלבי"ג, ה"ג בבית החרוץ, למחבר ולר"ם, רצון לעצמן ולעמית
ה"ג בבית חור משל תלויב ה"ל, אשר בלוי'ם היתג לי
הצבא והתחנך, בבית אחד מחזאי' בתל אביב, שחזי' שחזי'ם
שחזי'ם בחסדי גמ"ל, וזקק חזק מחזי' יקרה בבית
ביתן וזקק הלבא לפני כפי הדפס פ' עזב ספר, פני העלון
פ' ידיו ב"ל, וזקק, משל ידבר יכונן, בו הוא נאמן ונאמן
בסוגיה בש"ס, הלכה ואחרים, משבב מעמקים, אלהי' חזי'ם
בביתא אבסביה נעזר, ואמיתו חזן אשתי' ששני' בבית
סור יתם, לבחורים חזני' חזי' אלהי' ית' במחל, ומעמק
יבין, לבחורים חזן כינן, איצב חזן אלהי' חזני' חזני' חזני'
לחזיק חזן, כי ראית חסדי ראש חזי'ם אלהי'ם, חזני'
חזני' חזני' חזני' חזני' חזני' חזני' חזני' חזני' חזני'
אנני חזני' חזני' חזני' חזני' חזני' חזני' חזני' חזני'
חזני' חזני' חזני' חזני' חזני' חזני' חזני' חזני'

JACOB EDELSTEIN
RABBI OF RAMAT-HASHRON
ISRAEL
TEL. 03-5491727
NAOMI ST. 4

יעקב בהגוצ"י אדלשטיין
רב דרמת השרון
רח' נעמי 4
טל. 03-5491727

ב"ה, רמת השרון, יום ב' אב תש"ז

אזאא הברכה

אבינו המופלא ח"ה, אגודת ישראל וקהילות
היה בהם מלך חסיד יצ"ו
שלא יברכה אדם

מה מאד שמח אני כאשר ראיתי את דפי
הקונטרסים על מה יבואו בשם (נ"ס) מלך, ואכן
נכתב, שזה המלך הוציא מצוה שיהיה אחד מילדיו משיב
למצוה ע"ש נ' חיים וצדק. כאשר בנה לי הכתב והוא
בפיו מציין בין שנים שיצאו ויחיה שם, וגם המלך על
הכתב, וזה היה לאילן בירבא, ובאילן של חס' יבוא
המלך ויחיה, ויחיה כיוצא ויחיה בשלום, במקומו
וסמלו, המלך כנפח צופה מלך על ארץ ישראל
של קדמונים ואחרונים.
אכסר שבחאן רבן על תולדות הקדושים, ואסמך
יבוא המלך ח"ה, ויחיה ויחיה ויחיה, ויחיה
אזסר לאילן חסד ויחיה ויחיה, ויחיה ויחיה
מלך ויחיה מלך, ויחיה ויחיה, ויחיה ויחיה
והוא אבא

מכתב ברכה ממו"ר זצוק"ל לספרנו ענפי משה בהלכות ועניני ראש חודש
אשר כתבו כמה חודשים לפני הסתלקותו לחיי העולם הבא

JACOB EDELSTEIN
RABBI OF RAMAT-HASHRON
ISRAEL
TEL. 03-5491727
NAOMI ST. 4

יעקב בהגוצ"י אדלשטיין
רב דרמת השרון
רח' נעמי 4
טל. 03-5491727

ב"ה, רמת השרון, יום ג' טבת תש"ס

אצאת היציאה

אצחק במלפא חו"ל אבאד אשחק אצביא

בז' היציאה משה חילא יצו

מלפא אצביא אכס

מלפא תי באשח ראית דפי הכבסס

הספ, אצפי משה חו"ל זעני מאל חאב, דו כחמ"ק

אכחיד, כחסמיו בקו צמ"ק, מלפא אצביא אכס

תדן חק מאת הש"ה, השמחה תריל, אכחיד אצו

כחמיו כח"ה אכחיד, דאכ"ה, אצפי אצביא

פתח השער

קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים, נפלה עטרת ראשינו ותפארתינו, רוח אפינו קדוש יעקב אשר אמרנו בצילו נחיה בגויים איננו, אוי לנו כי חטאנו ואיבדנו כלי חמדתינו. על זה היה דוה ליבנו על אלה חשכו עיננו בהעלותינו על לבבינו את זכרון מו"ר האדם הגדול בענקים איש אלוקים קדוש מופת הדור ורב רבנן מרן הגאון הצדיק רבי **יעקב אדלשטיין** זצוקלה"ה הגאב"ד דרמת השרון אשר בחיי חיותו הוא הגבר הוקם על בהקמת עולה של תורה והרביץ תורה ויראה והנחיל דת מורשה בהעתקת השמועה כמתכונתה מימים ימימה לדור דור ודורשיו. עצתו לרבבות אלפי ישראל אמונה היתה וברכותיו עשו פירות ופירי פירות ועתה בעוה"ר אשר חשכו המאורות שומה עלינו לאחוז בדרכו דרך הקודש ולהמשיך לעלות במסילה העולה בית ק-ל עד ביאת גואל צדק ועד בכלל.

בימי אבלו של מו"ר מרן זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא נתתי אל לבי לעסוק בתורתו לזכות ולעילוי נשמתו הקדושה, וקבצתי בזה כטיפה מן הים הגדול אשר זכיתי לקבל הימנו וסדרתים לכדי ספר אשר תכנו יחלק לארבעה חלקים.

החלק הראשון המה שלשה מכתבי תורה יקרים ונחמדים אשר זכיתי לקבל ממו"ר מרן זצוק"ל בכתב יד קדשו בעינינים שונים.

החלק השני הנהו ענינים בהלכה בו קבצתי למעלה מארבעים תשובות אשר זכיתי לשאול מקמיה מו"ר מרן זצוק"ל בעל פה ומאי דהשיבני עליהם, הן אמנם כתבתי להני תשובות סמוך ונראה לזמן אמירתם ומיהו מסתפינא ליקח ע"ע אחריות למימר דכתבתים במדוייק ממש וע"כ ח"ו לסמוך אהא להלכתא ובלא"ה דרכו דמו"ר מרן זצוק"ל הי' לעורר על כך תדיר [וראה בהקדמות ספריו ובמאי דכתב לן במכתבי תורה מכתב ב' בסופו, ע"ש].

החלק השלישי בו יבואו ארבעים שיחות קודש אשר זכינו לשמוע ממו"ר מרן זצוק"ל במהלך השנים וטרם נדפסו בשאר קבצי השיחות שזכינו להוציא לאור עולם בעבר מתורתו דמו"ר מרן זצוק"ל [ה"ה קובץ שיחות על המועדים ב"ב תשס"ה, קובץ שיחות עה"ת ב"ב תשס"ו, קובץ שיחות דשנת תשס"ז אשר נדפס בב"ב תשס"ח, קובץ שיחות משנת תש"ס ב"ב תשס"ח. ספר בעקבי ההגדה על הגדש"פ תשע"א, ועוד]. והנה בקבצים הקודמים

שהוצאנו היו מהם שעבר מו"ר מרן זצוק"ל על הכתבים והגיה ותיקן בכתי"ק אולם עתה שנתבקש מו"ר מרן זצוק"ל בישיבה של מעלה שנסתי מתני להגיהם ולתקנם כל הצורך, והשתדלתי להותירם בקרוב ללשון אמירתם, ותקוותי איתנה שלא תצא תקלה מתח"י ח"ו כי לטובה כוונתי. (כמו כן ישנם עוד איזה שיחות תח"י ואי"ה עוד חזון למועד לעורכם ולהוציאם לאור עולם בל"ג).

והחלק הרביעי בו כתבתי מעט מילי דהספידא מהליכותיו והנהגותיו דמו"ר מרן זצוק"ל אשר יש בהם לחזק הלבבות וליישר ארחות.

מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי על אשר זיכני מהיותי לאיש להתקרב למו"ר מרן זצוק"ל בלמדי בישיבת רבינו חיים עוזר לצעירים אשר מו"ר מרן זצוק"ל כיהן בה כראש הישיבה ופעמיים בשבוע זכינו שהגיע להישיבה ביום ראשון לבוחנינו על החומר הנלמד וביום שני למסור בה את שיחתו השבועית לפרשת השבוע. ואחר מכן הייתי מתלווה אליו לכל מקום שהי באפשרי ומאותם הימים ועד אחרית ימיו דבקה נפשי אחרי מו"ר מרן זצוק"ל בקשר של קיימא ובאהבת איתן והייתי מגיע לרוב אחת לשבוע לשמוע דברי אלקים חיים מפי קדשו, וכן זיכני השי"ת להו"ל כו"כ קבצים וחי' מתורתו דמו"ר מרן זצוק"ל (וכנזכר במוסגר לעיל) וכמים הפנים אל הפנים קרבני אליו מו"ר מרן זצוק"ל בעבודות של אהבה כאב ירצה בן וכמלאך עמד על ראשי ואמר לי גדל.

בחתימת השער הנני בתפילה לעני קדם אבוהון דבשמיא, רחמנא אידכר לן זכותא דיעקב שלימא ונזכה ללכת בדרך טובים ולשמור ארחות צדיקים וכשם שבחיי חיותו הי' מו"ר מרן זצוק"ל מגדל עז ותל תלפיות לרבבות אחינו בית ישראל כן יהי אף בעלמא דקשוט עומד ומשמש וידובבו שפתותיו הק' להליץ טוב בעדינו ובעד כל אשר לנו ובעד כל כלל ישראל להוושע תשועת עולמים ולזכות לראות בישועתן של ישראל השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן.

מנאי הקטן שבתלמידיו,

משה חליוה

מח"ס ענפי משה ושא"ס

החופקה"י אופקים יצ"ו

"היטיבה ה' לטובים"

הנני מביע בזה את הודאתי מקרב ולב למע"כ ידידנו הרה"ג שלשלת היוחסין ומפורסם לשם ולתהילה בשערים המצויינים בהלכה כש"ת מוה"ר **גמליאל הכהן רבינוביץ** שליט"א בעמח"ס רבים ויקרים ומכללם סדרת ספרי גם אני אודך הכוללת עשרות ספרים הן מדנפשיה והן מתשובות שזכה לקבל מתלמידי חכמים ומגדולי ההוראה, סדרת ספרי פרדס יוסף החדש על המועדים אשר בכל הארץ יצא קווס ובקצה תבל מיליהם ולע"ע יצאו לאור עולם ארבעה כרכים מינייהו הלא המה על ראש השנה, חנוכה, פורים ופסח, ועוד ידו נטויה ברצות ה' להשלים הסדרה על כל מועדי השנה, סדרת קבצי שבט הכהונה שמונה חלקים, וכן זכה לההדיר ולהו"ל עוד עשרות ספרים יקרי ערך ומתוכם ספר הפוסק לדמותו דמרון הגר"ש הלוי ואזנר זצוק"ל, ליקוטי משנת יוסף על הלכות שמחות, שו"ת ברכת ראובן שלמה חלק י"א, טיב הנסתר, היכל הנגינה, שומר טהרה, טוב להודות, ולרפואה שלימה, אור התורה, זכרון מרגלית וכהנה רבות ומכללם כאלו שההדיר בעילום שמו, אשר לקח על עצמו במסגרת מכון "גם אני אודך" שבראשותו את הוצאות הדפוס לספרנו הנוכחי "זכותא דיעקב". ואני תפילה כי זכותי דמו"ר מרן זצוקללה"ה תעמוד לו ולכל אשר באהלו יחיו לאיו"ט להתברך בכל הברכות האמורות בתורה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גואל צדק ועד בכלל, אכ"ר.

מפתחות

מכתבי תורה

מכתב א'

שלושה שאלות ששאלתי בימי בחרותי למו"ר זצוק"ל.....א.
מכתב תשובות ממו"ר זצוק"ל לשלושת שאלותי. (א) בענין קבלת גרים
מעמלק בזה"ז. (ב) בעובדא דהוי בבחור אחד שעמד להישבר ועודדו מו"ר
זצוק"ל ובזכותו נשאר בישיבה. (ג) ביאורו של מרן הגר"ש כהנמן זצ"ל על
מדרש פליאה "הדודאים נתנו ריח זה מעשה ראובן ועל פתחינו כל מגדים
זה נר חנוכה".....ב.

מכתב ב'

מכתב למו"ר זצוק"ל על ספרו שיעורי שבת. (א) בענין פרסום מודעה
מסחרית בעיתון דיום שישי שתפוצתו אף בין החילוניים. (ב) אי שרי ליתן
לבן המחלל שבת רח"ל לקדש על היין. (ג) עירוב חצירות בחלה קפואה. (ד)
התזת ספריי השומר על צורת השיער אי הוי בנין בשבת. (ד) הסרת והחזרת
פלטה ליישור שיניים ביומא דשבתא.....ה.
מכתב תשובות ממו"ר זצוק"ל להערות ב' וד'.....ח.

מכתב ג'

מכתב למו"ר זצוק"ל על ספריו בעקבי תלמוד ושיעורי שבת. (א) בדין טעם
פשפש לתוך פיו ה"ז יפלוט. (ב) חיוב השבת אבידה במעשר עני. (ג) הדלקת
המנורה בשמן זית שלא הביא שליש. (ד) בעובדא דההוא ארמאה (פסחים ג'
ע"ב). (ה) בענין קבוע. (ו) ברש"י סנהדרין (כ"א ג', ד"ה ליבונאה). (ז) בהא
דבורח מחו"ל לא"י סותרין את דינו מפני זכותה של א"י. (ח) הזכרת יצ"מ
בקידוש. (ט) פת עירוב שהונחה בהקפאה אי בעיא בדיקה ע"מ למיסמך
עלה. (י) שכח לברך בורא מאורי האש בהבדלה ונזכר אחר שהתחיל ברכת
המבדיל. (יא) בענין מטריה בשבת.....י.
מכתב תשובה ממו"ר זצוק"ל להערה ד'.....טז.

ענינים בהלכה

- א. כיסוי מי נטילת ידיים שמניחין ע"י המיטה יז
- ב. ענינים שונים בהלכות ועניני נטילת ידיים. א. הנוגע בשרוכי נעליו אי בעי ליטול ידיו. ב. הנוגע בגרביו אי בעי ליטול ידיו. ג. הנוגע ברגל אחר ששטפה אי בעי ליטול ידיו. ד. נט"י עד אחרי הפרק כסגולה. ה. הנחת הספל הפוך כשיוצאין מביה"ח יז
- ג. הישן עם מאכל בכיסו אי נאסר מחמת רו"ר יז
- ד. עניית אמן על ברכת אהבת עולם בערבית יח
- ה. ש"ץ שיש בד"א מתפלל שמו"ע יח
- ו. שינה עם ציצית בלילה יח
- ז. ברכת משקה האננס יח
- ח. ברכה על עוגות הבאות בתוך הסעודה יט
- ט. ברכת השוקולד יט
- י. אם צריך לראות הברקים או סגי בראיית האור היוצא מהם כ
- יא. בענין ברכת שחלק מחכמתו ליראיו בזה"ז כ
- יב. פתיחת בקבוקים בשבת כ
- יג. שימוש בחשמל בשבת כא
- יד. ריסוק תפוז"א במזלג בשבת כא
- טו. חשש שמא יטה בויטרינה סגורה כא
- טז. כיסוי ניילון לכובע בשבת כשירד גשם כא
- יז. הקפאת מים בשבת כב
- יח. קביעת מזוזה בצורת הפתח כב
- יט. שתיית יין בסעודה שלישית כב
- כ. עשיית הבדלה בקפה וקולה כב
- כא. מגדיל או מגדול בבהמ"ז דמלוה מלכה כג
- כב. חריכת מצה שבורה לאחשובי שלימה כג
- כג. אם מותר לשבת בהקפות כג
- כד. הדלקת נר חנוכה בתפוז"א כג
- כה. אי שרי לזמר פסוקים משיה"ש כד
- כו. שמיעת שירים מקלטת כד
- כז. הכנסת אצבעות ופתקים לסדקי הכותל המערבי כד

כח. מאכל מבושל קפוא שחיממו עכו"ם אם אית ביה משום בישולי
 גויים כה
 כט. בענין בלונים קטנים שיש בכלי בעת טבילת כלים כה
 ל. תינוק שנולד דקה או שניים לפני השקיעה ע"פ השעון אימתי למולו ... כה
 לא. שאלות ותשובות בעניני כבוד הספרים. א. אם מותר להניח עט על ספר
 ב. אם מותר לקפל שולי ספר קודש. ג. אם מותר להניח דף ריק בספר קודש
 ד. אם מותר להניח מחברות בתוך ספר קודש כה
 לב. שימוש בספרי רעהו בלא נטילת רשות כו
 לג. אם צריך לשים קו על המילה חיים וכיו"ב כו
 לד. מזגן המפריע במדרגות הבנין אם אפשר לכופ את בעליו לסלקו כו
 לה. אכילה בחתונה כשלא הוזמן אליה כז
 לו. חשש בשכונה שנפטרו בה כמה אינשי רח"ל כז
 לז. יציאת יולדת מביתה כז
 לח. כתיבת שם פסי' בכתובה כח
 טל. הסכם יששכר וזבולון כח
 מ. ונשמרתם מאוד לנפשותיכם כח
 מא. יום הולדת את פרעה כט
 מב. יציאה לטיול באילת כט
 מג. מכתב להרב פנחס וייספיש שליט"א ובו משא ומתן בכמה תשובות
 שזכה לשמוע ממו"ר זצוק"ל בענינים שונים בהלכה כט

שיחות קודש

בראשית

הישיבות הם "תיבת נח" של ימינו (לפרשת נח תשי"ע לפ"ק) מ
 "ויבן שם מזבח לה'" (לפרשת לך לך יום שני ג' חשון תשס"ח לפ"ק) מב
 "גרש האמה הזאת ואת בנה" (לפרשת וירא יום שני י"א חשון תשס"ח
 לפ"ק) מג
 ברוחניות יש ליזהר מלסמוך על אחרים פי אלף מבגשמיות (פרשת חיי שרה
 תשי"ע לפ"ק) מה
 קדושת גוף האדם אחר פטירתו (לפרשת חיי שרה) מז
 מעלתו של צדיק בן צדיק (פרשת תולדות תשי"ע לפ"ק) מט

התפילה כמטרת קרבה וקשר להקב"ה (פרשת תולדות תשס"ח לפ"ק) ... נא
 לימוד ממידותיו של יעקב אבינו (לפרשת ויצא) נג
 השמח בחלקו ברוחניות ובגשמיות (פרשת וישלח תש"ע לפ"ק) נד
 הוי דן את כל האדם לכף זכות [א'] (לפרשת וישב) נו
 הוי דן את כל האדם לכף זכות [ב'] (לפרשת וישב תשס"ח לפ"ק) נח
 "בך יברך ישראל ישימך אלקים כאפרים וכמנשה" (לפרשת ויחי) ס

שמות

וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה (לפרשת שמות תש"ע
 לפ"ק) סב
 "כִּי דִבֶּר ה' בְּזֶה" (פרשת וארא תש"ע לפ"ק) סד
 השפעת מידות טובות על ישרות השכל (לפרשת יתרו תשס"ח לפ"ק) סה
 דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים
 (פרשת משפטים תש"ע לפ"ק) סז
 "ואשר לא צדה והאלוקים אינה לידו" (פרשת משפטים תשס"ח
 לפ"ק) סט

ויקרא

כוונת עשיית המצוות משום ציווי ה' (לפרשת שמיני) עא
 וספרתם לכם ממחרת השבת (לפרשת אמור תש"ע לפ"ק) עד

במדבר

"איש על דגלו באותות לבית אבותם" (פרשת במדבר תשס"ח לפ"ק) עה
 הנהגת השי"ת עם עמ"י שלא ככל הגויים (פרשת במדבר תש"ע לפ"ק) עז
 "הוי עז כנמר – עזות דקדושה" (לפרשת בלק יום שני ד' תמוז תשס"ח
 לפ"ק) עט
 בא לכלל כעס בא לכלל טעות (לפרשת מטות יום שני י"ח בתמוז תשס"ח
 לפ"ק) פא

דברים

הכרת הטוב והיפוכה (פרשת כי תבוא תשס"ט לפ"ק) פג
 ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת לעשותם ובהיפך רח"ל (לפרשת כי
 תבוא) פו
 "אתם נצבים היום" (פרשת נצבים תשס"ט לפ"ק) פח
 "והשבות אל לבבך" (לפרשת נצבים יום שני כ' אלול תשס"ז לפ"ק) צ

ישימו לבבכם" (לפי האזינו יום שני כ"ז אלול תשס"ז לפ"ק)..... צא
האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו (לפרשת וזאת הברכה יום ב' ה' בתשרי
תשס"ח לפ"ק)..... צג

מועדים

מצוה שיש לה הרבה תוצאות (אלול תשע"ה לפ"ק)..... צה
תקעו בחודש שופר (אחר בין הזמנים כמדוי' אלול תשע"ד לפ"ק)..... צו
זכות אבות ע"י הליכה בדרכי האבות (קודם ר"ה תשס"ט לפ"ק)..... צז
ימי הספירה כחכנה לקבלת התורה (ימי ספיה"ע תשע"ה לפ"ק)..... צט
הכנה לקבלת התורה (מוצש"ק פרשת נשא אור לה' בסיון תשס"ה
לפ"ק)..... ק
גמילות חסד ברוחניות ובגשמיות (ערב שבועות תש"ע לפ"ק)..... קה
לחג השבועות (כמדוי' משנת תשע"ב לפ"ק)..... קז
"כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו"..... קח
על עזבם את תורתו (תשס"ח לפ"ק)..... קי

ענינים שונים

השמחה שבסיום מסכת..... קיב
בין הזמנים ותועליותיו..... קיד

עובדות והנהגות

תורת אמת היתה בפיחו..... קטו
כזה ראה וקדש..... קטז
דיבור ומחשבה..... קיז
שלא לבייש..... קיז
גאון העונה..... קיח
כבוד הזולת..... קיח
מחנך לדורות..... קיט
דע לפני מי אתה עומד..... קכ
הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות..... קכ
שמח בשמחתם של ישראל..... קכא
בכל צרתם לו צר..... קכב
דין פרוטה כדין מאה..... קכג

סוד הפשטות..... קכד
סגולות למציאת זיווג..... קכה
סגולות לזרע של קיימא..... קכו
שמות בארץ..... קכז
עצות וסגולות שונות..... קכז
בקרב קדושים יתהלל..... קכח
חמין ושמן שסכתנו רבינו..... קכח

מכתבי תורה

מכתב א'

שלושה שאלות ששאלתי בימי בחרותי למו"ר זצוק"ל

מקודם שהוצאתי לאור עולם את קובץ השיחות הראשון ממו"ר זצוק"ל, הוא קובץ שיחות על המועדים הנדפס בשנת תשס"ה לפ"ק, שאלתי מקמיה מו"ר זצוק"ל שלושה שאלות הקשורות לשיחותיו ואלו הם.

א. מו"ר זצוק"ל אמר בשיחה מקודם ימי הפורים דבמק"א אי' דמקבלין גרים מעמלק והקשה בזה דהיאך מקבלין אותם והא צריך למחותן ויישב דישנו עמלק רוחני וע"י שמקבלין הגר העמלקי לכלל ישראל, בהא גופא מתקיימת מחיית עמלק דנמחה העמלק שבו.

ושאלתי למו"ר זצוק"ל היכן מובאת האי הלכתא, והוספתי דשמעתי דבספרי אי' בהיפך והיינו דאין מקבלין גרים מעמלק, וצ"ב. אמנם הערנו דבספר עין זוכר (הו"ד במקורות וציונים הנד' בר"מ מהדו' הר"ש פרנקל ז"ל הלכות מלוה ולווה פ"ה ה"ה) כתב להוכיח מהר"מ ז"ל בהל' איסורי' פ"ב הי"ז שמקבלים גרים מעמלק, ואהא כתבנו דאפשר דמאי דאמר מו"ר זצוק"ל הוא משום דגר שנתגייר כקטן שנולד, ולמעשה בשלהי דברינו ביקשנו את חו"ד דמו"ר זצוק"ל אהא אם אמנם הלכה למעשה היא שמקבלין גרים מעמלק.

ב. בקשתי לברר עובדא אחת שסיפר מו"ר זצוק"ל באחת משיחותיו שעודד בחור שעמד להישבר ובזכותו נשאר בישיבה.

ג. בקשתי ממו"ר זצוק"ל לכתוב לן מאי דביאר מרן הגר"ש כהנמן זלה"ה על מ"ש במדרש פליאה "הדודאים נתנו ריח זה מעשה ראובן ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה".

מכתב תשובותיו דמו"ר זצוק"ל על שאלותי הנזכרות

בס"ד כ"ג שבט תשס"ה

לבחור היקר כה' משה חליוה, נ"י ויזרח בס"ד

שלום רב

א. בענין מה ששאלת אודות עמלקי שהתגייר.

הנה, מה שכתבת ששמעת שכתוב מפורש שאין מקבלין מעמלק, וצינית שזה בשם הספרי, עצם הדבר נכון הוא שיש ברייתא האומרת כן, אבל לא מצאתי כזאת בספרי, אלא זה נמצא בברייתא של מכילתא, בס' שמות סוף פרשת בשלח, בשם ר' אליעזר על הפסוק כי יד וכו', שכך הוא דורש הפסוק. אך לענין מה שאמרנו בענין זה אז לפני פורים, צדקת במה שכתבת שמצאת בהג' שברמב"ם הוצאת פרנקל, בשם "עין זוכר" שדעת הרמב"ם היא שמקבלין גרים מעמלק, ועוד הוסיף שם ברמב"ם הל' סנהדרין פרק י"ח הלכה ו' בספר המפתח בסוף הכרך, בשם עין זוכר שהרמב"ם אינו פוסק להלכה כהמכילתא, אלא ס"ל דמקבלין גרים מעמלק, וכן כתב להדיא בכסף משנה הל' מלכים פ"ו ה"ד, והוסיף עוד שם להקל, שאפילו אם קיבלו רק שבע מצוות, יצאו מכלל עמלק, ונעשו כבני נח הכשרים, וכונתו ברורה, שהוא גר תושב.

ולכאורה תמוה, איך פוסק נגד ברייתא מפורשת במכילתא, אך נראה פשוט, דהמכילתא היא בשם ר' אליעזר, ושם יש תנאים אחרים שדורשין אותו פסוק באופנים אחרים וס"ל להרמב"ם שהם חולקים להלכה על ר"א שהוא שמותי.

ועתה נחזור למה שדיברנו אז, דלכאורה קשה סוף סוף איך מגיירים אותו הרי מיד ברגע שבא לפנינו העמלקי, יש מצוה להרגו, ולמה ממתינין ולא מקיימין בו מיד את המצוה של תמחה, ועל זאת באה התשובה, שכיון שרוצה להתגייר, הרי זו גופא היא פעולה של מחיית עמלק, שהוא נעשה יהודי ואינו מעתה עמלקי, (ולפי הכס"מ נעשה גר תושב שאין בו כבר עמלקיות), וזה מה שאמרנו אז בשיחתנו (וסברא זו שמעתי בילדותי מפי הרב אלימלך שאולזון ז"ל).

ומה שהוספת לענין זה את הסברא בגלל שהוא כקטן שנולד, הסברא נכונה, אבל לפי דרכינו אין צורך לה, כי שפיר יש כאן מחיקת שם עמלק ממנו.

ולענין מה שנגעת בשאלה האם כך ההלכה למעשה, הנה לענין השיחה שדיברנו בשעתה אין נפ"מ איך ההלכה, כי דיינו להביא שזו שיטה שקיימת לפי פוסק אחד (וכאן זה הרמב"ם) וממילא עלינו להתייחס לזה, וליישב שלא יהיו קושיות על שיטה זו, וזאת באנו ליישב בסברא של מחיקת עמלק במהלך רוחני.

ולגופו של ענין יש לדעת, שנראה דגם הראב"ד פוסק דלא כהמכילתא, ששם בהל' מלכים פ"ו ה"ד השיג על הרמב"ם בפרט אחר, ועל הנושא של עמלק לא השיג מאומה, ומוכח שמודה בפרט זה להרמב"ם.

ב. ומה שכתבת לברר בענין הבחור שהתעודד והחליט לא לעזוב את הישיבה בפוניבז', גופא דעובדא שהיתה היא כך שאז בשעתו, בכלל, לא עלה בדעתו לחשוב שהבחור שבור, וחושב על עזיבה, כי את מחשבתו זו סיפר לי אותו בחור אחרי עשרות שנים, כשהוא כבר היה ת"ח גדול ומכובד.

והמעשה היה שבתחילת "זמן" הרי מגיע בחורים צעירים חדשים, שאינם מכירים את הבחורים הותיקים, ואת כל מנהגי הישיבה, והייתי רגיל בתחילת זמן לגשת בשיגרה מידי פעם לבחור חדש ולהתעניין על מצבו, או אם יש לו חברותא וכו' וכך נגשתי לדבר גם עם בחור דן, או לשמוע מה שמע בשיעור, ובהפתעה שמעתי אחרי שנים רבות את סיפורו, שבהיותו חדש נכנס לפי תומו לחדר האוכל, ולא ידע את המצב שאין די כסאות, וכל בחור לוקח בידו כסא להביא לחדר אוכל, ונתישב בטעות על כסא תפוס, וסילקוהו. וכן לקח סטנדר שלא ידע שהוא מוחזק של מי שהוא, וג"כ סילקו בעל הסטנדר, וכך כמה וכמה דברים שהיה חסר לו דא והא, ונשבר מזה וכו'. ורק כשראה שהוא אינו נרדף תמיד, ואדרבה יש בחור ותיק שמתחסר אליו, ומתעניין במצבו, מיד נשתנתה הרגשת האוש והחליט להישאר.

ג. ומה ששאלת מה אמרנו בשם הרב מפוניבז' על פסוק הדודאים וכו', הדבר הוא, הרב זצ"ל ציטט בשם מדרש פליאה: הדודאים נתנו ריח זה מעשה ראובן (שמכונה בתואר דודאים) ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה עכ"ל המדרש, ותמה הרב, מה קשר בין רישא וסיפא, ועל זה דרש רבינו ואמר, הרי מעשהו של ראובן היא עיקר להציל את הרוחניות של יוסף (להשיבו אל אביו, אל הישיבה) שזה עיקר החיים, ואותו רעיון הוא בנר חנוכה שאילו היו עושים את החומריות לדבר עיקרי, הרי היונים לא גזרו

להציק בחומריות, אלא להשכיחם תורתך ורק על זה נלחמו מתתיהו ובניו, להציל את עמנו משכחת התורה, וזהו גם מעשה ראובן, בהצלת יוסף לכוונה זו, ומשבחים אותו יותר מן יהודה.

ואחתום בברכת חזק ואמץ להצלחה בתו"י, מתוך בריאות לגו"נ.
יעקב אדלשטיין

מכתב ב'

בעזה"י יום שני כ' טבת תשע"ד לפ"ק
כבוד מורי ורבי מרן הגאון הצדיק שר התורה והיראה רב רבנן ציס"ע
קקש"ת רבי יעקב אדלשטיין שליט"א רב ואב"ד דרמת השרון.
אחד"ש מו"ר שליט"א כתלמיד לרב.

הנה זכיתי אמש לקנות את ספרו דמו"ר שליט"א "שיעורי שבת" הנדמ"ח
(וסימנא מילתא "שיעורי שבת" עם ב' התיבות עולה בגימטריא "מרבין
יעקב בן רבי צבי יהודה אדלשטיין") ורדיתי מצוף דבש אמריו, ובעיני
בהאי ספרא נתעוררתי לאיזה הערות והארות והנני מציען בזה בפני מו"ר
שליט"א ותקותי איתנה כי ישיבני על שאלותי ואפילו בקציר האומר כי
תורה היא וללמוד אני צריך.

א. בסוה"ס ברשימות שבת (ס"ק ו') נסתפק מו"ר שליט"א אי שרי לפרסם
מודעה מסחרית בעיתון יום ו' שתפוצתו אף בין החילוניים ונראה מדבריו
לאיסורא בזה, כהאי גוונא יש להסתפק אי שרי לתלות ביום ו' מודעה
למכירת דירה שאפשר לתלוש מן הדף מספר טלפון וכיו"ב. ולכאורה יש
לדמות זה לאשר כתבו הפוסקים לדון אם מותר לבעל מכונת פחיות
להשאיר המכונה דלוקה מער"ש בהיכא דשכיחו אינשי דאינם שומרי
תומ"צ דילמא יקנו הימנה בש"ק. וכמדומני דהגרשז"א זלה"ה התיר בזה
עפ"ימש"כ במתניי שביעית דציין מו"ר שליט"א וקאמר דאפשר למתלי דיקנו
קודם שבת ובצאתה ול"ד בש"ק. מיהו צ"ע דעיננו רואות דרח"ל קונים הם
בשופי בש"ק וע"כ בעניותין הי' נלע"ד הקלושה דל"ד להא דשביעית
והסכים עמנו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בהאי חילוקא, ויל"ד בזה.

ב. ברשימות שבת (ס"ק ט') כתב מו"ר שליט"א לדון גבי בן המחלל שבת
רח"ל אי שרי ליתן לו לקדש על היין והעלה עפ"ד מרן החזו"א ז"ל דיש
לדונם כתינוקות שנשבו וע"כ יש לחלק דאם כבר חילל שבת באותו ערב
יוכיחנו האב ויאמר לו אשר לא יוכל לכבדו יען ביזה לכבוד שבת בההוא
יומא, משא"כ בגוונא דטרם חילל ש"ק אדרבה יש לקרבו בימין.

ולענ"ד צ"ע דהא מיהא הנידון בזה גבי תינוקות שנשבו ומאי שנא אם חילל
השבת שעברה או שבת זו דסו"ס ודאי אותו חילוני לאו שומר ש"ק, ואי
איכא בזה הסברא לקרבו בימין א"כ אמאי לא נקרבו הגם דחילל אותה

ש"ק דילמא ע"י דיקדש ישוב למוטב משא"כ אם נרחיקנו אפשר יוסיף לחלל ש"ק וילך מדחי אל דחי, ויל"ע בזה.

ג. ברשימות שבת (ס"ק י') העלה מו"ר שליט"א לענין עירוב חצרות בחלה קפואה דשפיר הוי סעודה הראויה מדיכול להכניסה לפיו כמות שהיא והיתה נפשרת מהבל שבפיו ויאכלנה הכי – והוסיף דהדבר מצוי בעונת הקיץ בימים חמים שאוכלים גם קרח ומאכלים קפואים – יל"ע אם כוונתו בזה לכתחילה או דמ"מ חשיב אכילה ע"י הדחק. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו, סימן ל"א) החמיר בעשיית לח"מ בחלה קפואה לכתחילה, ע"ש. והגם דרבים הקלו בזה כמש"כ במנח"י (ח"ט סימן מ"ב) ועוד (עי' פס"ת הנדמ"ח סימן עד"ר סק"א בהערות) מיהו יל"ע בפרט לענינא דעירוב אי חשיב סעודה הראויה אף לכתחילה, וצ"ע. ובפרט יל"ע בימי החורף שאין הדרך לאוכלה כך.

ד. ברשימות שבת (ס"ק י"ג) דן מו"ר שליט"א לענין התזת ספריי השומר על צורת השיער אי הוי בנין בשבת, והדר כתב דהבנין דהשיער מסודר מער"ש רק דע"י הספריי קעביד פעולה שלא יתקלקל וזה לא הוי איסורא, וכענין תמיכת קורה שנשברה לא להעלות אלא שלא תיפול.

יש להעיר בזה דכמדומה הספריי הנזכר גורם להדבקות והקשיית השערות זה לזה, והגם דבנד"ד בא לשמר השיער מיהו לא ימלט שידביק שיערה לרעותה – והלום מצאתי בספר שמירת שבת כהלכתה הנדמ"ח (פרק י"ד, ס"ק נ"ו) דכתב וז"ל אסורה האשה להתיז על שערותיה תרסיס (ספריי) כדי לשמר את התסרוקות, וכן אל לה לעשות כל פעולה עם כל חומר שהוא כדי להגביה את השערות גם לא תתיז נוזל מקשה שערות על הפאה הנכרית, עכ"ל. ובהערות דשם (ס"ק קמ"ד) קמציין לסימן ש"ג, כ"ז בביה"ל (ד"ה לחוף), והרי ע"י הנוזל נדבקות השערות זל"ז ודמי לבנין, וע"ש בתהילה לדוד (ס"ק י"ג), וצ"ע בזה.

ה. ברשימות שבת (ס"ק י"ח) דן מו"ר שליט"א לענין פלטה ליישור שיניים אי שרי להסרה ולהחזירה ביומא דשבתא וכתב לדמות זה לתיקון אברים דתינוק דאסור.

והנה בספר ארחות שבת (ח"ב פ"כ ס"ק קנ"ד) התירו זה בש"ק ע"ש בטעמם, ומלבד זה נלע"ד דשאני מתיקון אברי תינוק דהתם הוי תיקון עכשווי וברור משא"כ בהלבשת הפלטה הנזכרת אין עיקר פעולת היישור

כעת בש"ק רק דחזי לאצטרופי לשאר הימים ונמצא דעיקר פעולת הלבשתה כעת עוזרת בפרט שלא יהדרו השיניים למקומם הראשון וכן מעט דמעט דיתיישרו.

ושו"מ מביאין כעין זה מהגרשז"א זלה"ה (ספר מאור השבת ח"א מכתב י"ב אות ג') דשרי ללבוש הפלטה הנ"ל בש"ק דשאני מתיקון אברי תינוק דבתיקון אברי תינוק ניכר הדבר דמתקן משא"כ בפלטה אין ניכר דמתקן רק דהתיקון נעשה ממילא ע"ש בדבריו, ויל"ע בזה.

ובזה אצא מלפני מע"כ מו"ר מרן שליט"א בקידה חמש מאות ובברכת הדיוט גמור שיזכו מו"ר שליט"א והרבנית תליט"א להאריך ימים ושנים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד כי יבוא שילה ולו יקהת עמים ועד בכלל.

מאי הקטן שבתלמידיו המתאבק בעפר כפות רגליו הק' משה חליוה

מכתב תשובות ממו"ר זצוק"ל להערות ב' וד'

בס"ד שבט תשע"ד

לכ' האברך כמדרשו המצטיין במעלות התו"י בלו"נ ובקשת החכמה
כמהר"ר משה חליוה שליט"א,

שלום וברכה וידידות אין קץ,

אפריון נמטיא להדר"ג על מכתבך שתוכו רצוף הערות מחכימות על הספר
שיעורי שבת. והנה תמכתי יתדותי במה שכתבתי בהקדמה, שספר זה אינו
ספר לשם פסק הלכה, אלא לתת לקורא צורת הדברים ומשא ומתן וכמ"ש
תן לחכם ויחכם עוד, ויישר כחך במובאות שכתבת ובסברות.

ולענין מ"ש במכתב הערה ב' בענין בן הסמוך על שולחן אביו, והוא פורק
עול ומחלל שבת, ונפשו אותה להיות שוה ליתר בניו, ולקדש על היין בליל
שבת כפי שנהוג הסדר במשפחה זו, ואביו כועס עליו ולבו רותח על בנו,
וחלק מבני המשפחה דעתם שאעפ"כ יש לנהוג עם הבן בהתקרבות ולתת לו
את הכבוד לעשות קידוש. וכתבת במכתב מאי נפ"מ אם חילל שבת זו או
שבת אחרת. והנה, השאלה נחלקת לשנים א' מבחינת ההלכה אם היין
שמחזיק בידו נאסר כמגע עכו"ם. ב' לענין היאך רצוי לנהוג מבחינת שמאל
דוחה וימין מקרבת. וע"ז באה התשובה, דמצד ההלכה אין היין נאסר,
ומצד ההנהגה אם בא מן הדרך לפני איזה רגעים בחילול שבת, שייך שמאל
דוחה, אבל אם היום לא חילל שייך בזה ימין מקרבת.

ובענין הריסוס על השערות, אביעה תודה לך על שהבאת את המקורות
לאיסור, ובשעה ששאלוני שאלה זו לא נחיתנא לחקור מהי באמת סיבת
ההשפעה של ריסוס זה לגרום היציבות של צורת בנין השערות. ואם זו רק
דבר חיצוני, שגורם למנוע מפולת שפיר דמיא לקורה, אבל עכשיו נוכחתי
לדעת, שזו פעולת חיזוק לתוך הבנין עצמו, ולא דמיא לקורה שעושה
תמיכה שלא תיפול, אלא דומה למי שעושה איזה פעולת חיזוק לתוך הבנין
לחזקו שלא יפול. וה"נ הריסוס והזילוף חודר לתוך השערות שהן החפצא
של הבנין, ופועל פעולתו אם ע"י דיבוק או ע"י התקשות, והרחמן יצילנו
משגגות.

ואחתום בברכה דוש"ת ומברך בהצלחה לגו"נ

יעקב אדלשטיין

נ.ב. והנני מעורר שוב לכל הקוראים בספר שיראו מ"ש בהקדמה שאין ללמוד מספר זה שום פסק להלכה למעשה, אלא בגדר ישמע חכם וכו', ויתעורר כל אחד להעמיק עיונו.

[אמר הכותב, כוונת מו"ר זצוק"ל למ"ש בהקדמתו לספרו שיעורי שבת בתו"ד וז"ל "והנה בהיות שהענינים הנידונים בספר הרבה מהם יש שנוגעים להלכה ולמעשה זחלתי ואירא פן יסמוך מאן דהוא להלכה על מה שכתוב בו, על כן הנני מוסר מודעה שיחיה ברור, שאין זה חיבור לענין הלכה, אלא בבחינת ישמע חכם ויוסיף לקח", עכלה"ק, וע"ש בכל דבריו].

מכתב ג'

בעזה"י ה' שבט תשע"ד לפ"ק
מעכ"ק מורי ורבי, רב רבנן, הארז אשר בלבנון שר התורה ואוצר היראה
מין הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין שליט"א הגאב"ד דרמת השרון.
יהא אור תורתו הק' זורח לנו לעד.
הנני העני ממעש מוסיף בזה בהורמנא דהוכקש"ת מו"ר הדרי"ג שליט"א
לבוא באיזה הערות שנתעוררתי מדי עיוני בספריו הק' דמו"ר שליט"א
בעקבי תלמוד ושיעורי שבת ואקוה שתעלה מנחתי מנחת דל לרצון קדמי.
א. בעקבי תלמוד, סימן י"א – בדין טעם פשפש לתוך פיו ה"ז יפלוט.
כתב מו"ר שליט"א בתו"ד וז"ל: "ומעתה י"ל דהיינו טעם דכל הראשונים
שפירשו כאן משום מיאוס דאינהו ס"ל דלא חיישינן לבע"ח שלם דהא כך
הדרך דבשעת לעיסה הוא מתרסק קמעא, ואפילו אם חסרה משהו מגוף
השרץ כבר אינה בריה וממילא בטילה ברוב" וכו'.
יש לדון בהא מהא דכתב בספר בן אברהם למהר"א אבוקארה ז"ל (סימן נ'),
ס"ק ט') דנסתפק בגוונא דאכל פרי דאית ביה תולעת ולעסו יפה יפה עד
שנתרסק התולע ואח"כ בלעו מי מיפטר ממלקות כיון דיצא מכלל מלקות
או"ד הא מתהני ובא בפיו דבר טמא ולילקי. ומייתי דהאי ספיקא עלה
ונסתפק בו בס' משאת משה (ח"ג, סימן ג') והתם צידד דלענין איסורא
אפשר דליכא, ובספר פרי האדמה ח"א (הל' מאכלות אסורות פ"ב) כתב
וז"ל סוף דבר כי לענין איסורא דרבנן כיון דהלעיסה תוך פיו לא בטלי
מתורת בריה **אם אינו דבר מאוס** ואיסורא דרבנן איכא, ע"כ. והערך השלחן
(פ"ד, ד') הוכיח מדברי הר"ן והראב"ד דבריה שהכניסה לפיו כשהיא
שלימה אפילו דלעסה שמא דבריה עליה, ומיהו מייתי בבן אברהם שם מס'
אגורה באהלך (דף ל"ו מדה"ס) דכיון דלעס התולע עם הפרי ונתבטל ברוב
כיון דבריה דבר מאוס הוא ליכא איסורא, וע"ש בבן אברהם מאי דהוסיף
לציין בהא. ולפי"ז יש לפלפל דהכא נקטו הראשונים האי לישנא דמיאוס
בדינא דטעם פשפש לתוך פיו דלפימש"כ האגורה באהלך אפשר דליכא
בכה"ג איסורא, ואף לדברי הפרי האדמה דנקיטנא לעיל הא מיהא במתני'
דתרומות איירי בפשפש ואיכא לי' טעמא דטינופת ומיאוס, וא"ש בס"ד.

ב. בעקבי תלמוד, סימן ט"ז – חיוב השבת אבידה במעשר עני.
כתב מו"ר שליט"א בשלהי דבריו לפרש מתני' דמעש"ש (פ"ד, ט') וזל"ק:
אך באמת אפשר לפרש את משנתנו דמ"ש מצא דינרי זהב ומצא חרס לא
מיירי כלל במציאה של אבידה אלא מדובר כאן ביורש שמצא בין נכסי אביו
או מורישו מטבעות" וכו'.

ובעניי קצ"ע לי דלפ"ז מהו חידושא דרישא דמתניתין "כל המעות
הנמצאים הרי אלו חולין", דהא ודאי כן הוא, ומה מקום לספיקא איכא
ביה, ואתצ"ל דמייתנין לה לאשמועינן הא דכתבה מתני' בהמשך דבריה
אפילו דינר זהב עם הכסף ועם המעות וכו' וכדפירשו הר"מ והר"ש דלא
נימא דחזר וחללן. מיהא עדיין צ"ע דמה מקום ילח"ס כן בירושה גרידא
אטו אין דרך בני"א דאית להו כו"כ סוגי מטבעות וודאי נראה טפי להתירא,
וצ"ע.

וכאשר בינותי בזה מצאתי לרבינו עובדי' מברטנורא ז"ל בפירושו למתני'
הנ"ל דפירש וז"ל: כל המעות הנמצאים – בכל מקום בין ברגל בין בשאר
ימות השנה ובירושלים בשאר ימות השנה חוץ מימות הרגל, ע"כ.
דמרהיטת לישנני נראה שפיר דמיירי במציאה, ומוכרח כן נמי מפירושו
דהר"מ ז"ל בהלכות מעשר שני ונטע רבעי (פ"ו ה"ט) דכתב וז"ל מעות
הנמצאות בירושלים אפילו דינרי זהב עם הכסף ועם המעות הרי אלו חולין,
הואיל ושוקי ירושלים מתכבדין בכל יום, מצא בתוכן חרס וכתוב בו מעשר
הרי אלו מעשר שני בד"א בשאר ימות השנה אבל ברגל הכל מעשר, עכ"ל.
ועי' בכסף משנה על אתר, ומהא דנקיט הר"מ ז"ל הואיל ושוקי ירושלים
מתכבדין בכ"י, שפיר מבואר דמיירי במציאה ממש ברחוב, וצ"ע.

ג. בעקבי תלמוד, סימן כ"ו.
בשלהי דבריו כתב מו"ר שליט"א לדון אודות הדלקת המנורה בשמן זית
שלא הביא שליש.

והנה לקושטא דמילתא מצאתי בספר פרדס יוסף החדש על חנוכה דיצא
לאור בהאי שתא (עמוד קי"ט) דמייתי מהצפנת פענח על הר"מ ה' מתנו"ע
(פ"ב ה"ז) דהקשה אמאי דחקו כ"כ גבי נס חנוכה שהוצרך לעשות נס לשי'
הר"מ בה' איסורי מזבח (פ"ו ה"ד) דפסק כמד' במנחות (פ"ו, א') דאף
שמן שלא הביא שליש כשר למנורה ואנן קי"ל דאינו מכשיר ולא מק"ט
כמש"כ הר"מ ז"ל בה' טו"א (פ"א ה"ה) וא"כ היו יכולין ליעביד שמן

שכזה ולהדליק. ויישב הצ"פ דהטעם דכשר לפי דהמנורה מקדשתו כו' אך כ"ז אם כבר נתחנכה המנורה דהוה עלה תורת כלי שרת וכו' והנה אז הי' מנורה חדשה כמש"כ בע"ז (דף מ"ג) ובכמה דוכתין וא"כ היו צריכין לחנכה ולקדשה בהדלקה ההיא ולא היו יכולין להביא משמן שלא הביא שליש, ע"ש. אלא דלפי"ז צ"ע דהי' סגי לנס ביום הראשון ולמאי איצטריך אף בשאר הימים. ושוי"מ בפרד"י (שם) דהעיר כן הגר"י שוורץ שליט"א וע"ש בכ"ד ואכמ"ל.

ד. בעקבי תלמוד, סימן כ"ט.

ביאר מו"ר שליט"א בהא דקאמר בפסחים (ג', ב') ואשכחוהו דארמאה הוא וקטלוהו, וז"ל: נר' משום דעבר אגזל דלא הי' זכות אכילה דלא חל המינוי, עכ"ל.

ונתעוררתי דאיכא בהא חידושא רבא, דהנה בסנהדרין (נ"ז, ב') אי' דב"נ נהרג בדין אחד ובע"א. ודכ"פ הר"מ ז"ל בהל' מלכים (פ"ט הי"ד), ע"ש. והך עובדא דההוא ארמאה בפשיטות נראה דהיה עפ"י עצמו, דהא רק השתא גילה אזנס דאכל שנה שעברה בהיותו ארמאה ובשנה זו גופא טרם אכל דהא ביקש מן האלי' ובזה הוא דתפסוהו, נמצא, דעפ"י עדות עצמו דאכל מן הגזל בשנה שעברה קטלוהו. ודוחק לפרש דהי' עד דראהו אוכל בשנה שעברה והעיד עליו השתא, וצ"ע בזה. ולולי דמסתפינא הייתי מפרש דבגי' דהעין יעקב אי' דאשכחו דעכו"ם הוא, והנה לפי"ז י"ל הכונה דמצאו דעובד לעכו"ם ולזה קטלוהו כדין ב"נ העובד עכו"ם, ודוק. ושוי"מ מביאין כע"ז מהמנ"ח (מצוה י"ד) ע"ש. וע"ע ישובים נוספים בהא דהרגו לההוא ארמאה בס' פרד"י החדש על הגדש"פ (עמוד ס"ו ואילך), ואכמ"ל.

ה. בעקבי תלמוד, סימן נ"ד.

בענין קבוע מיייתי מו"ר שליט"א לדברי הר"ש מקינון ז"ל בספר הכריתות דייסד דקבוע שאינו ניכר ל"ה קבוע, ומיהו העיר דברמב"ן בגיטין מבואר דס"ל דקבוע שא"נ הוי קבוע וכו', יעויין בהגהות עיטור סופרים הנדפס ע"ס הכריתות (בסופו) מאי דהביאו מהפלתי (ק"י, י"ב), והוסיפו דהחקרי לב (יו"ד, סי' ק"ג) הוכיח דגם הרמב"ן ס"ל כדברי התו' דקבוע דאוי' לא הוה רק היכא דהאיסור וההיתר ניכר ושאני גבי נשים דדינן כבע"ח דחשיבי ולא בטלי ואיכא קבוע דרבנן וכמ"ש התוס' בחולין (צ"ה, א'), ע"ש בכ"ד.

ו. בעקבי תלמוד, סימן ק"ל.

סנהדרין (כ"א, ב') ברש"י ד"ה ליבונאה, האריך מו"ר שליט"א לדון בדברי רש"י. ונלפע"ד דרש"י ז"ל דוגמא וסימן בעלמא נקט, ועיקר כוונתו דמיירי בכתב גדול. והא דנקיט בלישני "כעין אותן שכותבין בקמיעות ומזוזות" והקשה מו"ר שליט"א הא איכא אף קמיעין בכתב זעיר, הנה כן ילה"ק אף גבי מזוזות דמישכח שכיחי מזוזות בכתב קטן וזעיר, אמנם לפימשנ"ת רש"י ז"ל נתכוון לדוגמא וסימן בעלמא ורוב ככל המזוזות הוו בכתב גדול. ויתכן דאף כן היו רוב הקמיעין בזמנם בכתב גדול.

ז. בעקבי תלמוד, סימן קל"ו.

מכות ט"ז א', בהא דברח מחו"ל לא"י סותרין את דינו מפני זכותה דא"י. יל"ע במש"כ מו"ר שליט"א דממשמעות דברי רש"י ז"ל על אתר משמע דעצם זכותה דא"י "אולי תועיל למצוא לו פתח של זכות" ומבואר דא"י קשור להנידון גופי'. רק לזכותא דא"י. וביעקר התמי' דהק' מו"ר שליט"א דל"ל לסתור ולבקש זכות הא לבטח נתקיים בבי"ד דחו"ל א' ניצב בעדת וכו'. ואדרבה יש לן לקיומי ובערת וגו'. עי' במנחת ביכורים לתוספתא דסנהדרין סופ"ג דכ' "היו חוזרין ונידונין בא"י ולא היו סומכין על דין חוץ לארץ", ע"כ. ולפי"ז נלפע"ד די"ל דלבחי' חו"ל האי דינא קיימא לפי דרגתי' דחו"ל משא"כ כשבא לא"י הרי א"י גופא נפיש זכותא ותמיד עיני ה' אלקיך בה, ולזה בא"י גופי' אפשר ישתנה הדין לפום זכותה ובחינתה ולזה אין סומכין אדינא דדייני חו"ל הגם דאם ה' נשאר שם ה' דינו שריר וקיים דכ"ז לבחי' חו"ל, כנלע"ד. (ועמש"כ הר"מ ז"ל בהל' סנהדרין פ"ג ה"ח בשלהי דבריו באופן דהבי"ד עצמו דחו"ל בא לא"י דאין סותרין דינו, ועמש"כ בביאור דבריו בשושנים לדוד מכות פ"א מ"י, ואכמ"ל).

ח. שיעורי שבת, סימן ט"ז וי"ז.

האריך מו"ר שליט"א בענינא דהזכרת יצ"מ בקידוש, עיין בספר דבר שמואל עמ"ס פסחים (ק"י, ב') באורך נפלא, ועשו"ת חלקת יואב (ח"ג, סימן ס"ב בהגהה) ובשו"ת ערוגת הבושם (ח"א חאו"ח, סימן ס"א), ובסי' בעקבי מנ"ח למו"ר שליט"א (פ' יתרו עה"פ זכור וגו') כ' דמסתברא דלא מהני לאדכורי יצ"מ בקר"ש ותפילה מדבעינן לאדכורי בנוסח הקידוש והכי אמר לי מו"ר שליט"א בע"פ, ומיהו בערוה"ב התם נראה דמצד דאפשר דמהני, וצ"ע כעת. ובמק"א הרחבנו בעזה"י.

ט. שיעורי שבת, סימן ע"ח.

בדיני עירוב כתב מו"ר שליט"א בתו"ד גבי פת העירוב דמסתמא אם הונח בהקפאה אפשר לסמוך ע"ז ואי"צ בדיקה, והנה מו"ר שליט"א לשיטתי אזיל דבפת דהונחה במקפא חזיא לאכילה כמש"כ איהו גופי ברשימות שבת (ס"ק י').

ומיהו יל"ע דהנה בשו"ע או"ח (שס"ח, ה') כ' דאם נתעפש הפת דהעירוב ונפסל מאכילה הרי הוא ככלה לגמרי ויש לערב מחדש וכ' עלה רמ"א ז"ל דלהכי נוהגין להניח מצה שאינה מתעפשת מהר ע"ש, ועיין נמי במ"ב (שם, י"ח) דאם התלע בתולעים קטנים ג"כ חשיב דכלה וכו', ע"ש.

ויל"ע בהניח פת במקפא דהנה מצוי דאחר עבור זמן רב טעמה נמר ונפגם ומשתנה צבעה כידוע אי כה"ג חשיב דנפסל מאכילה ויצטרך לבדוק מדי פעם אם הפת ראוי עוד או דלא, או דנימא דסו"ס חשיב דחזי לאכילה בדוחק אף דבנ"א נמנעין בד"כ מלאכלה דסו"ס בפשוטו ל"ד לנתעפשה והתליעה, וצ"ע לדינא. [= ועי' מאי דכתיבנא בעזה"י בספרנו ענפי משה בהלכות ועניני עירובין סי' פ"ו].

י. שיעורי שבת, רשימות שבת ס"ק ה'.

כתב מו"ר שליט"א בגוונא דשכח לברך בורא מאורי האש בהבדלה ונזכר לאחר שהתחיל ברכת המבדיל דנראה לכאורה דיברך לאחר סיום ברכת המבדיל קודם שישתה. במק"א הבאנו דהכי פסק הגה"ק מהר"י בוקסבוים ז"ל מגאלאנטא בספרו אור פני יהושע (ליקוטי מאמרות סי' ח') והביאו ג"כ בפס"ת ה' שבת הנדמ"ח (רצ"ו, ג' בהערה) ודכ"פ הגרשז"א זצ"ל בשש"כ (פרק ס', ל"ב) אך בשו"ת רבבות אפרים (א', ער"ב, וג', רפ"ט) מייתי דעות בזה ע"ש באורך, ובמק"א הוספנו בזה ואכמ"ל.

יא. שיעורי שבת, רשימות שבת, ס"ק ט' בסופו.

דן מו"ר שליט"א אודות מטריה בש"ק. ובסו"ד כ' וזל"ק ואם אסטניס הוא ואינו יכול לילך בחוץ בגשם אז עדיף שלא ילך כלל לבית הכנסת ויתפלל בביתו ביחידות, ע"כ.

נסתפקתי לפי"ז היכי הוי דינא בעובד זר המצוי שלוקח קשישים וכיו"ב לביה"כ כל יום ויום ואף ביומא דשבתא אי שרי לילך עמו בשבת כשפותח מטריה בגשם והרי פותחה בעיקר לצרכו גופי שלא ירטב בעבודתו ואגב מגן

במטרי' על הקשיש הגם שאינו מבקש ממנו עשות כן אי איכא ב' מראית העין או שמץ איסור, ולא עיינתי בזה כעת, וצ"ע.

והנני משים בזה קנצי למילין בהודאה עמוקה למו"ר שליט"א אשר מאירנו רבות בשנים ולאויט"א באורה זו תורה ובכלל זה בספריו הקדושים, וברכתי ברכת הדיוט גמור רצופה בזה אשר יזכו מע"כ מו"ר שליט"א וביתו הרבנית תליט"א להוסיף ולהרחיב גבולות התורה והיראה בישראל מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עביאגו"צ ועד בכלל.

מנאי הקטן שבתלמידיו מחוי קידה קמ' רבי' ומתאבק בעפר כפות רגליו הק' משה חליוה

תשובת מו"ר זצוק"ל להערה ד'

בס"ד ועש"ק ויקהל, תשע"ו

לכ' האברך כמדרשו צמ"ס וכו' הרה"ג כמה"ר משה חליוה שליט"א
שלום רב וכט"ס,

הנה בשעתו הגיעני מכתבך מיום ה' שבט תשע"ה (=צ"ל תשע"ד) ולרוב
טרדותי הלכה המענה שלי מדחי אל דחי, אך כעת הזדמן וראיתי מה
שכתבת שם באות ד' בענין הארמאי בפסחים ג' שהרגוהו, ופלפלו בספרים
על מה התחייב מיתה, ועיי' במנ"ח מצוה י"ד, ומה שהדפיסו בשמי בס'
בעקבי תלמוד, אמנם מצאו רשימה לא מוגמרת ונכדי נ"י מיהר והדפיס,
והטעם של גזל הבשר שאין מינוי כתוב כבר בס' קובץ שיעורים להגר"א
וסרמן זצ"ל.

ומה שהתקשית הרי לא הי' שם אפילו עד אחד זולת הודאת עצמו, חשבתי
מאז בפשיטות, דבן-נח דכשר שם גם קרוב, וממילא גם על פי עצמו, אח"כ
מצאתי כתוב כן בפ"י המלבי"ם ספר שמואל ב' פרק א' פסוק ט"ז על הפסוק
פיך ענה בך, שנהרג בהודאת עצמו כמו שנהרג ע"פ קרוב, עכ"ל. אך שם בין
הסוגריים הוסיף וכו' "וצ"ע בזה לדינא". וכונתו כנראה לשיטת הראב"ד
וחבריו דבעל דבר גרוע מקרוב (בסנהדרין ט', וב"ב מ"ג בשיטות) אך נראה,
דהתם בעינינו דבי"ד ובישראל, אבל נאמנות לב"נ מדמינן לע"א באיסורין
דגם בע"ד כשר.

ואחתום בברכה דוש"ת באה"ר

יעקב אדלשטיין

ענינים בהלכה

א.

כיסוי מי נט"י שמניחין ע"י המיטה

שאלתי ממו"ר זצוק"ל גבי מי נטילה שמניחין ע"י המיטה אם צריך לכסותם, והשיבני "מי שמקפיד על גילוי משקים כהגר"א צריך לכסות, רובם לא מקפידים". [ועי' מאי דכתיבנא בזה בגליון אליבא דהלכתא (גליון נ"ח, עמוד קמ"ד) ע"ש היטב].

ב.

ענינים שונים בהלכות ועניני נטילת ידים

א. שאלתי למו"ר זצוק"ל אם הנוגע בשרוכי נעליו צריך ליטול ידיו והשיבני "בשרוכים מסתבר שאין לזה דין של נעלים ומותר". [ועי' מאי דכתיבנא בזה בתשובותינו גם אני אודך חלק חמישי (סימן ג') ע"ש].

ב. שאלתי למו"ר זצוק"ל אם הנוגע בגרביו צריך ליטול ידיו. ואמר לי מו"ר זצוק"ל "בגרביים גם כן אותו הדין (כבשרוכים) שאין רגילות לנגוע שם, ואם נגע ברגל צריך ליטול ידיו".

ג. שאלתי למו"ר זצוק"ל אם הנוגע ברגל אחר ששטפה צריך ליטול ידיו, ואמר לי דברגל עצמה צריך ליטול ואפילו שזה נקי, אבל אין צריך מספל ממש שש פעמים אלא מספיק פ"א שיטול (שישטוף).

ד. לאחד שאמר למו"ר זצוק"ל שאינו מרגיש בטוב אמר "תיטול ידים עד אחרי הפרק".

ה. אודות הנחת הספל הפוך אחר שנוטלים ידים ביציאה מבית הקברות אמר לי מו"ר זצוק"ל שזה מנהגים שונים כדי שלא יהיה רוח רעה [ועי' בפסק"ת ח"א סימן ד' (ס"ק כ"ה, ובהערה רמ"ו) ע"ש].

ג.

הישן עם מאכל בכיסו אי נאסר מחמת רו"ר

שאלתי למו"ר זצוק"ל בעובדא דהוי באחד שישן עם בגדים ובכיסו היה סוכריות אם אין לאכלם מחמת רו"ר כיון שישן עמהם, ואמר לי מו"ר זצוק"ל שרק אם היו מתחתיו וישן עליהם אבל אם היו מעליו אז מותר.

ושאלתי למו"ר זצוק"ל היכי הוי דינא כשמסתפק על איזה צד ישן ואמר דאז יש ספק וצריך להחמיר בזה [ויעי' מאי דכתיבנא בזה בתשובותינו גם אני אודך חלק י"א (סימן ל"ב) ע"ש היטב].

ד.

עניית אמן על ברכת אהבת עולם בערבית

אמרתי למו"ר זצוק"ל שראיתיו שסיים בערבית ברכת אהבת עולם וענה אמן על ברכת השליח ציבור אם כן יש ליעבד ואמר לי מו"ר זצוק"ל שהחסידים עושים את זה במחובר (=היינו דמחכים לגמור הברכה עם הש"ץ ואינם עונים אמן), אנחנו נוהגים לענות, וכן נוהגים ברוב הישיבות". [ועי' בספר פסקי תשובות חלק ראשון סימן נ"ט (ס"ק ה') ע"ש].

ה.

ש"ץ שיש בד"א מתפלל שמו"ע

פ"א הייתי חזן בישיבה בתפילת מנחה ולא יכולתי להתחיל חזרת הש"ץ ביען היה מתפלל שמו"ע בד' אמותי וכיון שעמדתי על יד מו"ר זצוק"ל שאלתיו כדת מה לעשות ואמר לי "תתחיל בלי לפסוע". [ועי' בתשובותינו גם אני אודך בכמה דוכתין שהארכנו בהא ממאי דשמענו בזה מגדולי הפוסקים].

ו.

שינה עם ציצית בלילה

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם יש חיוב לישן עם ציצית בלילה ואמר לי "אין חיוב, רק שהאר"י לבש בלילה ציצית". [ועי' בתשובותינו גם אני אודך חלק רביעי (סימן א', ס"ק ו') מאי דמיייתין מהא דשמענו בזה ממרן רשכבה"ג הגר"ש הלוי ואזנר זצוק"ל, ע"ש היטב, ויש בזה אריכות בכ"מ ואכמ"ל].

ז.

ברכת משקה האננס

הראתי למו"ר זצוק"ל כוס עם חתיכות מפרי האננס ומשקה (היינו המים שישנם בקופסת האננס) ושאלתיו מה לברך על המשקה הלז. ואמר לי מו"ר

זצוק"ל שאין מברכין עליו כיון שהוא נפטר באכילה של האננס עצמו, ובשותה (המשקה) לבד זה ספק, ואם רוצה לשתות לבד יקח קודם חתיכת אננס ויברך עליה בורא פרי האדמה ויפטור המשקה. [ועי' בספר וזאת הברכה (מהדורת תשס"ב, עמוד צ"ה מש"כ בזה, ועי' נמי בהערות ומקורות ללוח ברכת הנהנין הנדפס בס' וזאת הברכה (הערה קכ"ה) מ"ש דרוב מי השימורים של האננס וכדומה המה מי בישול הפרי עצמו עם תוספת סוכר וכיו"ב וע"ש במאי דדן בזה].

ח.

ברכה על עוגות הבאות בתוך הסעודה

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם צריך לברך על עוגות הבאות בתוך הסעודה, ואמר לי מו"ר זצוק"ל שבסתם עוגות אין צריך לברך ורק בעוגות מיוחדות כגון עוגות מגולגלות וכדומה (יש לברך).

וזכרני שפ"א בסעודת סיום מסכת הוגשו לשולחן עוגות העשויות מבצק ובפנים היה שוקולד, והראתי למו"ר זצוק"ל עוגה שכזו ושאלתיו אם נחשבת עוגה זו כעוגה מיוחדת שצריך לברך עליה בתוך הסעודה ואמר לי מו"ר זצוק"ל שלא (והיינו דא"צ לברך עליה).

[ועי' בספר וזאת הברכה (פרק ח', עמוד ע"ה) מאי דהאריך בזה וכתב בתו"ד דלמעשה קשה למצוא בימינו עוגה שמתקיימים בה שלושת התנאים המצריכים ברכה לעוגה הבאה בתוך הסעודה (ע"ש פירוט התנאים) וע"ע שם בכל דבריו].

ט.

ברכת השוקולד

שאלתי למו"ר זצוק"ל מהי הברכה על שוקולד ואמר לי "על שוקולד מברכים שהכל, ופוק חזי מאי עמא דבר שהנוהג והמנהג לברך על זה שהכל. ואמנם יש פוסקים שאומרים לברך בורא פרי העץ רק שהנוהג לברך עליו שהכל" [ועי' בספר וזאת הברכה (עמוד ק"ג) מש"כ בזה מגדולי הפוסקים, ובמק"א כתבנו בזה].

י.

אם צריך לראות הברקים או סגי בראיית האור היוצא מהם

שאלתי למו"ר זצוק"ל כשיש ברקים אם בכדי לברך עליהם עושה מעשה בראשית צריך לראותם ממש או מספיק דאף לראות את האור שלהם ואמר לי מו"ר זצוק"ל שמסתבר שצריך לראות אותו בעצמו [עיי' בספר פסקי תשובות חלק שני (סימן רכ"ז, ס"ק ג') מש"כ בזה מגדולי הפוסקים, ועיי' נמי בספרנו משה ידבר מהדו"ת (סימן ט"ז) מ"ש בזה ועיי' בתשובותינו גם אני אודך ח"ד (סימן א' ס"ק ד') מאי דהבאנו דשמענו בזה ממרן רשכבה"ג הגר"ש הלוי ואזנר זצוק"ל ובמק"א הוספנו בזה ואכמ"ל].

יא.

בענין ברכת שחלק מחכמתו ליראיו בזה"ז

שאלתי ממו"ר זצוק"ל אם אפשר לברך ברכת שחלק מחכמתו ליראיו ואמר לי שהיום לא מברכים על אף אחד. ובפ"א סיפרתי למו"ר זצוק"ל שהשתתפתי במעמד מצוות ראשית הגז אצל מרן רשכבה"ג הגר"ש אלישיב זצוק"ל וברכתי על מרן הגריש"א זצוק"ל שחלק, ואם הכי יש לנהוג, ואמר לי "מי שמרגיש שיברך" והוסיף מסתמא (שצריך לברך). והוסיף מו"ר זצוק"ל ואמר לי שמסופר על הרב מבריסק שבא אליו אדם ובירך עליו שחלק, ואמר לו הגר"ז "ברכה לבטלה", (ואמרתי למו"ר זצוק"ל שהכי מסופר גם על מרן הגריש"א זצוק"ל ואכמ"ל). [ובעיקר ברכת שחלק מחמתו ליראיו בזמן הזה כתבנו בהא באחד מקבצי המאור היו"ל בניו יורק ואכמ"ל].

יב.

פתיחת בקבוקים בשבת

שאלתי את מו"ר זצוק"ל אם מותר לפתוח בקבוקים (שיש להם טבעת סוגרת) בשבת ואמר לי "יש בזה מחלוקת הפוסקים". ושאלתיו היאך מנהגו בזה ואמר לי שהוא לא פותח. [בהאי ענינא הארכנו בעזה"י בכמה מגליונות אליבא דהלכתא ואכמ"ל].

יג.

שימוש בחשמל בשבת

שאלתי ממו"ר זצוק"ל ע"ד שימוש בחשמל ביוםא דשבתא, ואמר לי שהוא לא רוצה להכריע בזה ושאשאל רבנים אחרים, והוסיף וסיפר דפ"א היה החזון איש בשבת בפתח תקוה בשבע ברכות וראה שיש בחדר שם חשמל ולא נהנה אלא הלך לחדר שהיה בו חושך ושאלו את החזון"א מדוע אתה יושב בחושך, וענה להם החזון"א "אתם הם שיושבים בחושך".

יד.

ריסוק תפוז"א במזלג בשבת

שאלתי ממו"ר זצוק"ל אם מותר לרסק תפוז אדמה בשבת במזלג, ואמר לי "צריך לעשות בזה שינוי כגון לרסק עם הידית של המזלג הפוכה". [ועי' מאי דכתבנו בזה בגליון אליבא דהלכתא (גליון ע"א עמוד קכ"א) ע"ש היטב].

טו.

חשש שמא יטה בויטרינה סגורה

שאלתי ממו"ר זצוק"ל אודות ויטרינה שיש לה דלת זכוכית ובתוכה נרות אם מותר לקרות לאור הנרות שבה או דאיכא למיחש בזה לשמא יטה. ואמר לי מו"ר זצוק"ל "המשנה ברורה אומר שישים שלט "שבת קודש" ובלא זה שיעמיד שומר ובלא שומר אין לו לקרוא. והמ"ב כותב שבנרות של היום זה שונה [נרות שעוה (פראפין)] כיון שאין בהם חשש שמא יטה וכדאי שיקראו שניים ואז שומר אחד על השניים".

טז.

כיסוי ניילון לכובע בשבת כשיורד גשם

שאלתי ממו"ר זצוק"ל אם מותר בשבת ללכת עם ניילון על הכובע כשיורד גשם (השאלה בזה מצד טלטול). ואמר לי מו"ר זצוק"ל "יש אוסרים ויש מתירים, ורבי אליהו מישקובסקי זצ"ל מכפר חסידים אסר זאת". [עי' מה דהארכנו בזה בגליון אליבא דהלכתא (גליון נ"ד עמוד פ"ד) ע"ש].

יז.

הקפאת מים בשבת

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם מותר להקפא מים בשבת ואמר לי מו"ר זצוק"ל שבהקפאת המים יש נולד וזה נהיה מוקצה בשבת ואסור, אבל אם שם בהקפאה ויוציא את זה לפני שיקפאו המים מותר. ושאלתי למו"ר זצוק"ל אם לא חיישינן שישכח להוציאם והשיבני שלא חוששים (לזה). [ועי' מאי דהארכנו בזה בגליון אליבא דהלכתא (גליון ס' עמוד ק"מ) ובספרי תשובותינו גם אני אודך כתבנו מזה בכ"מ].

יח.

קביעת מזוזה בצורת הפתח

שאלתי למו"ר זצוק"ל אי בעי לקבוע מזוזה בצורת הפתח דעבדינן להיתר טלטול בשבת והשיבני דלא נהגו לעשות [ועי' מאי דהארכנו בזה בספרנו ענפי משה בהלכות ועניני עירובין (סימן נ', ענף ח') ומשם בארה].

יט.

שתיית יין בסעודה שלישית

שאלתי למו"ר זצוק"ל בביאור דברי הר"מ ז"ל הלי שבת (פ"ל ה"ט) שכי' דיש לקבוע כל אחת מג' סעודות על היין אם עפ"י כן יש ליעבד גם בסעודה שלישית ואמר לי "ראיתי שהחסידים עושים קידוש בסעודה שלישית אך לא עם הרבה יין אלא אפילו כוסית קטנה וכך יש נוהגים". וכששאלתיו אם גם נוהג כך אמר לי שלא והוסיף אנחנו לא נוהגים בזה. [ועי' מאי דכתבנו בזה בגליון אליבא דהלכתא (גליון נ"ג, עמוד קי"ט) ע"ש היטב].

כ.

עשיית הבדלה בקפה וקולה

שאלתי ממו"ר זצוק"ל אם מותר לעשות הבדלה בקפה ואמר לי "רק מי שנוהג ובקפה ללא חלב". ושאלתיו אם אפשר לעשות הבדלה על קולה (כשאי"א לו באופ"א) ואמר לי שזה כמו מים ואי אפשר, [הנה בהאי ענינא יש אריכות גדולה בספרי הפוסקים ועי' שו"ע או"ח סי' רצ"ו ס"ב ובנו"כ דשם ועי' בשו"ת אג"מ (חאו"ח, ח"ב סימן ע"ה) משי"כ בעניניא דהבדלה על

מיני סאדע והעלה דאין להבדיל עליהם והוו כמים בעלמא. ועי' בפסק"ת ח"ג סי' רצ"ו ע"ש ואכמ"ל].

כא.

מגדיל או מגדול בביהמ"ז דמלוה מלכה

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם בסעודת מלוה מלכה יש לומר בביהמ"ז מגדיל או מגדול והשיבני דיש נוהגים כך ויש נוהגים כך. ושאלתי למו"ר זצוק"ל היאך מנהגו בזה והשיבני "מגדיל" [ועי' מאי דכתבנו בזה בגליונות אליבא דהלכתא (גליון נ"ג, עמוד קי"ט, ובגליון נ"ח עמוד קמ"ד) ע"ש].

כב.

חריכת מצה שבורה לאחשובי שלימה

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם חריכת מצה שבורה מהני לאחשובי למצה שלימה. ואמר לי שזה מותר. ושאלתי אם מותר ליעבד הכי ביו"ט מאחר דשמענו משמ"י דהגרשז"א זצ"ל שיש בזה משום מתקן מנא. ואמר לי מו"ר זצוק"ל שאכן זה מתקן מנא אמנם כמדו' אח"כ הוסיף ואמר שזה לא ברור כל כך. [ועי' בתשובותינו גם אני אודך חלק י"א (סימן נ"ו אות ב') מאי דמיתנין בזה מרבותינו זצוקללה"ה ושיבדלחט"א, ע"ש].

כג.

אם מותר לשבת בהקפות

שאלתי ממו"ר זצוק"ל כשיש הקפות עם ספר תורה אם מותר לישב ואמר לי "צריך לעמוד כשיש ספר תורה ומי שקשה לו או עייף שישב (ואפילו בביהכנ"ס)". [ועי' מאי דכתב בזה בספר פסקי תשובות חלק שישי (סימן תרס"ט, ס"ק ב') ע"ש היטב].

כד.

הדלקת נר חנוכה בתפוז"א

דברתי עם מו"ר זצוק"ל אודות גילוף בתפוז אדמה והדלקת נר חנוכה בו ואמר לי מו"ר זצוק"ל דאין בזה איסור בל תשחית לתפוז"א כי התפוז"א הוא דבר זול, ואביו (=הגרצ"י זצ"ל) ברוסיה הדליק בחנוכיה ואילו הבנים

הדליקו בתפוחי אדמה שעשו בהם חור ומילאו בהם נפט שגם נפט טוב להדלקה ונקרא שמן, והאבא הדליק בשמן זית שהשיג מהבית מרקחת. [ועמ"ש מו"ר זצוק"ל בספרו שיעורי שבת (סימן י"ג) ע"ש].

כה.

אי שרי לזמר פסוקים משיה"ש

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם מותר לשיר פסוקים משיר השירים ואמר לי "אם זה בצורה של דביקות בה' אז כן, אם לא אז לא". ואמרתי למו"ר זצוק"ל שכפי הנראה רובם אין מכוונים לדביקות אלא סתם לשמח ואמר לי "אז לא כדאי".

תו אמרתי למו"ר זצוק"ל שעשו שיר על הפסוק בשיה"ש "שובי שובי השולמית" ואמר לי "זה לא בשביל בחורי ישיבות ויש מספיק שירים אחרים". [בהאי ענינא האריכו הפוסקים וכתבנו בזה בגליון אליבא דהלכתא (גליון ס', עמוד קמ"א) ע"ש].

כו.

שמיעת שירים מקלטת

שאלתי ממו"ר זצוק"ל אם מותר לשמוע שירים מקלטת. ואמר לי מו"ר זצוק"ל "שירי קודש מותר וכל זה דוקא בשירים שגורמים להתעלות אך סתם שירים לתענוגות עצמיות אסור, ולענין ניגון שמנגנים באמצע שלומדים גמרא אם זה ניגון שמנגן מתוך לימוד וגורם לחיזוק (בלימוד) מותר. [ועי' בספר פסקי תשובות חלק שישי (סימן תק"ס, ס"ק י"א) מש"כ בענין שמיעת נגינה מטייפ ושירה בפה, עיין שם].

כז.

הכנסת אצבעות ופתקים לסדקי הכותל המערבי

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם מותר להכניס אצבעות בסדקי הכותל המערבי וכמדומה אמר לי שאומרים בשם החזו"א שאסור. ושאלתיו אם פתקים אפשר להכניס שם ואמר לי שפתקים אנשים נוהגים להכניס. [ועי' בספר פסקי תשובות חלק שישי סימן תקס"א (ס"ק ו') מש"כ בזה ובמק"א הארכנו בהאי ענינא].

כח.

מאכל מבושל קפוא שחיממו עכו"ם אם אית ביה משום בישולי עכו"ם
שאלתי ממו"ר זצוק"ל גבי מאכל שבישלו ישראל והקפואו ושוב חיממו עכו"ם על הגז וכיוצא בזה אם איכא בהא משום בישולי גויים. ואמר לי מו"ר זצוק"ל דאין (בזה משום בישולי גויים). [נע"י מאי דהארכנו בזה בספרנו ענפי משה בהלכות מאכלי עכו"ם (סימן כ"ו) עיין שם].

כט.

בענין בלונים קטנים שיש בכלי בעת טבילת כלים
בענינא דטבילת כלים אמר לי מו"ר זצוק"ל דצריך להשגיח שלא יהיו כעין בלונים קטנים בתוך הכלי דדילמא הם בין דופן הכלי למים והוי חציצה אך אם הבלונים באמצע הכלי שרי. [נע"י בספר בעקבי תלמוד למו"ר זצוק"ל (סימן קס"ז) ע"ש].

ל.

תינוק שנולד דקה או שתיים לפני השקיעה ע"פ השעון אימתי למולו
רשום אצלי בדף העתקה שהעתקתי מדף מכת"ק שכתב מו"ר זצוק"ל וזל"ק "וזה לשון הכתוב בפנקס, מעשה בתינוק שנולד לפי השעון דק או יותר לפני השקיעה ושאלו להגאון חזון איש שליט"א והורה למולו בתשיעי כדין בין השמשות. ואמר שאין לסמוך על צמצום הרגעים ע"פ השעון דזמנין מקרי דלא דייקינן עכ"ל", ע"כ לשונו דמו"ר זצוק"ל (נע"י בספר מעשה איש (ח"ג, עמוד קנ"א) ותבין זה לאשורו).

לא.

שאלות ותשובות בעניני כבוד הספרים
א. שאלתי למו"ר זצוק"ל אם מותר לשים עט על ספר בכדי שלא יעופו דפיו ברוח ואמר לי "זה ודאי מותר". [נע"י מה שכתבנו בזה בהנדפס בספר אהל יעקב לידידנו הרה"ג רי"א סקוצילס שליט"א בדיני כבוד וקדושת הספרים (עמוד פ"א) ע"ש היטב].
ב. שאלתי למו"ר זצוק"ל אם מותר לקפל שולי ספר קודש, ואמר לי "העולם נוהגים שכן". וכן היה מנהגו דמו"ר זצוק"ל כפי שראיתי פעמים

רבות ואף בספרי בית הכנסת הי' מקפל הדפים לסימן. [ועי' מה שכתב בזה בספר גנזי הקודש (פרק ג' ס"ח ובהערות דשם) ועי' מאי דכתיבנא בס' אהל יעקב הנזכר (עמוד פ"ג)].

ג. שאלתי למו"ר זצוק"ל אם מותר להניח דף ריק בגמרא וכגון אלו המניחים דפדפות ריקות וכדומה, ואמר לי "אם עושה זאת כסימניה אז אפשר כגון למצוא גמרא ומהרש"א וכו'". [ועי' בספר גנזי הקודש (פ"ג סט"ז וסכ"ד) ודוק היטב].

ד. שאלתי למו"ר זצוק"ל אם מותר להניח מחברות בתוך גמרא ואמר לי שאם כתוב שם חידושי תורה אז כן, ואם זה לדברי חול אז לא. [עי' בספר גנזי הקודש (פ"ג סיי"ז) ע"ש].

לא.

שימוש בספר רעהו בלא נטילת רשות

שאלתי ממו"ר זצוק"ל ששמעתי משמי' שמותר להשתמש בספר של השני ללא רשות אם שמועה זו נכונה. ואמר לי מו"ר זצוק"ל "אני לא אמרתי כלום (מעצמי) רק שמעתי כך בשם הרב אלישיב שאומר שמותר, והיום יתכן שזה אף פחות מפעם, שפעם היה מגילות וכדומה ויותר נקרע מאשר היום (גם אמר שהספרים של היום שווים פחות ועולים יותר זול). [ועי' מאי דהאריך בזה בספר פסקי תשובות חלק ראשון (סימן י"ד ס"ק י) ע"ש].

לג.

אם צריך לשים קו על המילה חיים וכיו"ב

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם צריך לשים כעין קו על המילה חיים וכדומה לזה, ואמר לי שאין צריך.

לד.

מזגן המפריע במדרגות הבנין אם אפשר לכופ את בעליו לסלקו

פ"א ירדתי עם מו"ר זצוק"ל במדרגות חיצוניות של בנין והיה קבוע בקיר הבנין מזגן באופן שהיה באמצע המדרגות והפריע למשתמשים במדרגות לעבור שם בנקל, ושאלתי למו"ר זצוק"ל אם אפשר לכופם שיסלקו זאת

ואמר לי מו"ר זצוק"ל שאם הם קדמו והמזגן היה לפני המדרגות אזי הזכות שלהם.

[ובפעמים אחרות כשטפטפו מים מן המזגנים על המדרגות עקב שלא הי' צינור ניקוז מהם לקרקע, אמר לי מו"ר זצוק"ל שיאמרו להם לעשות צינורות למים ושאלתיו אם אפשר לכופס ע"ז והשיבני דאפשר לכפות עליהם לעשות צינורות, אמנם לא עלה אז הנידון מי קדם למי, ועי' בספר משפטי התורה נזיקין, וצ"ע כעת].

לה.

אכילה בחתונה כשלא הוזמן אליה

שאלתי למו"ר זצוק"ל בענין אדם שנכנס לחתונה שלא הוזמן אליה אם מותר לו לאכול שם. ואמר לי "זה תלוי אם המנות שנשארות המשפחה נותנת אותם לארגון חסד או לוקחת לעצמה. ואם זה לעצמה אז זה גזל ואם זה (עובר) לצדקה הוא צריך להיות בגדר של עני שיכול לקבל (ואם מרשים לו ודאי יכול לאכול). [עי' מאי דכתיבנא בזה בתשובותינו גם אני אודך (חלק י"א סימן מ"ו אות ב') ע"ש].

לו.

חשש בשכונה שנפטרו בה כמה אינשי רח"ל

שאלתי למו"ר זצוק"ל אודות שכונה שנפטרו בה כמה אנשים בסמיכות זה לזה, וביקשו דיירי השכונה לברר אם יש לחשוש בזה. ושאלני מו"ר זצוק"ל באיזה גילאים היו ואמרתי שאחד זקן ואחד לערך בגיל חמישים ועוד אשה צעירה ושאלני מו"ר זצוק"ל אם הם גרים קרוב אחד לשני והשבתי שלא ואמר שאין צריך לחשוש בזה.

לז.

יציאת יולדת מביתה

שאלתי למו"ר זצוק"ל אם יולדת יכולה לצאת מביתה. והשיבני דעל פי הדין מותר ורק מי שיודעת בבירור שיש מנהג אצלם לא לצאת שלא תצא. ובעירק יוצאות היולדות אחר ארבעים יום, ויש שהולכות לשמוע ברכו או קדושה בציבור. והוסיף ואמר "היה אצלי מעשה שהיתה אשה חילונית

שהיתה אחורי חלונות בית הכנסת ונשאלה מדוע היא כאן. וענתה שהיא אחרי לידה ואפילו שהיא חילונית היה אצלם מנהג לבוא לביהכנ"ס לשמוע קדושה או ברכו".

לח.

כתיבת שם פסי' בכתובה

בענין כתיבת שם פסי' בכתובה. דברתי בזה עם מו"ר זצוק"ל אחיה דהרבנית פסיה גרשונביץ ע"ה אשת חבר להגה"צ רבי ראובן יוסף זצוק"ל. ושאלתיו היאך כתבו את שמה דאחותו ואמר לי פסיה בה"א. שכן הורה אביו הגאון המפורסם רבי צבי יהודה זצ"ל הגאב"ד דרמת השרון ובעמח"ס הוד צבי דכאן המורות וכולם כותבים פסיה בה"א. אמנם אמר מו"ר זצוק"ל שברוסיה כתבו פשא והיינו בשי"ן ואל"ף משא"כ בכאן ועל כן אמר דיש לכתוב בהכתובה פסיה בה"א (מתשובותינו גם אני אודך חלק ו' סימן ל"ט).

טל.

הסכם יששכר וזבולון

שאלתי ממו"ר זצוק"ל אם בהסכם יששכר וזבולון היששכר מפסיד מכך משהו ואמר לי דבפשטות הוא לא מפסיד כלום כי זה כמו נר שמדליקים ממנו עוד נרות ואינו חסר והיה אחד שעשה הסכם כזה עם שטר ועדים.

מ.

ונשמרתם מאוד לנפשותיכם

כשנסעתי עם מו"ר זצוק"ל בקביעות ראיתי כי הי' חגור בחגורת בטיחות. ושאלתיו אם על פי הדין וההלכה יש לשים חגורה זו. והשיבני ששמע מהגר"ד פוברסקי זצ"ל (ואולי שמע משמי') שאמר שזה "מצות עשה" לעשות כך בכל חוקי המדינה. [כפה"נ דכוונתו בכל חוקי המדינה הנוגעים לענין דפיקוח והצלת נפשות דאל"ה אפשר דיסתכן ח"ו וכידוע, ועי' בספר מאיר נתיבים (עמוד ס"ז), ע"ש].

מא.

יום הולדת את פרעה

שאלתי את מו"ר זצוק"ל אם יש ענין ביום הולדת ואמר לי "כתוב בתורה "יום הולדת את פרעה", רק אצל הגויים חוגגים, אבל אצל היהודים זה יום חשבון נפש". ונהגו של מו"ר זצוק"ל שאלו לענין ילדים בגן ואמר לו דשם אפשר.

מב.

יציאה לטיול באילת

שאלתי את מו"ר זצוק"ל אודות מה שבעבודה של זוגתי תח"י לאוי"ט יוצאים לטיול בעיר אילת להנפש מעמל העבודה אם מותר לה לצאת עמהם לשם ואחר שבירר מו"ר זצוק"ל אצלי כמה פרטים ועמד על מידת הצורך התיר זה. [וכמובן שאין למדין הלכה ממעשה בכלל וממעשה זה בפרט ובכל מקרה לגופו יש לשאול ממורה הוראה מובהק לדעת המעשה אשר יעשה].

מג.

מכתב להרב פנחס וייספיש שליט"א ובו משא ומתן בכמה תשובות שזכה

לשמוע ממו"ר זצוק"ל בענינים שונים בהלכה

כבוד ידידנו האברך המופלג יקר יקרים דגריס ולעי באורייתא תדירא כש"ת מוהר"ר פנחס וייספיש שליט"א מח"ס ביכורי פנחס וש"ס, איתן מושבו בעיה"ק קרית ספר יע"א
שלי וברכה וכט"ס,

בחדוותא דאורייתא קבלתי מכתבו בו מבשרני אשר בדעתו להוציא לאור עולם אי"ה קובץ שאלות שזכה לשאול מקמי מורי ורבי רב רבנן מרן הגאון הצדיק רבי יעקב אדלשטיין זצוקלה"ה הגאב"ד דרמת השרון, בצירוף התשובות אשר השיבו בפי קדשו, ועליהו צבי והוסיף מע"כ נ"י איזה ביאורים ועיונים כדרכה של תורה.

זכרתי ימים מקדם בהם זכה מע"כ נ"י לחסות בצל קדשו דמו"ר זצוק"ל ולמלא מלא חפניו מתורת ה' ויראתו אשר השפיענו במידה רבה וגדושה, ואף זכה להו"ל ילקוט שיחות ומאמרים ממו"ר זצוק"ל בחיי חיותו ולקבל על כך את ברכתו בכתב יד קדשו.

והנה מה רבה היא זכותו ליעבד נייחא למו"ר זצוק"ל בעלמא דקשוט על ידי כך שידובבו שפתותיו בהאמר דבר שמועה מפי קדשו וכמ"ש ביבמות (צ"ו ב' ואילך) דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (תהילים ס"א) אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפיו בעוה"ז דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר אמר ר' יצחק בן זעירא ואיתמא שמעון נזירא מאי קראה (שיה"ש ז') וחכך כיון הטוב הולך דודי למישרים דובב שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעוה"ז שפתותיהם דובבות בקבר, ע"כ, וע"ש היטב.

ואשר בקשני להעיר ולהאיר בהתשובות הנה באתר זיקוקין דנורא מאן מעייל בר נפחא כוותי להתם, ואך כדן בקרקע ולפום ריהטאי כתבתי לדון באיזהו מקומן לפי מיסת הפנאי.

וזאת למודעי שכל דברינו באו לפום האי לישנא דכתב מע"כ נ"י לתשובותיו דמו"ר זצוק"ל איברא דכידוע עד כמה יש ליזהר לכתוב את השאלה ומכ"ש התשובה במדויק ומדוקדק כפי שנאמרה באשר בשינוי קוץ ותג יתכן וישתנה הדין, ועל כן עצתי אמונה שיכתוב בהקדמתו גילוי דעת שאין לסמוך על כך להלכתא ובפרט שכן כתב מו"ר זצוק"ל גופי' בהקדמתו לספריו, עיין שם.

ודכן נמי די' לציון שאין לתלות ח"ו שום טעותא במו"ר זצוק"ל, ועל כן יפה הוא עושה במה שבדעתו להראות השאלות ותשו' מקודם הדפסתם לבני מו"ר זצוק"ל ה"ה הרבנים הגאונים שליט"א ולמורי הוראה מובהקים, ואז יזכה בעזה"י שחפץ ה' בידו יצליח.

א.

מאכל הנמצא תחת מיטת תינוק כשישן עליה ומאכל הנמצא בתא מטען

של אוטובוס בזמן שישנו באוטובוס אי שריא עלי' רוח רעה

במאי דשאל למו"ר זצוק"ל גבי אוכל הנמצא בחבילה סגורה מתחת מיטת תינוק כשישן התינוק עליה אם איכא רוח רעה בהאוכל, והשיבו מו"ר זצוק"ל דאיכא ביה רוח רעה לפי שמצינו במזוודה הנמצאת בתא מטען

האוטובוס והמזוודה סגורה דנכנס בה ר"ר מאינשי הישנים בהאוטובוס וא"כ כל שכן באוכל בחבילה סגורה הנמצאת תחת מיטת תינוק בזמן שישן עליה התינוק דהוי ביה רוח רעה.

הנה בעיקר השאלה אם תחת מיטת תינוק ועגלת ילדים איכא ר"ר האריכו בזה הפוסקים בכמה דוכתין ועי' מ"ש בזה בספר שמירת הגוף והנפש (ח"א, סימן י"ד ס"י) ע"ש, וע"ע בשו"ת משנת יוסף (ח"ט, סימן א'), ע"ש היטב.

אמנם מאי דאמר מו"ר זצוק"ל דבאוכל הנמצא במזוודה סגורה בתא מטען האוטובוס איכא נמי ר"ר מהאי אינשי הישנים בהאוטובוס זהו חידושא רבא, ופוק חזי מאי עמא דבר דהקלו בהא, וצ"ע. ועי' בספר אשרי האיש מפסקי מרן הגריש"א זצוק"ל (או"ח, ח"א, פ"א ס"ק י"ד) דכתב שבדיעבד אף אוכלים שהיו תחת כסא או ספסל שישנו עליהם שינת קבע מותרים באכילה, ע"ש, ויש לדון מהא למאי דקמן, מיהו אפשר דיש לחלק דשאני אוטובוס דלא הוי ככסא וספסל גרידא דאין דרך לישן עליהם, ואדרבה אנשים רבים ישנים באוטובוס ובפרט באוטובוס הנוסע חוץ לעיר אשר משך זמן נסיעתו למעלה משעה וכיוצא בזה, ואפשר דבזה שאני, ומיהו ג"ז דוחק למחשבי כמיטה, וצ"ע, ותו דהא תא מטען האוטובוס הוי כרשות אחרת ומאי שנא מבנין דאית ביה כמה קומות, ומ"מ אפשר דשאני אוטובוס דטפי יש מקום לומר דהוי כרשות אחת וצ"ע.

שו"מ בשו"ת משנת יוסף (ח"א, סימן קמ"א) דנשאל בהא והעלה דמסתבר להקל ובטעמא דמילתא כתב וז"ל דמטען החבילות שתחת האוטובוס והאורון רשות אחרת היא כמו בית עם ב' קומות ואין האוכל נאסר כשישן מעליו למעלה – וגם האוכל הנמצא במטה לא נאסר מעצם המטה ואם משהו ישן בצד ולא האהיל על האוכל לא נאסר, עכ"ל. (שוב אמר לי ידידנו הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א דדן בזה מכבר ועי' מאי דהשיבו בזה הג"ר בניהו דיין שליט"א בתשובותיו גם אני אודך ח"א).

ב.

המגלח זקנו אם צריך ליטול ידיו

בהא דהורה מו"ר זצוק"ל דהמגלח שער זקנו צריך ליטול ידיו, עיין בספר מנחת גדעון (דיני דברים הצריכים נט"י, פרק מ"ד ס"ה) דכתב דא"צ ליטול ידיו, ובהערות דשם כתב דכ"ה בשו"ת אור לציון (ח"ב, פרק מ"ד ס"ה)

וטעמו דפשיטא דמ"ש בשו"ע (סימן ד', סעיף י"ט) "המגלח ולא נטל ידיו מפחד ג' ימים" היינו בשיער הראש, ע"ש. אכן במנחת גדעון (שם) כתב דלפימ"ש הגה"ק רבי אברהם פאלאגיי זצוק"ל (=ע"ש היטב) נראה דצריך נטילת ידים גם בזה, והלכך המחמיר בזה תבוא עליו ברכה, וע"ע בשו"ת רבבות אפרים (ח"ד, סימן ה'), ע"ש. ובספר פסקי תשובות (ח"א, סימן ד', ס"ק כ"ח) העלה לדינא עפ"י האור לציון דהמגלח זקנו א"צ ליטול ידיו, ודכ"כ מרן הגרשז"א זצוק"ל בספר הליכות שלמה (פ"ב סק"י) ע"ש בזה, ומיהו יתכן דמו"ר זצוק"ל החמיר בהא מאחר דלא נתפרש בהדיא בדברי השו"ע ז"ל אמה קאי, ויש לעיין בכל זה.

ג.

תפילין שנפלו לארץ רח"ל בזמן שהיו בקופסא

במאי דהורה מו"ר זצוק"ל דבהיכא דנפלו התפילין ח"ו בזמן שהיו בקופסאות הפלסטיק דילהון דאין צריך לצום, ע"י בספר פסקי תשובות (ח"א, סימן מ', הערה י"א) דכ' דלהערוך השלחן סי' מ"ד (ס"ק ג') באופן הנזכר אין צריך שום תיקון וכפרה, אולם הביא מס' ארחות חיים להאדמו"ר מספינקא זצוק"ל (שם, סק"א) משמ"י דהא"א מבוטשאטש דסבירא ליה דאם הקופסא אינה סוגרת את התפילין מכל הצדדים והתיתורא או המעברתא נגעו בארץ הוי ליה כאילו נפלו בלא כיסוי כלל, ובשו"ת שבט הקהתי (ח"ד, סימן כ"ו) מיייתי מהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זצוק"ל דאף בכיסוי שלם מ"מ כיון שקשרי היו"ד והדל"ת מגולין ונגעו ברצפה הו"ל כאילו נפלו בלא כיסוי ולפי דקשרים אלו הוו גוף הקדושה, ע"ש היטב. וע"י בספר אורח כהלכה (הל' תפילין, סימן ג' ס"ק כ') ומ"מ משמע דמו"ר זצוק"ל לא ס"ל כן (ודע דקופסאות תפילין הוו כתשמיש קדושה וכאשר כתבנו בתשובותינו גם אני אודך (חלק ט', סימן ג') ע"ש ואכמ"ל).

ד.

נוסח תפילה לבחור בן ספרד הלומד בישיבה דבני אשכנז

במאי דדן עם מו"ר זצוק"ל אודות בחור מבני עדות המזרח הלומד בישיבה דבני אשכנז באיזה נוסח יתפלל ובאיזה נוסח יעלה כשליח ציבור, רצוני

להוסיף בזה דבישיבה היו עולים פעמים רבות חזנים מבני עדוה"מ ובנוסח ומבטא דבני אשכנז ופ"א אף התעניין אצלי מו"ר זצוק"ל אודות בחור פלוני מבני עדוה"מ שעלה כשליח ציבור כיצד ידע את נוסח התפילה והמבטא דבני אשכנז (היות והי' חדש בהישיבה).

ה.

קדושת חדר שיעורים

בהא דשאל למו"ר זצוק"ל ע"ד חדר שיעורים אם יש לו דיני בית הכנסת לענין שאין לדבר שם דברים בטלים והשיבו מו"ר זצוק"ל דנוהגים שם קדושה פחותה מביהמ"ד. הנה בשו"ת משנת יוסף (חי"א, סימן נ') האריך בטוטו"ד בהא וכתב דמעיקר דינא היה צריך להיות שם קדושה כבית המדרש אלא דחזינן עמא דבר שלא נהגו בהם קדושת ביהמ"ד. וביאר דצ"ל דהוי כבנויין לכתחילה על תנאי להשתמש בהם חול, אך עכ"פ נשאר בהם גדר קדושה קלישתא וכעזרת נשים ובזה קפדינן רק שלא ליעביד תשמיש בזוי, ע"ש.

גם הלום מצאתי בשו"ת מציון תצא תורה להגר"א נבנצאל שליט"א (סימן ל"ג) דנשאל אם מותר לערוך שבע ברכות בבית הכנסת והשיב וז"ל קשה שלא תהא קלות ראש וק"ו סעודת פורים והי"ה לבית המדרש כגון חדרי שיעורים של ת"ת וישיבות וכיו"ב, עכ"ל. וע"ע שם (סימן ל"ז) דנשאל אם לבית הוראה יש דין כביהמ"ד והשיב שכן, וע"ש בהערות אהל יעקב לידידנו הרה"ג רי"א סקוצילס שליט"א, מש"כ בזה.

ו.

דיבור בד"ת אחר ברכת המפיל

במאי דשאל במי שעלה על מיטתו ובירך המפיל ורואה שאינו נרדם אם שרי ליה לדבר בדברי תורה ועל ידי כך ירדם והשיבו מו"ר זצוק"ל דאפשר. עיין בספר פסקי תשובות (חי"ב, סימן רל"ט ס"ג הערה כ"א) דמיייתי משו"ת דברי שלום (חי"ו, סימן ל"ה) דכ' דלקרוא ספר רק במחשבה אחר ברכת המפיל אין חשש לכו"ע והוסיף שם במוסגר (כמדומה מדנפשיה) בזה"ל ודברי תורה מותר לכו"ע אפילו לאומרם בפה דלא גרע מפסוקי דרחמי הוא לצורך השינה לסגולה ולשמירה, ע"ש.

ז.

נשים במצות ארבע כוסות

במאי דשאל למו"ר זצוק"ל גבי איזה מצוות דמחייבין להנשים כארבע כוסות מטעמא דאף הם היו באותו הנס, ובהא דינאם מצוות דאמרינן דנשי פטורות מינייהו מטעמא דמצות עשה שהזמן גרמא, - עיין בספר בעקבי תלמוד למו"ר זצוק"ל (סימן ל"ח) מאי דהאריך בענינא דנשים בארבע כוסות והמסתעף. ועי' נמי בספר בעקבי מנחת חינוך מתורתו דמו"ר זצוק"ל (ח"א, פרשת בא, עמוד ק"י ואילך) מ"ש בענין נשים במצות סיפור יציאת מצרים, ונסתעף שם לעוד איזה נידונים בזה, ע"ש באורך, דון מינה ואוקי באתרין.

ח.

חינוך קטן להדלקת נר חנוכה בשמן זית

הא דשאל למו"ר זצוק"ל מאיזה גיל יתנו לילד קטן להדליק נר חנוכה בשמן זית והשיבו מאיזה גיל שהאב ירצה, לכאורה כוונתו בזה דתליא דייקא ברצון האב וזולת זה מדין חינוך סגי שיתן לו אף משאר שמנים או נר דשעוה, ועי' בתשובותינו גם אני אודך (ח"י, סימן ט"ז) דנשאלנו מידידנו הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א לפימ"ש רמ"א ז"ל בהלכות חנוכה (ערת"ה, ג') ולדידן דכל אחד מבני הבית מדליק בפני עצמו קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק גם כן, ע"כ. ובמ"ב (שם, ס"ק י"ד) כתב בסו"ד וז"ל ונראה לי דלקטן אין צריך להחמיר כולי האי ודי שידליק בכל לילה רק נר אחד לכולי עלמא, עכ"ל. האם לפי"ז יש ענין ליתן להקטן דייקא נר דשמן זית או אף משאר שמנים או נר דשעוה, והשבנו בזה"ל הנה בפשיטות נראה דסגי במאי דנותן לו נר מכל סוג שמן שיהיה או נר שעוה וכמבואר בשו"ע (תרע"ג, א') דכל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה, ועי' מ"ש רמ"א ז"ל התם דנוהגים במדינות אלו להדליק בנרות שעוה כי אורן צלול כשמן, ע"ש היטב. ועי' בנו"כ דשם, ואכתי אף להאב גופיה סגי בהא וודאי דמהני זה גם לבנו, האמנם דאם שאלתו בזה מצד אי יש ענין ליתן לבנו לאדלוקי בשמן זית לכאורה שפיר יש ענין בזה וכמ"ש המ"ב (תרע"ג, ד') אמ"ש רמ"א ז"ל שם וז"ל "ומכל מקום מצוה בשל שמן טפי מנרות של שעוה דעל ידי שמן נעשה הנס" ולכאוי' מכ"ש בנר דשמן זית דצליל נהוריה

טפי ודבו אתעביד ניסא, וכבר האריכו הפו' בדרגות ההידורים דבזה, ואכמ"ל. ע"כ מאי דכתיבנא התם, ודוק היטב.

ט.

נתינת עלייה לתורה לתסמונת דאון רח"ל ל"ע

בהא דשאל למו"ר זצוק"ל איזה שאלות בעניני תסמונת דאון ל"ע וכגון אם יש להעלותו לתורה בשבת שקודם או אחר היותו בר מצוה והשיבו שאם הוא מבין אפשר להעלותו לתורה. הנה בשו"ת משנת יוסף (חיי"ב, סימן קי"א) נשאל במאי דאומרים משמיה דמרן הגרשז"א זצוק"ל דאין מלין בשבת ילד שנולד ל"ע כשוטה וזה ביש בו סימני תסמונת דאון [מונגול] ובריש דבריו כתב וז"ל הנה מעולם לא יתכן שאמר כן על מונגול רגיל ל"ע, שהרי רואים כמה מהם שיודעים להניח תפילין ולהתפלל בציבור, דגם שניכר עליהם פיגור, בכ"ז אין בהם סימני השוטה שמנה הרמב"ם (הלי עדות ט', ט"ו) שהבאנום בקצת ביאור בשו"ת משנת יוסף (חיי"א סימן ק"ג, ג') שלגבי עדות חילקם לחמשה חלוקות: א) מהלך ערום ומשבר כלים. ב) שדעתו משובשת תמיד אפי' בענין אחד. ג) הנכפה בעת כפיייתו. ד) הפתנים ביותר. ה) המבוהלים המשתגעים וכו' הכל לפי מה שיראה הדיין עיי"ש. ובמונגול באופן גרוע יכול להיות בדרגה ב' וד' שאין לסמוך על עדותו אבל בן אדם יהודי הוא, שבודאי אביו חייב למולו, ועובדא ידענא בהגרי"ש אלישיב זצ"ל שהגיע פעם לברית מילה. וניגש אליו יהודי אב לבן מונגול ושאלו אם אפשר לצרפו למנין, וענה אם אתה שולחו לחנות מכולת ומביא לך את החפץ שרצית, ועודף הכסף, יכולים לצרפו למנין (מפי כבוד חתני הגרמ"מ פוקס שליט"א) – וא"כ כשתינוק נולד עדיין אי אפשר להכיר עליו באיזה דרגה הוא יהיה, דיתכן ויחנכוהו טוב, ויהיה בגדר זה, ואפילו יותר מזה ואין שום ספק שהאב חייב למולו, והשאלה תתכן רק אם יש לו צורה משונה בפניו רח"ל, או שע"י צילום סי.טי. וכדומה רואים שמוחו נצטמק ואינו ראוי לכלום, בכהאי גוונא אולי יתכן להסתפק, עכ"ל, וע"ש בכל דבריו. [ועמ"ש בספרנו ענפי משה בהלי מאכלי עכו"ם (שלהי סימן ל"ז) בגדרו דשוטה ע"ש היטב הדק]. ועי' מ"ש בספר פסקי תשובות (ח"ב, סימן קל"ט, ס"ק ו' ובהערה) בענין נתינת עליה לתורה לשוטה רח"ל, ע"ש.

י.

סלט פרווה שתחבו בו כפית בשרית שנגעה בבשר

במאי דשאל למו"ר זצוק"ל בזה"ל סלט סחוג שאכלו מזה בארוחה בשרית והכניסו לתוך הסחוג כפית בשרית שנגע בבשר, אח"כ אכלו ארוחה חלבית והשתמשו באותו סחוג עם כפית חלבית מה דינו של הסחוג הזה, והשיבו מו"ר זצוק"ל "אם הבשר היה קר אין בעיה", ובעניי לא זכיתי להבין זה, ועי' נמי בספר קיצור שלחן ערוך הלכות בשר בחלב להגר"א פפויפר זלה"ה (סימן ט', ס"ק ט') דכתב וז"ל שאר האוכלים המונחים על השולחן כגון סלטים וכו' אין לחוש לזה כלל, כיון שאין נוטלן בידיו, אלא בכפית ומזלג המיוחדים להם. לכן אין לחוש לשומן הדבוק בידיו, ולכן מותר לאכול את שאריות הסלטים (שהם פרווה) שאכל בסעודת חלב, גם בסעודת בשר, וכן להיפך. אך במקום שכל אחד נוטל הסלטים בכף ומזלג שאכל בהם ברור שאסור, ומגדולי הפוסקים בזמנינו יש מי שכתב שהמחמיר שלא לאכול בסעודת בשר כל מה שעמד על השולחן בסעודת חלב וכן להיפך תבוא עליו ברכה, ומהגדולים בדור שלפנינו יש מי שכתב שכך היה המנהג פשוט בזמנו ברוב תפוצות ישראל וכן ראוי לבן תורה לנהוג אם לא היה בשעת הדחק עכ"ל וע"ש במקורותיו, ואכתי צ"ב בכל זה.

יא.

זהירות באכילת תפוז מכנימות

אשר שאל למו"ר זצוק"ל היאך אפשר לאכול תפוז מאחר שיש בקליפתו כנימות, והשיבו דשאל זאת ממרן הקה"י זלה"ה ואמר שהוא שוטף את התפוז לאחר שמקלפם, והוסיף מו"ר זצוק"ל שכדאי באמת להדר ולשטוף את הפרי מבחוץ, והכי נמי ראיתי מה שהוסיף בזה מע"כ נ"י במילואים מדברי הרה"ג ר"מ וייא שליט"א, בספרו בדיקת המזון כהלכתה, ועי' נמי בספר הכשרות להרה"ג רי"י פוקס שליט"א (עמוד שני"ד) שכתב אודות תפוזים ופירות הדר וז"ל נגיעות חיצוניות – על הקליפה מצויות כנימות בצבע חום כשחותכים או סוחטים יש להזהר שהכנימות לא יחדרו למיץ, עכ"ל. (ובאם מעוניינים להשתמש בקליפה החיצונית יש לשפשף במברשת קשה או "סקוטש" – ברייט"ו ומים, ע"ש). ולכאוי מאי דקאמר מרן הקה"י ז"ל דהוא שוטף התפוז לאחר שמקלפו היינו דקולפו כולו מבחוץ באופן

דנשאר התפוז שלם עם קליפתו הלבנה ובאופן זה שפיר אפשר לשוטפו כולו ולמחזי שלא יכנסו כנימות להתפוז, אך אם יחתוך התפוז לחתיכות מקודם ששוטפו יש לחוש כאמור שיכנסו כנימות לתוך פרי התפוז, ופשוט.

יג.

שינוי כסף שנתרם לצורך תלמוד תורה

במאי דשאל למו"ר זצוק"ל ע"ד כסף שנתרם לצורך ת"ת והת"ת נסגר אם מותר ליתן כסף זה לצדקה אחרת או לצריך להשאירו רק לת"ת. והשיבו דתלוי במה המדובר כאשר התורמים תרמו את הכסף, דאם יחדו כסף זה לשם ת"ת אי אפשר להשתמש בזה לדברים אחרים ואם לתורמים אינו משנה לאן ילך הכסף ויש בזה צורך דחוף יכול ליתן לצדקה אחרת, אתו"ד. עי' בספר באורח צדקה (פטי"ו, ס"ל) דכ' וז"ל מקום שיש בו קופה לתלמוד תורה של נערים וכעת יש עודף בקופה כי נתמעטו הלומדים אסור לשנות כסף זה לצורך בית הכנסת או בנין ארון קודש, אולם אם רוצים לקחת את הכסף בתור הלואה כשאין הכספים נצרכים להם כעת מותר, עכ"ל. ובהערה דשם (ס"ק מ"ד) כתב דמקורו ממ"ש בעיקרי הד"ט ה' צדקה משמ"י דשו"ת שמש צדקה, והו"ד בשו"ת שבט הלוי ח"ה (סימן קל"ד ס"ק ז'), ע"ש.

יג.

כסף צדקה שמחזיקו יחד עם כספו ואינו זוכר כמה שייך לצדקה וכמה

שייך לו

במאי דשאל למו"ר זצוק"ל באדם שמחזיק ברשותו כספי צדקה יחד עם כספו האישי ואינו יודע כמה היה הסכום שלו וכמה היה הסכום של צדקה כדת מאי יעביד. והשיבו מו"ר זצוק"ל "כדאי לו לחכות (כמה זמן) ולאח"ז ישכח ויקח את הכל אליו". הנה לשון התשובה כפי שכתבה מע"כ נ"י צריך ביאור כמובן. אכן בעיקרא דדינא עי' בספר באורח צדקה (פי"ז, ס"ב) דכתב שאם היה בידו גם כסף שלו וגם כסף של צדקה ומסופק על סכום מסויים של מי הוא מצד הדין אינו צריך ליתנו לצדקה אלא ממידת חסידות. ובהערות (שם, ס"ק ג') כתב דשמע כן ממרן הגר"נ קרליץ שליט"א וטעמא דמילתא דע"פ הדין הוא נקרא מוחזק והמוציא מחבירו עליו הראיה. אלא

שממידת חסידות יש ענין לתיתו לצדקה, וכדמצינו בע"ז (דף י"ח ע"א) ברבי חנינא בן תרדיון דמעשה כע"ז אתא לידיה ונהג לחומרא ואמרו שם בגמ' שבשביל זה זכה לעוה"ב ועמ"ש הר"מ ז"ל בפיהמ"ש שלהי מסכת מכות, ע"ש. (ויל"ע אם יש לחלק קצת בין דין דא להא).

יד.

אם אבל יכול לשיר זמירות שבת

בהא דשאל למו"ר זצוק"ל אם אבל יכול לשיר זמירות שבת והשיבו דכן. עיי' בספר דברי סופרים (פכ"ז ס"ק ס') דכ' וז"ל לענין זמירות שבת מסתבר שאין לו לומר כדרכו ואפשר דפסוקי שמחה המוזכרים בזמירות שבת כגון הפסוק זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו וכיוצ"ב לא יאמר אותו האבל, עכ"ל. וע"ש בהערות דהאריך בזה, ע"ש.

טו.

לימוד מסכת מועד קטן והל' אבילות

בדבר אשר שאל למו"ר זצוק"ל אם מותר לאדם הלומד ש"ס ושו"ע לפי הסדר ללמוד גם את מסכת מועד קטן והל' אבילות והשיבו מו"ר זצוק"ל דאפשר ללמוד בסדר הלימוד אם לא מדלגים. – עיי' מאי דכתב בהאי ענינא הרה"ג רד"י וייס שליט"א בהקדמתו לספרו מגדים חדשים עמ"ס מו"ק באורך נפלא. ועיי' נמי מ"ש הרה"ג רבי שמואל דוד הכהן פריעדמאן שליט"א בפתיחה לספרו שדה צופים עמ"ס מו"ק באריכות גדולה בזה, ע"ש. ובגליון כאיל תערוג מתורתו דמו"ר מרן רשכבה"ג הגרא"ל שטינמן שליט"א (שבועות תשע"ז לפ"ק) כ' דכמה פעמים נשאל מו"ר מרן שליט"א אם ללמוד את עניני אבילות במסכת מו"ק והורה שלא ללמוד אותם רק בזמנים של בין המצרים וכדומה או במסגרת הדף היומי הכללי, וסיפר דבעת שמרן הגריש"א זצוק"ל מסר את השיעור במסכת מו"ק נפטרה בתו ע"ה, ובכולל פוניבז' אחרי שלמדו שנתיים מסכת שבת ונותר להם חודש אלול ולא רצו להתחיל את המסכת החדשה באלול, למדו מו"ק, ובתחילה לא רצה בכך מו"ר מרן שליט"א כיון שלומדים רק חלק מהמסכת [דהיינו עניני חוה"מ ולא עניני אבילות] אבל בסוף הסכים לכך, ע"ש היטב. ועכ"פ

גם מינה משמע דס"ל דכל שלומד כן בסדר הלימוד ואינו מדלג ליכא חששא.

טז.

העתקת קלטת של גוי שכתוב בה "כל הזכויות שמורות"

במאי דשאל למו"ר זצוק"ל כאשר יש בקלטת שירים של גויים וכתוב בה "כל הזכויות שמורות" אם מותר להעביר מקלטת לקלטת. והשיבו מו"ר זצוק"ל דאסור לעשות כן כי כל הזכויות שמורות. – הנה בעיקר הדבר צריך להבין האופן דמעביר שירי גויים דאסור לשמען, ואם עושה כן עבור גוי יש לעי' בכמה פרטים בזה – ועכ"פ אעיקרא דמילתא עי' בשו"ת אור היצירה (סימן כ"ה) [הנדפס בספר זכויות היוצרים להרה"ג ר"א לוי שליט"א] מה דהאריך לדון בענין העתקת תוכנה שבבעלות נכרית, ע"ש היטב. וע"ע בסי' זכויות יוצרים הנ"ל (פרק ח') מ"ש בענין העתקת דיסקים וכהאי גוונא, ואכמ"ל.

והנני חותם בברכה נאמנה שזכותו של מו"ר זצוק"ל תעמוד לו להוסיף להגדיל תורה ולהאדירה ויתברכו הוא וכל אשר לו בכל הברכות האמורות בתורה בשפע ברכה והצלחה נחת והרחבה כל הימים עביאגו"צ ועד בכלל.

בידידות וביקרא דאורייתא
הק' משה חליוה

שיחות קודש

הישיבות הם "תיבת נח" של ימינו

(לפרשת נח תשי"ע לפ"ק)

היה מבול, המבול החרב והשמיד את כל אנשי העולם, את כל המליונים בני אדם, בעלי חיים סוסים חמורים חתולים הכל נחרב, אחרי החורבן הגדול נולד עולם חדש, ומהיכן יצא, מתיבת נח. הקדוש ברוך הוא אמר לנח תעשה תיבה, והתיבה תהיה כמו "קופסת שימורים", הם יהיו משומרים שם שנה שלימה ואח"כ יצאו מן התיבה והכל התחיל מחדש.

נח הצדיק זכה לברכה ולמה שלא זכה אדם הראשון, הוא זכה להבטחות. כשנח יצא מן התיבה הדבר הראשון שעשה הוא "ויבן נח מזבח לה'". הוא לא בנה לעצמו דירה, לא בנה בנינים בשביל עצמו ולא עסק בשום דבר. איך שיצא מן התיבה "ויבן נח מזבח לה'". הוא תיקן את העולם. הדבר הראשון שעשה הוא בנה מזבח לה' והקריב קרבן. וקרבן זה היה לרצון (לפני ה') ועשה פעולות גדולות. ושתי הבטחות הבטיח ה' האחת "לא אוסיף לקלל עוד את האדמה" שלא תהיה האדמה מקוללת. אחר חטא אדם הראשון נאמר "ארורה האדמה בעבורך", ואחר המבול אמר ה' "לא אוסיף לקלל עוד את האדמה". ועוד הבטחה הבטיח ה' ולא אוסיף להכות את כל חי כאשר עשיתי. וכתבו המפרשים שהבטחה זו היא שבועה (עי' רש"י בראשית ח' כ"א).

והנה אמנם להכות כל חי אין הקב"ה מכה אבל על חלק מן העולם אין הבטחה ולכן מידי פעם יש מכות גדולות. פעמים שיש שטפון שנהרגים אלפי אנשים. ישנם רעידות אדמה ופעמים שיש מלחמות שנהרגים מליוני אנשים, וכפי שבמכה שהוכה כל חי ניצל העולם בתיבה, התיבה היתה מסגרת ששם לא שלטו חוקי הטבע, שהרי איך אפשר לאטום קופסא גדולה ושלא יחנקו שם. הרי אם סוגרים את הבית ולא יכנס האויר, האויר שבבית נגמר, ואילו בתיבה היו שנה שלימה בתיבה סגורה ולא מתו. בתיבה שכזו היה מקום לכל מה שהיה בה. והרמב"ן עושה חשבון שאף בתיבה גדולה פי מאה אי אפשר להכניס אוכל לשנה שלימה לעשרות אלפי בעלי חיים גדולים וקטנים. ואילו בתיבת נח הכל נכנס, כי בתיבה לא שלטו חוקי הטבע וכמו שבשמים אין דבר כזה שאין מקום כך היה בתיבה.

גם בבית המקדש נכנסו מאות ואלפים, עומדים צפופים ומשתחווים רווחים. הלא ביהמ"ק גודלו מכיל רק כמות מסוימת ואעפ"י כן לא נחנקו שם. בקודש הקדשים נכנס הארון שלפי החשבון לא היה יכול להכנס שם. ובגמ' אי' אמר ר' לוי מסורת מאבותינו שמקום הארון אינו מן המידה. בית המקדש זה מקום רוחני, ושם אין דבר כזה שאין מקום. איך נכנס במוח האדם כל כך הרבה דברים, מליונים מליונים, משום שזה דבר רוחני.

במשך השנה שהיה נח בתיבה היתה הכנה להקמת העולם החדש. שם עשו רק את רצון ה', הם עסקו רק במצות עולם חסד יבנה ועבודת ה' יתברך. ולכן זכו שקיבלו את ההבטחה הגדולה הזאת.

היה מבול שהקב"ה הרג בעמ"י מליוני יהודים, והכל נחרב. הישיבות ומקומות התורה. היה חורבן גדול "מבול", לא על כל החי, רק על חלק מהחי, והקב"ה עשה תיבת נח, שימורים, לשמר את הדור הבא. היה סיפור מפורסם שבישיבת מיר היו חמש מאות או שש מאות בחורים שהיו תקועים אצל יפן. באותו מקום ששם היו צריכים להרוג יהודים שהרי מדינת יפן היו חברי היטלר ימ"ש. והם שהו בעיר שנחאי מקום שהי' בו מחלות מדבקות ואויר שקשה לסבול, אך כולם נשארו בחיים, היכן הם אכלו, הכל ניסים, קשה להבין את זה, זה שלא כדרך הטבע.

יש מבול שהוא מאיים על כל העולם כולו, והוא מבול של היצר הרע שמשחית כל בשר ומלא הוא בשווקים וברחובות, הוא שולח שליחים מלאכי חבלה להכנס לבתים על ידי מכשירים שמראים תמונות זוועה, שחיתות ופריצות, ויש דרכים איך להנצל מזה וכשיש תיבת נח ניצלים מזה. וזה הישיבות שהוא עולם בפני עצמו, לא חשוב לנו מה שחושבים ואומרים ברחוב, העולם מתנהל לפי הלימוד שלומדים בישיבות, ואז יש ברכה ולהיפך ח"ו. אם כן כל ישיבה זה תיבת נח לשמור מהמים הזידונים, לשמור על הנשמות שלא ימותו, וגם על הגוף להשמר ממחלות וסכנות, ואנו זקוקים להרבה שמירה וכאשר נח שמר על רצון ה' (והיה בתיבה שאינה קשורה לעולם החיצון) אנו גם כן לא שייכים לעולם החיצון. כולכם תזכו ששומר ישראל ישמור עליכם שלא תמותו ח"ו ע"י הרעל שממית נפשות.

"ויבן שם מזבח לה"

(לפרשת לך לך יום שני ג' חשוון תשס"ח לפ"ק)

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, הנך צריך להתקדם יותר ולעשות עוד מצוות ולבוא אל מקום קדוש, אברהם אבינו עבר ממקום חול למקום קדוש, לא"י, ובהמשך כשהגיע אברהם אבינו לארץ ישראל נאמר ויעתק משם ההרה וגו' ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה', ובתרגום כתב ובנא תמן מדבחא קדם ה' וצלי בשמא דה', ע"ש. הוא בנה שם בית הכנסת [=א"ה], אמר לי מו"ר זצוק"ל אחר שיחתו דנראה לו דכ"כ הנציב ז"ל התם, וצ"ע שם]. עד זמן אברהם התפללו לעבודה זרה, עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם, ומזמן אברהם ייסד אברהם שיתפללו לה'.

כתוב בגמרא אברהם זקן וישב בשיבה, וביארו במפרשים שבכל מקום שה"י אברהם בו השאיר תלמיד אחד שְׁיִלְמֵד את התורה וחוקי ה', אלו היו מעשיו של אברהם. ובירכו הקב"ה בהרבה ברכות, ועכ"פ הבנין הראשון שבנה אברהם כשהגיע לארץ היה מזבח לה'.

קראנו שלשום פרשת נח בתורה, ועל נח מסופר שאמר לו ה' צא מן התיבה, ולכאורה בצאתו מן התיבה היה לו לסדר דירה לעצמו, ואילו כשנח יצא מן התיבה הוא בנה מזבח לה', וכתב האבן עזרא שה"י זה בהרי אררט, דמיד כשיצא מן התיבה התחיל בעסק התורה ומצוותיה. זה מלמדתינו התורה הק' שהדבר הראשון הוא לימוד התורה אמנם צריך גם לאכול אך זה בשביל שיוכל לעסוק בתורה, וכשאוכלים צריך לדעת שעוסקים בעניני העולם הזה, ובקריאת שמע נאמר "ואכלת ושבעת השמרו לכם פן יפתה לבבכם" וגו', כי אמנם צריך לדעת שתפקיד האוכל הוא לחזק את ליבו לעסק התורה הקדושה.

ואספת דגנך ותירושך ויצהרך וגו' השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם וגו', ופירש"י וסרתם מן התורה, תשכחו מעיקר החיים, ולכך כעת כשמגיעים לישיבה צריך לא להסיח דעת מכך, בזמן האוכל צריך לאכול ובזמן השינה לישן, אין לפטפט יתר על המידה משום שעל ידי זה מפסידים מלימוד התורה"ק, ויהי רצון שיהיה לכם סייעתא דשמיא ותצליתו.

גרש האמה הזאת ואת בנה

(לפרשת וירא, יום שני י"א חשוון תשס"ח לפ"ק)

ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו', יש שם הרבה זעקות מגזל ורשעים, וכפי שמסופר שחוק מדינתם היה שאסור לתת אוכל לאורחים, ובתו של לוט נתנה אוכל לאורחים ותפסוה ושמנו אותה בכוורת דבורים ואלפי דבורים עקצוה, היתה זעקה גדולה, ולכן רצה הקב"ה להשמיד את סדום ועמורה. אולם אברהם אבינו לא התייאש ורצה להצילם ושאל אולי ימצאו שם חמישים צדיקים, ארבעים צדיקים ואפילו אם יש שם עשרה צדיקים, הרי הצדיקים ודאי לא ילכו לאיבוד, אברהם רחמן היה וריחם אפילו על רשעים בדוגמת אנשי סדום.

שמעתי פעם מהרב מפוניבז' בשיחתו שהקשה הנה אברהם קם בבוקר ומכין לחם וכד מים ומגרש את הגר מהבית, כמ"ש "ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה" הוא גירשה מהבית ולא חיכה, ועל אף שילד זה, ישמעאל, שהיה בן שש עשרה שנים לא הי' לו באותו זמן כח ללכת לבדו וכמ"ש רש"י שאחזתו חמה ולכך היתה הגר צריכה לסחוב את הבחור השמן הזה "ישמעאלק'ה", וצריך להבין היכן הם רחמי אברהם. אברהם שרחמן היה על סדום, להיכן הלכו רחמיו כעת הלא סדום היו יותר גרועים מישמעאל.

וביאר הרב מפוניבז' שאנשי סדום גרו בסדום **לעצמם**, מה שאין כן ישמעאל בן הגר היה מקלקל את יצחק ואם כן אין כאן עבירה אלא מצוה, "כי ביצחק יקרא לך זרע", כיון שזרעו של אברהם הוא יצחק, ממילא כאשר ישמעאל מקלקל אותו ואומר לו בובה זו היא העבודה, זו עבודה זרה, ישמעאל היה מתאמן בקשת והורג אנשים, משחק כך, מתלבש כך, אלו משחקים מקלקלים, על כן אמר לו הקב"ה שמע בקולה של שרה, אם הוא מקלקל אחרים צריך להוציאו מהבית.

אברהם מרחם, אך על מי (הוא מרחם), על יצחק, על הצדיק, לאברהם זה היה קשה, אולם אמר לו ה' שבמקרה זה יעשה כך "כי ביצחק יקרא לך זרע", ומה שדאג אברהם שישמעאל לא ימות על כך אמר לו הקב"ה "וגם את בן האמה לגויי אשימנו כי זרעך הוא" והיינו שיתקיים ישמעאל.

הרב מפוניבז' פתח בזמנו בית אבות, מוסד לילדי טהרן, שהיו יתומים פליטים מהשוואה והביא ת"ח שילמדו עמהם, עד גיל שלוש עשרה הם לא

ידעו כלום מגמרא, הם היו בסיביר ברעב ובקור ועתה התחילו ללמוד גמרא, לילה אחד אני רואה שהגיע אליהם חבר מילדות, חבר שהי' אתם באניה, והמשגיח הצדיק רבי אלעזר גירשו משם ואמר לו "גייא" (לך), לך מפה, ואמר שישמרו שלא יתקרב, ומי זה היה, כשבאו ילדי טהרן לארץ ישראל בשנת תש"ג מינה בן גוריון וחבריו אנשים שיקלקלו אותם, וילד זה קלקלוהו ועתה שלחוהו לקלקל את חבריו, ואמר רבי אלעזר שאם הם ישמעו לאותו חבר הוא יקרא להם אליו לקיבוץ.

אחד לה' ואחד לעזאזל, שלחו רבי אלעזר לעזאזל המדברה, זה מה שראיתי אצל הצדיק שעשה זאת.

ישנם מסיונרים שמקלקלים, ולא רק לנצרות אלא גם להרחקת התורה, ישנם המפרסמים תמונות בכל מיני מכשירים, פעם היה צריך המסית ומדיח להלך על שני רגלים, והיום המסיתים נמצאים בקופסאות, ושד מציץ מתוך הוידאו, והוא מסית ומדיח, וצריך לגרש את המסית ומדיח הזה.

כאשר גירש אברהם את ישמעאל כך יש לגרש את השטן הוא היצר הרע הוא מלאך המות.

אשריכם שאתם לומדים את הגמרא שאורה שומר על הנשמה, תלמדו הרבה גמרא ותזכו להיות יראי שמים צדיקים לאורך ימים טובים.

ברוחניות יש לזהר מלסמוך על אחרים פי אלף מבגשמיות

(פרשת חיי שרה, תשי"ע לפ"ק)

"ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל, ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו שים נא ידך תחת ירכי ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרביו" – "עבדו זקן ביתו" מדגישה התורה, כל הבית שלו, על כל המשרתים הוא היה המנהל, היתה לו שליטה על כל הרכוש של אברהם, הוא היה שולט על כל המשק ועל כל הכסף, היה לו מפתחות של הכספת של כל האוצרות, "המושל בכל אשר לו" הוא ניהל את רכושו של אברהם, "דמשק אליעזר".

ולשם מה הדגישה התורה את כל תאריזו של אליעזר, אמר הרב מבריסק שהתורה מלמדתנו איך להתנהג, שכן אם אברהם סומך עליו שיהיה מושל בכל אשר לו, סימן שהוא אדם ישר ולא רמאי, ואם כן מדוע אמר לו אברהם "ואשביעך" והלא היה אדם נאמן ולשם מה השתדל להשביעו תחת ירכי ובנקיטת חפץ, הלא בכל הרכוש סמך עליו, אלא שכאן אנו לומדים שאפילו שבדברים שבממון ובדברים של עולם הזה אפשר לסמוך על אדם, אולם ברוחניות ומצוות צריך להיות בטוח פי אלף.

וכזאת לימד הגר"י סלנטר לבעלת האכסניה, שפעם מידי נסיעתו בדרכים הגיע הגר"י לאכסניה, מקום שיש בו אוכל ודירה ללון, ובהגיעו לשם ישב לנוח. הגיעה לפניו בעלת האכסניה ואמרה לו יש לי תרנגולת שאני רוצה לשחטה, יש לי סכין טוב, אנא שחט לי, אמר לה הגר"י חסרים לי להוצאות הדרך מאה רובלים אולי תוכלי לתת לי הלואה ואחזירנה לך בפעם אחרת, אמרה לו עם כל הכבוד זה פעם ראשונה שאני רואה אותך, לא אוכל להלוות לך (היא לא ידעה שזה הגר"י). אמר לה הגר"י אם אינך מכירה אותי איך את מסכימה שאשחט לך את התרנגולת, האם בזה את כן סומכת עלי, ואמר לה דברי מוסר חריפים מאוד, על שאלת כשר או לא כשר בזה כן סומכים, מאיפה היא בטוחה שזה כשר, איך את סומכת על זה.

זה בדיוק היה אצל אברהם, שעל הכסף כן סמך אבל בדבר "כשר" בזה לא סמך, בזה צריך להיות יותר בטוח ועל כן השביעו ולא סמך עליו "בערך", לכן האריכה התורה בתאריזו של אליעזר "זקן ביתו המושל בכל אשר לו" ואף

על פי כן "ואשביעך", בזה איני בטוח. אלו הם חיים של מצוה, בהם צריך להיות יותר בטוח, בכל דבר צריך לראות כשר או לא, מותר או לא. אחד סיפר סיפור ושאלו אותו אולי זה לשון הרע, ואמר שהמספר אמר לו שזה לא לשון הרע, ותמוה, איך אתה סומך עליו וכי הוא פוסק הדור, "הוא אמר לי" אינה תשובה מספקת, וכן בעניני שבת וכל ענין צריך בירור יותר, זה מלמדתינו הפרשה.

יהי רצון שמתוך מידות טובות אלו לא יהיו שום מכשולות ותהיו אנשים גדולים וצדיקים אמן ואמן.

קדושת גוף האדם אחר פטירתו

(לפרשת חיי שרה)

התורה מספרת באריכות על כך שאברהם אבינו השתדל והשקיע מאמצים רבים לקנות את מערת המכפלה, לסדר אחוזת קבר לשרה אמנו. בגמרא כתוב שלא רק בימי אברהם התחיל מקום מערת המכפלה להיות קבר אלא שנקברו שם מכבר אדם וחווה, אם התורה מספרת לנו בהרחבה על כך יש בזה ענין.

אברהם מטפל בענין קבורת שרה והיכן לקבורה ואינו רוצה שיהיה זה בחינם, לכאורה מה חשוב היכן קוברים אותה, אלא זה חשוב עד מאוד כיון שאדם שמת אינו עובר מן העולם אלא מרגיש את גופו והוא יודע היכן קוברים אותו, ואם רימה אוכלת אותו הוא מרגיש כאבים כי אדם אחרי מותו רוחו נשארת בחיים.

כל זה לאפוקי מחכמת יון, חכמת אומות העולם, היו בהם אנשים חכמים, ובחכמות חיצוניות הם היו גדולים מאוד, הגיעו להשגים גדולים מאוד, כל זה בניגוד להלך מחשבתם של אותם חכמים. היה להם פילוסוף גדול שקראוהו סוקרטוס ולכשהזקין וראו תלמידיו שהולך הוא למות והיה בדעה צלולה שאלוהו מה לעשות עם גופו והיכן לקבורו. אמר להם סוקרטוס שלא אכפת לו מזה, ואף לא אכפת לו שישאירוהו בבית. אמרו לו אבל בשרך המסריח יעשה ריח רע, אמר להם תזרקו את גופי למטה. אמרו לו הנבילה תסריח לכל עובר ושב, אם כן נשים את גופך מחוץ לעיר, אמר להם לא אכפת לי, אמרו לו הרי ינקרו ציפורים את בשרך ושועלים יאכלו את גופך, אמר להם שימו מקל בידי ואגרש אותם. אמרו לו הרי אתה מת, אמר להם אם כן מה אתם דואגים, אני סתם חתיכת נבילה ולא אכפת לי מה יעשה עמי.

זוהי השקפתם של חכמי יון החושבים שכשאדם מת הוא גוש סרוח, וכתב הרמב"ן שהיוונים כשרואים קרובים המצטערים ומספידים את המת, אומרים עליהם שאין להם חכמה חזקה. אך מי שיש לו חכמה חזקה מה אכפת לו מכך והולך הוא לעבודה יום אחרי פטירת קרובו. אך שונים הדברים אצל חכמינו שכן אברהם יודע שיש דין וחשבון ואדם שעשה מצוות בחייו גופו קדוש, יד שנתנה פרוטה לצדקה קדושה היא, וכפי שספר תורה

שנפסל אין זורקין אותו לאשפה רח"ל אלא קוברים אותו כך הוא הדבר במת, כך מבואר בגמרא.

זה רצה אברהם לפרסם באזני בני חת, שכל העיר תשמע שיש ענין מיוחד בזה, ובפרט במערת המכפלה ששם נקבר אדם הראשון, ואברהם אבינו ג"כ רצה שיקברוהו שם, העולם הזה הוא עובר והעולם הבא הוא נצחי, את זה פרסם אברהם אבינו.

היה רשע גדול בירושלים ששמו היה אליעזר בן יהודה, יש על שמו רחוב, והיה אוכל נבילות ומחלל שבת, והחרדים שנאו אותו, הוא עשה מילון "העברית החדשה" ועל כך היו אנשים שכיבדו אותו, ושאלוהו לכשהזקין מה יעשו בגופו ואמר שום דבר, ואחר כך אמר שיש לו רעיון, תפתחו את החלון ותזרקו אותי החוצה, שהרי בטח יבואו חרדים לבדוק אם אני מת או לא, לפחות כשיעברו שם (החרדים) תזרקו אותי למטה ועוד חרדי יקבל מכה בראש.

מספרת לנו התורה שאדם בעולם הזה צריך לעשות מצוות ולהיות קדוש ולא לטמא את גופו, שבעולם הזה יעבור בכדי שיקבל חיי נצח. ובאור החיים הק' כתב על דרך הרמז עה"פ ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון, שהכונה במ"ש קרית ארבע הוא שכל דבר בעולם הזה מורכב מארבע יסודות ארמ"ע (אש רוח מים עפר) ומה שקורה לכל גוף שמת שהוא מתפורר אך שרה "היא חברון" נשארו רוחה ונשמתה, עי"ש.

יהי רצון שה' ישמור על גופינו ונזכה להרבה סייעתא דשמיא על ידי לימוד התורה הקדושה אמן ואמן.

מעלתו של צדיק בן צדיק

(לפרשת תולדות תש"ע לפ"ק)

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו וגו', יצחק התפלל לה' לנוכח אשתו אשר אף היא התפללה באותו הזמן, שניהם התפללו, והתפילה התקבלה, לכאורה היה צריך להיות כתוב שתפילת שניהם התקבלה ומפני מה כתוב ויעתר לו ה', ופירש רש"י שתפילת יצחק השפיעה יותר, כי הוא צדיק בן צדיק ואינה דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע, והקושיא מפורסמת, מדוע זה כך, לכאורה תפילת צדיק בן רשע היתה צריכה להיות יותר טובה, שכן אם האב רשע והבן צדיק בכח עצמו מגיע לו יותר זכויות מה שאין בן צדיק בן צדיק, ואם כן מדוע תפילת צדיק בן צדיק עדיפה.

אכן רגילים לומר שבאמת לגבי הדרגה העליונה וקבלת חלק בעולם הבא צדיק בן רשע עדיף, אבל לענין "כח התפילה" ישנה עדיפות לתפילת צדיק בן צדיק שיש לו זכות אבות ועל כן ישנה עדיפות לתפילת יצחק.

מצינו בגמרא (ברכות ל"ד ע"ב) מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ריב"ז וחלה בנו של ריב"ז אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה, הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים וחי. אמר ריב"ז אלמלא הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משגיחים עליו. אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך, ע"ש. יש בחינה של עבד אצל המלך ויש בחינה של שר אצל המלך.

שמעתי הסבר בענין מעלת צדיק בן צדיק, שכן צדיק בן צדיק קשה יותר להיות מכיון שצדיק בן רשע עושה בהכרח פנימית מעצמו, אך צדיק בן צדיק זהו הרגל מהאב, אמנם הצדיק בן צדיק האמיתי זהו שלא עושה חיקויים לאביו אלא בכח עצמו, בדרך לימודו ובעבודת ה' שלו וזה יותר קשה, כי הרגיל במה שראה אצל אביו יש לו נסיון של מצות אנשים מלומדה, ואם בכל זאת הוא עושה לא מתוך ההרגל זה דרגה יותר גבוהה.

בהמשך הפרשה מסופר על כך שיצחק חפר בארות וקרא להם שמות, אך על דרך הרמז י"ל שאברהם חפר בארות בעבודת ה', אין מים אלא תורה, ואחר פטירת אברהם שהיה "ראש הישיבה" והשפיע על כל דורו היה ירידה גדולה, שהרי הוא היה מי שלימד את חכמת התורה, ובאו פלישתים שהם

היצר הרע וסתמום ועתה חפר יצחק שוב את הבארות וקרא להם שמות לחנך את תלמידיו בעבודת ה', זוהי דרגתו הגבוהה של יצחק. חשוב שנוכח שכל אחד ילמד בספרי מוסר ויראת שמים ויכניס בעצמו יר"ש ואת הסוגיא שלומד ואז יקרא צדיק בכח עצמו וחכם בתורה ויעדן את הנפש במידות טובות ויהיה אילן גדול עם תלמידים גדולים ללמד את דרך ה' אמן ואמן.

התפילה כמטרת קרבה וקשר להקב"ה

(פרשת תולדות תשס"ח לפ"ק)

ויעתר יצחק לנוכח אשתו כי עקרה היא וגו', ויעתר פירושו שהפציר בתפילות לה' על אשתו כי עקרה היא, וה' קיבל את התפילה. ובגמרא נאמר מפני היו אבותינו עקרין מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים, והיינו שע"י התפילה יהיה נס ולמרות שהיא עקרה תפקד.

והנה במדרשים ובזוה"ק מבואר שכשרבקה הלכה עם אליעזר לא"י בשביל להתחתן עם יצחק ברכוה אמה ואחיה לבן "אחותינו את היי לאלפי רבבה", שיהיו לך הרבה ילדים עד שעוד כמה דורות יגיעו למספר אלפים ורבבות, וכן היה ביציאת מצרים שנאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל ודרשו בגמרא שאין שכינה שורה על פחות מב' אלפים וב' רבבות מישראל. ואותה ברכה שבירכוה אמה ואחיה לבן לא התקיימה, והביאו בשם הזוה"ק שהסיבה לכך שלא יאמרו שברכת הגויים הועילה, ואכן התחתנה עם יצחק ועשרים שנה לא היה להם ילדים, וכך התייאשו משפחתה של רבקה מברכתם ואז שמע הקב"ה לתפילות כמ"ש "ויעתר לו ה'".

ולכאורה יש בזה סתירה שבגמרא אמרו מפני מה היו אבותינו עקרין מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים ומשמע שהיה זה בשביל התפילה, ואילו (ממ"ש בזוה"ק) אנו רואים ביאור אחר לזה והוא בכדי שלא יאמרו משפחתה של רבקה שמברכתם התברכה.

אולם שני הדברים אמת, הקב"ה רוצה שיהיו להם ילדים, ורוצה שהסדר יהיה שבלא תפילות לא יהיו להם ילדים, ומדוע רוצה בכך, כי חפץ שיתפללו, וזהו סדר הפוך, שבדרך כלל כשאדם עני ואין לו כסף הוא מתפלל לה' שיתן לו פרנסה ובקשתו על מה שחסר לו אם כן מטרת התפילה היא אמצעי להגיע לתשועה וכן בחולה רח"ל שהתפילות עבורו שהחולה יבריא, ואם כן המטרה שתהיה לחולה רפואה והתפילה היא מכשיר לרפא את החולה, שהרי אין ביד הרופאים להביא חיים או מוות. וכנוסח הברכה ברוך אתה ה' רופא כל בשר, ונמצא שכאמור המטרה היא הרפואה והתפילה היא הדרך לזה.

אמנם בגמרא משמע להיפך, שהמטרה היא התפילה, הקב"ה עשה את אבותינו עקרין בכדי שיתפללו, הקב"ה רוצה בתפילה, הוא טוב ומיטיב

ורוצה שיהיה עמו קשר, ואם הכל היה חלק היו שוכחים מהתפילה והיה פחות קשר עם הקב"ה.

התפילה עצמה מרוממת ומנקה את האדם, ובכוזרי כתב משל למה הדבר דומה לבגד הנמצא בבית והבית מלא אבק וחול ורוח מעיפה את האבק ומלכלכת את הבגד, ובכדי לנקות את הבגד לוקחים מברשת ומסירים את האבק, כך הוא בנשמת האדם, אדם אוכל ושותה ועושה דברים גשמיים (שמלכלכים את הנשמה) אך ע"י התפילה מתנקה הנשמה, נמצא כי התפילה היא היא המטרה, לכן חשוב להתפלל בכונה ובקול רם המעורר את הכונה.

מלמדתינו הגמרא שהקב"ה רוצה שיהיה לנו טוב והתפילה בכונה זה הכי טוב בשבילנו, יהי רצון שלא נפסיק לקבל את הטוב הזה ושתפילותינו יתקבלו כל אחד ואחד להצליח בתורה ונשמח בדברי תורה, תזכו לזה אמן ואמן.

לימוד ממידותיו של יעקב אבינו

(לפרשת ויצא)

לבן אומר ליעקב אבינו "מה משכורתך", אני רוצה לתת לך משכורת, אומר לו יעקב אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. זה המשכורת, רחל צדיקה וזה שווה כשבע שנים של משכורת "ברחל בתך הקטנה", יעקב אינו עובד בחנם אלא במשכורת, לא בכל יום משלם בעל הבית משכורת כנהוג בימינו פעם בחודש, אלא פעם בשבע שנים.

ולבסוף מה קרה, לבן עשה משתה, סעודה גדולה של חתונה, ויהי בבוקר והנה היא לאה, לא שולמה המשכורת, ניתנה לאה ולא רחל.

כיצד אדם רגיל היה מגיב לו היה עובד יום שלם ובסוף היום לא היה מקבל משכורת, הוא היה מתרגז, עבדתי יום שלם, אני עבדתי ואתה לא משלם, גם היה מקלל או צועק על בעל הבית, ועם עבד כל החודש כל יום ובסוף החודש לא קיבל כלום, היה מתרגז עוד יותר, ואם שנה שלימה כל שכן.

והנה יעקב אבינו עבד שבע שנים שלימות ולא קיבל משכורת, וכיצד מתנהג יעקב, דבר שאינו מצוי, אי אפשר להאמין שיתנהג כך האדם. אומר רבי שמחה זיסל הסבא מקלם (כתוב בתורה) "ויאמר" לשון רכה. יעקב לא דיבר בכעס רק אמר, לא "ויחר" אלא רק אמר, אכן בסוף הפרשה כתוב "ויחר" ושם היה זה משום שלבן אמר לו שגנבו לו את התרפים ואז ויחר, אבל כאן יעקב אינו מתרגז.

כל סיפור של התורה זה "שיעור" התורה מלמדת שכל כך צריך אדם לזהר שלא יהיה כעס, לא להתרגז ואפילו שמישהו פוגע בכבודו ומרגיזו.

ומדייק האוה"ח הק' יותר מזה שבמה שאמר יעקב ללבן "למה רימיתני" זה נוסף להטענה שלא נתן לו את רחל שעבד בשבילה, והיינו שאם לא היית מרמה רק היית מציע (את לאה) אולי הייתי מסכים, אבל אתה גם שיקרת וגם לא קיימת את הבטחתך.

אומר הסבא מקלם כל סיפור התורה זה "לימוד" שאפילו שקורה כזה מקרה שלאדם רגיל זה מקפיץ ומרגיז אין יעקב מתרגז, לפעמים אדם אומר לרעהו למה עשית כך וכך, והוא עונה לו משום שפלוני הרגיז אותי, ממעשה זה של יעקב צריך לדעת שאין דבר כזה, אדם צריך ללמוד לעשות הרבה תרגילים שכשיש דבר שמעצבן אותו לא יתרגז ואז יהיה "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'" אמן ואמן.

השמח בחלקו ברוחניות ובגשמיות

(פרשת וישלח תש"ע לפ"ק)

יעקב נפגש עם עשיו ושלח לו מתנות, מעשה אבות סימן לבנים, בכל הדורות כשעם ישראל נמצא בגולה ובשיעבודים, עמ"י הצליח על ידי נתינת שוחד לגוים לבטל גזירות בזה הדרך. בהרבה מקומות היו נותנים מתנות למלך ולמושלים לבטל גזירות, כשעשיו קיבל את המתנות מיעקב אמר "יש לי רב יהי לך אשר לך" יש לי הרבה, לכאורה אם עשיו מוותר על המתנות אז בסדר, אולם ידע יעקב שאף שעשיו ויתר על המתנות בכל זאת בליבו הוא חומד כסף ומתנות וזה לא מוריד את השנאה ולכן התחמק ממנו ואמר לו אם מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי, יש לו ענין שעשיו יקח.

עשיו אמר יש לי **רב** ויעקב אמר יש לי **כל**, מהו כל, פירש רש"י כל סיפוקי, כל צרכי, שלא תחשוב שאם נתתי לך מאתים כבשים מאתים עזים וכו' יש לי פחות, יש לי די סיפוקי, לא משנה כמה, יש לי כל צרכי, לא חסר לי כלום, כשאומרים "כל", זה אומר לא חסר לי כלום, אז לא משנה אם חסר, גם זה נחשב יש לי **כל**, זהו מה שכתוב במשנה באבות איזה הוא עשיר השמח בחלקו, לכאורה אם אין לו הרבה מפני מה נקרא הוא עשיר, אלא עשיר הוא שלא חסר לו, וזה מה שאמר יעקב "יש לי כל", אדם שאינו עשיר זהו אדם שאין לו מספיק, ומי שיש לו מספיק יש לו כל, אך עשיו אמר יש לי רב, ופירש"י יותר מכדי סיפוקי, יש לו יותר מצרכיו, הוא אינו שמח בחלקו, הוא שמח שיש לו עוד יותר ועוד יותר, זה להיפך מעשיר.

מידה זו של שמח בחלקו אינה רק בממון אלא בכל דבר שהוא הנאה לאדם השמח בחלקו, אדם אוהב כבוד, זה טבע, אבל אם אין לו כבוד מהרבה אנשים וזה חסר לו, הוא אינו שמח בחלקו, הוא רוצה שגם פלוני יכבד אותו, ואם פלוני אינו מכבד אותו הוא עני, אינו עשיר.

המן היה העני הגדול ביותר בעולם בזמנו, הוא אמנם היה העשיר הגדול ביותר בעולם הזה שמצא את אוצרות יוסף במצרים, אבל מצד שני הוא היה העני הכי גדול בעולם, לכאורה היה המן צריך להיות שמח בחלקו, אך בזה שמרדכי לא השתחוה לו הוא אמר "כל זה איננו שווה לי" נמצא שהוא עני הוא לא עשיר, הוא היה המסכן הכי גדול, זה לומדים מפרשת השבוע איך צריך להרגיש על מה שיש לי ומה שאין לי.

למשל, מגישים מנות לאכול וחסר למישהו מנה, הוא עני חסר לו מנה, אבל אם הוא עשיר הרי שלא חסר לו כלום, זהו יש לי "כל" כל מה שצריך יש לי, זהו השמח בחלקו.

מידה זו של השמח בחלקו היא רק בענייני וצרכי העולם הזה, אבל בצרכי הנשמה והרוחניות אם אדם לומד משנה אחת ושמח בחלקו זה אינו עשיר, שאפילו היודע מסכת שלימה בעל פה אינו יכול להיות שמח בחלקו, אמנם מצד אחד יש לו לשמוח במה שיש לו אבל עליו לשאוף ליותר ויותר, כשיש לאדם שאיפה הוא נשאר "חיי" אך למי שמספיק מה שיש לו הוא נקרא "משותק", יש שיתוק של ידים ורגלים ויש שיתוק בנפש, הרוצה ללמוד יותר ויותר צריך לשאוף לעוד ועוד וכן נזכה אכי"ר.

הוי דן את כל האדם לכף זכות [א']

(לפרשת וישב)

פרשת וישב, קשה מאוד לדבר, שכן בכל הפרשיות יש צדיק ויש רשע, יש נח ויש דור המבול, יש אברהם ויש לוט. וכן הוא בכל פרשה, אולם בפרשת וישב כולם צדיקים, יוסף צדיק וְאֶחָיו צדיקים, לכן קשה מאוד לדבר, אבל התורה מפרטת כל דבר בצורה חזקה, וכבר כתבו הרמב"ן והמפרשים ששמעון ולוי אף פעם לא היו רשעים, תמיד היו צדיקים רק שלפי הסברא שחשבו היה נראה להם שיוסף הוא ילד רע, וכפי שלאברהם היה בן ישמעאל שהיה פסולת כמו כן חשבו שכאן יש אצל יעקב פסולת קטנה, אחד מתוך י"ב, ומאידך יוסף הביא את דיבתם רעה אל אביהם, מה הם אותם דברים רעים, כתב רש"י שהיה רגיל לומר לאביו שהם אוכלים אבר מן החי. אבר מן החי אסור אפילו לגוי, זהו אחד משבע מצוות בני נח.

ובשפתי חכמים הקשה דממה נפשך אם זה אסור היה ליוסף להפרישם מזה, ואם זה שקר (היינו שלא אכלו אבמ"ה) מדוע משקר יוסף. אמנם כתוב בספרים הקדמונים שהיה נראה ליוסף שזה אבר מן החי, הוא ראה שהם חותכים בעל חי ואוכלים, ולכן חשב שהם עושים דבר אסור, אבל הם עשו מעשה שעפ"י דבר תורה מותר הוא, שהרי אם הבהמה נשחטה ומפרכסת חמש או עשר דקות מותר לאוכלה ואף שעדיין לא יצאה נשמת הבהמה מותר לאוכלה, ויוסף שהביט במעשיהם מרחוק לא ראה זאת, רק ראה שהבהמה מתנדנדת וחשב לבטח שהם מזלזלים בזה ואוכלים אבר מן החי, ואמר לאביו שידריכם ויברר את הסיבה.

מה אנו רואים מכאן, שצדיקים מכוונים לשם שמים, אך אם הוא היה מתקרב אליהם, הם היו אומרים לו את הסיבה, ולבינתים נתגלגלו הניגודים בין אח לאח, חשוב ללמוד מזה, זה הלכה למעשה, יש הלכה לדון אדם לכף זכות אף שרואים שעשה דבר לא טוב, אולי לא ראית טוב, אולי יש כאן סיבה.

היה מעשה בבית ספר אחד שילד בכיתה א' או ב' שבכל סוף שבוע הביא ציונים טובים, ופעם אחת כתב לו המורה שהשבוע הוא לא התנהג טוב, הודאה אמו לסיבת הדבר והלכה לשאול את המנהל, ובירר המנהל סיבת הדבר מהמורה ואמר לו המורה שילד זה חצוף הוא הואיל ויום אחד לא הספיק המורה לבוא בזמן, לדוגמא צריך להכנס בשעה שמונה לחצר, ואותו

ילד הראה לו את שעונו, ואמר המורה שזוהי חוצפה שילד יראה לו את השעון (לרמוז לו שאיחר), זה ילד חצוף, סיפר זאת המנהל לאמא, והלכה האם ושאלה את הילד למה עשה כן, ואמר לה הילד קבלתי ממך שעון חדש, ורציתי לשמח גם את המורה במה שקבלתי שעון חדש, שהמורה גם כן ישמח, רואים מכאן שעל אותו מעשה תלוי איך מפרשים אותו, הרי אותו ילד אוהב את המורה ואילו המורה מפרש את זה באופן הפוך, ויתכן שאיך נכשל המורה לחשוד בכשרים, משום שהמורה איחר ועבירה גוררת עבירה, יתכן שהיה קשה לו אבל שעושים יותר מאמצים באים בזמן, והיצה"ר השתלט על המורה בגין איחורו וכך חשד המורה בילד.

לפני שחושדים בבני אדם צריך לחשוב היטב שזה ב"א לחבירו, היו אצלינו שכנים שהיתה להם בת טובה מאוד בלימודים, ואחד אמר ששמע מביתה איך היא כ"כ התחצפה ודיברה בקולי קולות בחירופים וגידופים, ובסוף התברר שהיא עשתה בבית חזרות להצגה והיה עליה להציג צעקות על נביא שקר "אתה משוגע", וכך עשתה וצעקה בקול רם בשביל להתכוון להצגה, ואותו ששמע את הצעקות לא חקר וכבר החליט שהיא בת חצופה ומדברת דברים קשים.

מתוך סיפורי התורה אני למדים שלפני החלטה שלילית יש לדון לכף זכות ואף אם לא יודעים למה, כי מן הסתם יש לכך סיבה, ובאגרת הרמב"ן כתוב שכל אדם צריך לחשוב על השני יותר טוב ששמא הוא שוגג ואף בעבירות, זה מה שלומדים אנו מפרשיות אלו.

הוי דן את כל האדם לכף זכות [ב']

(לפרשת וישב תשס"ח לפ"ק)

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען, יעקב הגיע לביתו, לארץ ישראל, ביקש יעקב לישוב בשלוח קפץ עליו רוגזו של יוסף, נגזר עליו לסבול עוד יסורים, מעשה אבות סימן לבנים, ישנם תקופות של יסורים וגלות.

אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגוי ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, דברים רעים סיפר יוסף על אחיו בפני יעקב אביו, הלשין עליהם, ופירש רש"י שהיה מספר עליהם שאכלו אבר מן החי וזלזלו בבני השפחות לקוראם עבדים וחשודים על העריות.

וכי באמת אכלו השבטים הצדיקים אבר מן החי, הלא לגויים גם כן אסור לאכול אבמ"ה, אמנם מותר לגוי לאכול בלא שחיטה, אך אבמ"ה אסור אף לגוי, ואם כן וכי שיקר יוסף, וביארו המפרשים שיוסף טעה, הוא בא באמצע וראה מרחוק שאחיו לוקחים סכין וחותרים רגל מבהמה חיה וצולים אותה ואוכלים. אולם הם באמת בהתחלה שחטו את הבהמה כדת וכהלכה, והבהמה אחר שחיטתה פרכסה, ועפ"י ד"ת אחר ששוחטים בהמה מותר לאכול הימנה כשהיא מפרכסת ואין זה נקרא אבר מן החי, אכן הוא שבא כאמור באמצע לא ידע שהם שחטו אותה, וסיפר לאביו את הדבר כך.

סיפור זה מלמדנו שאף שאדם רואה שחבירו עושה עבירה ממש ידון לכף זכות, העידו לצדיק אחד על אברך תלמיד של אדמו"ר פלוני שאכל בשר בתשעה באב באומרו שצריך לאכול ולשמוח, ואמר אותו צדיק שצריך להתרחק מאותו אברך, כיון שמצות השמחה לא דוחה לצום תשעה באב, אך האמת היתה שהיה זה בתשעה באב שחל בשבת והצום נדחה ליום ראשון וממילא זה ששמע לא חקר מתי זה היה, ובאם חוקרים מוציאים את המסקנות הנכונות, וממעשהו של יוסף יצא קלקול גדול שיוסף ירד למצרים.

שמעתי מאבא (=הגרצ"י אדלשטיין זצ"ל) שהיו מחרחרי ריב שרצו לסכסך בין צדיקים לצדיקים וסיפרו על הגר"י מוולאזין שאינו צדיק משום שראוהו רץ ברה"ר בלא כובע, בגילוי הראש, ועוד היה זה בשבת והוא החזיק משהו ביד, ולבסוף התברר שסיפרו להגר"י מוולאזין שיש יולדת שאחזזה צירי לידה ולכן רץ מהר בלא שיהוי (משום פיקוח נפש) ותוך כדי ריצתו הרוח העיפה לו את כובעו, ומה שאחז בידיו היו אלו גפרורים

להדליק בהם אור בבית החשוך של היולדת. וכשמספרים כזה דבר (בלי לדעת מפני מה עשה כך) חושבים שהנה הוא מקולקל ולא כן הוא, ובאם מלמדים זכות מוצאים שאדרבה האדם צדיק גדול וכלל אינו רשע.

רבי יוסף זונדל מסאלאנט תלמידו של הגר"ח מוולאזין, שהתבטאו עליו שהיה צדיק גדול, היו שאמרו שאינו צדיק כלל כי ראוהו נכנס למאפיה של גויים אשר ישבו שם באותו הזמן יהודים מקולקלים עם גויים ושהה על יד התנור ואם כן אמרו הללו שהוא אינו צדיק, ומה התברר, שהוא שמע שיש יהודים שקונים פת עכו"ם ונכנס למאפיה לזרוק קיסם בתנור ע"מ לזכותם שיאכלו פת כשרה.

זה לומדים אנו מפרשת השבוע, שלפעמים אין מספרים את הסיפור נכון וחושדים לחנם בבני אדם, וכך יוצא הרבה קלקולים, וכפי שיוסף חשב שזהו בשר אבר מן החי, אולם באמת זה היה מבהמה שחוטה.

הקב"ה רוצה שילמדו זכות על ישראל, והמלמד זכות על אחרים הקב"ה מלמד עליו זכות, החפץ חיים חיבר פרק שלם בהלכות לשון הרע על מה שצריך לדון לכף זכות.

קורה לפעמים שאחד רואה שחבירו עשה מעשה שאינו טוב אך אינו יודע מה באמת קרה, היה רב בעיר אחת בליטא ששלחו אליו את ראש הקהל לומר לו שמפטרים אותו ממשרת הרבנות. היה זה לפני שלוש מאות שנה ויותר, והסיבה לכך אמרו כי ראו חושך בביתו של הרב בלילה והוא סימן שאינו שוקד על תלמודו בלילה. דבר שאינו דרך תלמידי חכמים, וכשהזמינוהו לבאר להם פשר מעשיו לא רצה לומר רק השיבם אני הרב ואני צריך לומר לכם מה לעשות, יש אומרים שהיה זה הב"ח.

ובאמת הסיבה למה שלא היה אור בביתו בלילה היתה מפני שלא היה לו כסף לקנות נרות והיה יושב בחשכה ועוסק בתורה, וכל זה במקום שיוסיפו לו על משכורתו, ואמר להם אותו רב אינכם ראויים לכזה רב, והלך למק"א והתמנה שם לרב המקום, ובזכות שנלמד זכות הקב"ה ילמד עלינו זכות ונזכה לישועות גדולות אמן ואמן.

"בך יברך ישראל ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה"

(לפרשת ויחי)

יוסף הצדיק בא להפרד מאביו יעקב אבינו שחלה והביא לו את שני בניו אפרים ומנשה, ואמר לו יעקב "קחם נא אלי ואברכם", ובירכם, ויעקב מברכם כאן "בך יברך ישראל ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה", בך יברך ישראל, שעם ישראל יהיו כאפרים וכמנשה, והיינו שעם ישראל יתנהגו כמותם, ובפשטות הכונה שהם כל כך מוצלחים וצריך לידע שיש להיות כאפרים וכמנשה.

יש דוגמא כזו אצל אברהם אבינו שבירכו ה' כמה ברכות "ואעשך לגוי גדול ואגדלה שמך", יהיה לך שם טוב וכו' וכו' ולבסוף אומר "ונברכו בך כל משפחות האדמה", שתהיה כזה שאפילו גויים יאמרו הלואי שבני יהוה כאברהם, שאברהם יהיה דוגמא לאדם מבורך. כך גם כאן בירך יעקב את אפרים ומנשה שיהיו לדוגמא בעם ישראל.

אך הפסוק מדגיש מיד "וישם את אפרים לפני מנשה", היינו שלא יאמרו כמנשה ואפרים אלא בנוסח מטבע הברכה "וישם" לומר כאפרים וכמנשה. וצריך להבין מאי נפקא מינא מיהו הקודם, ועוד יש לשאול יעקב אומר ליוסף "בך יברך ישראל", הנה בירך את יוסף שיתברכו בו, ותיכף ומיד אומר "ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה", ולא כיוסף.

ביאור הענין הוא כך, רצה יעקב לומר "כאפרים וכמנשה" שכך יהיו עם ישראל, שלא יהיה קנאה ותחרות ושנאה בין אחד לשני, דהנה אפרים הוא הבכור ולכאורה (במה שהקדימו יעקב לאפרים) היה צריך מנשה לקנא בו, וכפי שאמנם אסור לנו ליתן ביקורת על השבטים אך מה שכתוב בתורה מותר, וכתוב על אחי יוסף "ויקנאו בו אחיו" שכן קיבל יוסף יותר מהם, ואם כן כאן היה צריך מנשה לקנא באפרים. אני מכיר משפחה שאינם נוהגים בסדר ומחלקים לבן הזה ולבת הזאת בחיי חייהם כך וכך, והיה אחד שלא רצה לומר קדיש על אביו כיון שלא נתן לו.

משום מה עשה זאת יעקב, שאכן ידע שלאאפרים זה מגיע, כמ"ש בספרים הקדושים שאפרים היה ה"בן תורה" ואף שמנשה היה עוסק בצרכי ציבור באמונה מכל מקום היה פחות תלמיד חכם, ואף על פי כן שמח מנשה במה שאפרים קיבל יותר וזה שאמר יעקב "בך יברך ישראל" שכל עם ישראל יצאו כך.

ובמילא מיושב הכל, שכל זה הגיע מדרגתו של יוסף "בך יברך ישראל", היינו שנדע לחנך ילדים כיוסף שכל כך לימד את בניו מהו כבוד התורה, ואעפ"י שאפרים היה הבן הצעיר וכיבדו יעקב יותר מ"מ כיון שהיה בן תורה לא קינא בו מנשה אחיו הגדול, וזהו שאמר "בך יברך ישראל" ולהכניס השקפה זו שהדבר הכי חשוב זה התורה הקדושה, ואפילו שמנשה היה ראש הממשלה, ראש הבית של יוסף ראש הקהל וראש העיר וכדומה מכל מקום אפרים היה הלמדן לפיכך אפרים לפני מנשה, וכך מתברכים שלא יהיה קנאה בין אחד לשני, חשוב ללמוד מוסר ולראות זאת, דבר זה שייך בשכנים שבאותו בנין חברים באותו מקום או באותה עבודה, חשוב שלא תהיה קנאה, "כאפרים וכמנשה" זהו ברכה כללית לכל עם ישראל ונזכה להיות בדרגה כזו דומים לאפרים ומנשה אמן ואמן.

"וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה"

(לפרשת שמות תש"ע לפ"ק)

בפרשת שמות מסופר על עמ"י שכבר נתקיימה הגזירה שנגזרה על אברהם אבינו שבניו יגלו למצרים וכעת הגיע הזמן שיגאלו ממצרים, וסדר הגאולה ממצרים חייב להיות באופן שיצא מכך קידוש ה' גדול, והיינו שיהיה ע"י בן אדם כל כך גדול שהוא יעלה את עם ישראל לדרגה גבוהה שיהיו ראויים להגאל, להכין את הדרך לכך שיהיה קידוש ה' גדול בראות כולם שהקב"ה מוציא את עמ"י ממצרים ומנהיג את העולם, זהו התכלית של יציאת מצרים.

והתורה מספרת בתחילה איך נולד האדם הזה שהיה ראוי לגאול את עמ"י החל מכך שהיה ראוי ללכת לאיבוד שהרי פרעה גזר לאבד כל תינוק, ובדרך הטבע כשהניחוהו ביאור היה אמור לשוט בתיבה עד שימות ברעב ותסתבך התיבה בקני הסוף, אבל הקב"ה מסדר הכל שישאר תינוק זה בחיים, ולאחר שמונים שנה שעברו ולא קרה מאומה לקירוב הגאולה, מה שקירב את הגאולה היה קושי השעבוד, שהמצרים הכבידו בעבודה קשה יותר, ובכדי שמשו רבינו יהיה ראוי לגאול את עמ"י ראוי שיעשה השתדלות להתקרב להקב"ה ובלא זה לא נותן הקב"ה מתנה לאדם שהרי מלאכים יש להקב"ה הרבה.

בכל דור יש אדם גדול. מספרים על אחד שאמר בהספד על החזון איש שהוא היה קדוש מרחם, וכששמע זאת הגרי"ז אמר שאלה שאומרים כך זה רק תירוץ עבורם למה הם לא נהיו חזון איש, ותירוצם הוא שהחזו"א היה קדוש מרחם, אבל האמת שהחזו"א נולד ככל הילדים שובב ועם יצר הרע, אולם הרגיל את עצמו שכל דבר צריך לדעת ולהבין בתורה עד שהגיע לדרגתו, והיה לו רוח"ק וכח ברכתיו התקיימו, אבל כל זה רק אחרי שהוא עצמו עשה עבודה כזו ועסק בעבודת ה'.

ולכן האריכה התורה מאוד כיצד התחיל משה, הוא רעה את צאן יתרו, וראה את הסנה בוער ואינו נשרף, אמר משה "אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה", לא היה זה סתם סקרנות אלא שהתבונן לראות מה משמעות הדבר של אותה אש שבוערת ואינה שורפת. משה רבינו הבין שזה סימן מן השמים למה שהמצרים רוצים לשרוף את עמ"י, עמ"י סובל יסורים, ואז "וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלקים

מתוך הסנה"י, וכתב הספורנו מדוע ה' דיבר עם משה, כי משה סר להתבונן. הקב"ה ראה שמשה רבינו עובד על עצמו לראות כל דבר ולכך ויקרא אליו אלקים, היה השתדלות ממשה רבינו ואז זכה. ללמדינו שלכל אדם נותן הקב"ה הזדמנות להתבונן במשהו וצריך לראות ולהתבונן מה זה נוגע לו, כל אדם צעיר או מבוגר צריך לשים אל ליבו ללמוד מדבר זה ולהבין איך להתקרב להקב"ה ואז ה' נותן לו הרבה השפעה, למעלה מכוחותיו. כן נזכה כולנו לעמול בתורה ויתן לנו ה' סייעתא דשמיא להצליח בתורה וביראת ה'.

"כי דבר ה' בזה"

(לפרשת וארא תשי"ע לפ"ק)

אתמול היה יארצייט של הרב דסלר זכר צדיק לברכה, אחר שנפטר המשגיח הראשון בישיבת פוניבז' רבי אבא גרוסברד, הביא הרב מפוניבז' את הרב דסלר שהיה עד אז מרביץ תורה באנגליה לשמש כמשגיח בישיבה. בבואו של הרב דסלר לישיבה אמר הרב מפוניבז' שהיות שבעת הוא בא מן הדרך שיכנסו קבוצת בחורים לחדרו לתת לו "שלוש עליכם", ואכן נכנסו כמה בחורים לחדרו והרב דסלר אמר שברצונו לומר לנו דבר תורה מהגר"ח מבריסק וכה היו דבריו.

בפרשת וארא כתוב "ואשר לא שם לבו אל דבר ה' " (שמות, ט' כ"א), "דבר ה' " זה דבר כזה שאם אדם לא שם לב להסתכל בדבר ה' כל כך בחשיבות, כמה נזקים ישנם מזה, כתוב בגמ' עה"פ בפ' שלח "כי דבר ה' בזה ואת מצוותו הפר כרת יכרת", מי שמבזה את דבר ה' כרת יכרת, מה זה דבר ה' בזה, וכי שאינו מכבד את דבר ה', לא אלא זה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק. כשעמלים בתורה זהו דבר ה', כל הלכה בתורה, כל פסוק, כל משנה זה דבר ה', אם יש דבר ה' בספר מונח ואתה מתבטל ולא פותח ספר ללמוד זה ביזוי, לא חשוב לך, הרי זה כל כך מכובד ואינך מתעניין בזה, זהו בזה את דבר ה', זה דברי הגמרא. והוסיף הגר"ח כולם מבינים שהפשט בגמרא שיכול לעסוק בתורה ומתבטל, זה בזה את דבר ה'. אמנם עוד זאת כפי שנאמר על כמות הזמן לעסוק בתורה כך נאמר גם על איכות, יש לימוד שמבין המילים, ויש מתעמק להבין יותר בעמקות, בסברא, לראות מה הרשב"א אומר וכיצד המהרש"א מסביר את תוספות. כל שיכול לעסוק בתורה באיכות גבוהה יותר והוא לומד שטחי, זה גם דבר ה' בזה, ואפשר לדייק שלא נאמר כל שיכול ללמוד ולא לומד אלא נאמר כל שאפשר לו לעסוק ואינו עוסק. עסק זה טרחה, והוא אינו טורח, אלא שטחי, הוא יכול להבין יותר את התוס' והשיעור ואם אין עושה כן זה "כי דבר ה' בזה", זה היה ממש המילים הראשונות של הרב דסלר בחדרו בבני ברק.

זה דברים חודרים עמוק עמוק ללב, ואשר לא שם לבו לדבר ה', אוי ואבוי לזה שלא שם לב לדבר ה' הבה נתחזק כולנו בעסק התורה, וכנוסח הברכה "לעסוק בדברי תורה".

השפעת מידות טובות על ישרות השכל

(לפרשת יתרו תשס"ח לפ"ק)

וישמע יתרו וגו', משה רבינו יצא לקראת יתרו, וא"י במדרש שיצא יחד עם הזקנים וזכה יתרו לכבוד גדול, ובסופו של דבר עשו לו סעודה וכמ"ש לאכול לחם לפני האלקים, ונתגייר וזכו יוצאי חלציו לקבל נחלה בארץ ישראל והיה זה ע"פ הסנהדרין, ובדברי הימים נאמר שמבני בניו של יתרו היו בסנהדרין. ומהי זכותו של יתרו. אמרו בגמרא שמתחילה הוא היה אחד משלושת יועצי פרעה, והיה חכם, דפרעה מינה שלושה אנשים להיות יועצים כיצד "ליצור בעיות", והשלושה היו בלעם איוב ויתרו. הם היו בעלי כשרונות, בלעם ידע לכוון את האסטרונומיה, השמש והירח, וידע דעת עליון וכן ידע אימתי הקב"ה כועס. גם איוב היה חכם גדול ועמדו אצלו הזקנים בתור לשמוע את דברי חכמתו, אולם לבסוף יתרו נתגייר ונכנס לעם ישראל.

אכן כולם ראו את עשרת המכות של המצרים אבל יתרו אמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים", כל הכוחות של עבודה זרה אינם הבל הבלים, דאמנם יש כוחות למשוך את השפעת השמש והרוחות וכדומה ופעם היו יודעים לעשות זאת. ובספר ירמיהו מבואר שבדרכי הטבע ידעו כיצד לעשות את זה, ולכאורה בלעם ואיוב היו חכמים גדולים ואם כן מדוע לא הסיקו מסקנות, הרי אפילו פרעה אמר "ה' הצדיק", רק שה' הכביד את ליבו. בלעם ואיוב ראו כמו יתרו, ואם כן מדוע רק הוא התגייר ולא הם.

ביאור הדברים, שלא מספיק שבכח ובשכל מבינים את האמת אלא פעולותיו של האדם הולכות לפי הרגש שלו, לא כבוד ולא כסף, יתרו אהב חסד, היה לו ליתרו מידות טובות וזה משפיע אף על השכל שיהיה ישר, אצלם (בלעם ואיוב) היו מידות רעות, ולכן אף שראו ניסים, שכלם טען להם אם לא נעבוד בשבת נפסיד כסף וכדומה, ואילו על יתרו מסופר בפרשת שמות שכאשר משה רבינו היה פליט וברח מסכנת פרעה והסתובב במדבר בודד והגיע למדין ראה שם את בנות יתרו הולכות לשאוב מים ורועים אכזרים מגרשים אותם לבלתי ישקו עדריהם, מיד, ויקם משה ויושיען, הוא גירש את הרועים שאין להם חסד, וגם דלה דלה, הוא שאב מן המעיין. והשקה את צאנם. הבנות הגיעו לביתם וסיפרו זאת, אמר להם אביהם יתרו למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם. הזמינוהו

שיאכל אצלינו. ליתרו יש חסד, אדם נמצא לבדו בחוץ תזמינו אותו אלינו, יתרו מכניס אורחים.

ובאוה"ח הק' כתב שלא רק שהיה יתרו בעל חסד אלא הוא עוד אמר לבנותיו, מה זה עזבתם את האיש, הוא מוכיח את הבנות ומקפיד עליהם מדוע אינכם מבינות **לבד** שצריך לקרוא לאיש, חבל על עוד זמן שבעת עליכם לחזור ולקרוא לו. הבנות בודאי היו צדיקות אבל לא היו בטוחות שיש להם רשות להזמין את האיש מעצמם לביתם שהרי אין האוכל שלהם אלא של אביהם, ועל זה אמר להם יתרו היה לכם להבין לבד שאני איש חסד וזה התענוג שלי, היה לכם להזמין לבדכם. ועל ידי החסד שהיה לו ליתרו זכה לכל הכבוד.

ומאידך בלעם שלא היה איש חסד רצה למצוא חן בעיני המלך ואמר הבה נתחכמה לו, בלעם הרשע נתן עצות למלך איך לעשות רע, ולכן הוא מאותם אלו שאין להם חלק לא בעוה"ז ולא בעוה"ב. שונה מהם הוא איוב שסבל בעולם הזה ויש לו חלק לעוה"ב. וכחסידי אומות העולם, שאיוב לא מחה נגד ה'שע של פרעה ובלעם, ועל אף שהתנגד שתק בטענה שבין כך לא ישמע לו פרעה ואף על פי כן קיבל יסורים, וביאר הגרי"ז שיסוריו אלו קיבלם משום שאילו היה מרגיש את כאבם של ישראל היה צועק ואף שאין זה עוזר ולכך קיבל יסורים. איוב קיבל מחלה קשה וצעק מיסוריו, וזהו מידה כנגד מידה, כיון ששתק קיבל יסורים, אך רק שנה קיבל יסורים, ואילו בלעם נטרד לגמרי, ויתרו זכה להיות חלק מעמ"י ולא רק כחסידי אוה"ע ונתפסה בו הקדושה ורואים אנו מכך שע"י התורה הק' ומידות טובות אפשר להכיר את האמת.

דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים

(פרשת משפטים תשי"ע לפ"ק)

"כי יגנוב איש שור או שה וטבח או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה וגו' אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור עד שה חיים שנים ישלם", גנב וטבח ומכר משלם הרבה אולם אם לא טבח ומכר משלם פי שנים. ואילו בספר ויקרא נאמר על גזלן "והשיב את הגזילה אשר גזל", גזלן אינו משלם פי שנים, רק גנב. גנב וגזלן הם כמעט אותו הדבר. רק שגזלן גוזל ביום וגנב גונב (גם) בלילה, שאלני אחד לא מזמן, הרי לכאורה הגזלן יותר חצוף, הוא מוריד מאחד ברחוב טבעת או תכשיט שיש עליו ואעפ"כ עונשו הוא תשלום הגזילה, ואילו גנב (שגונב בלילה ולא בפומבי) משלם פי שנים. ואמנם שאלה זו שאלת הגמרא היא. והגמרא מתרצת שגזלן אינו מתבייש מבני אדם וגם אינו מתבייש מהקב"ה, אולם גנב מתבייש מבני אדם ולא מהקב"ה, לא נעים לו שיראו אותו גונב, זה אומר שאצלו האדם יותר חשוב מהקב"ה. (ומה עם הבושה מהקב"ה שרואהו) "דע מה למעלה ממך", זה סימן שהוא לא מאמין, או שאומר שה' רואה אבל לא מעניש, זה גם כפירה, ביום הוא לא גונב מפחד עונש בני"א.

פ"א נסע החפץ חיים בעגלת סוסים, והעגלון מנהיג העגלה נטה מדרך המלך לדרך שדות שצמח בהם חציר הראוי למאכל סוסים, ואמר העגלון להח"ח שהוא חפץ לעצור את העגלה לזמן מה בכדי שיאכלו הסוסים מהחציר ושיעשה לו טובה שבאם יראה אדם שמתקרב יצעק לו שרואים וכך יברח מהר, אמנם איך שעצר העגלון את עגלתו צעק לו הח"ח רואים, רואים, וברח העגלון וחזר ליסע בדרך המלך. כעבור זמן הסתובב העגלון לעבר הח"ח ושאלו היכן האדם שאמרת שראנו (הוא לא ראה מישהו רודף אחריהם), והשיבו הח"ח וכי אתה חושב שרק בארץ רואים, דע מה למעלה ממך "עין רואה" אדם צריך להרגיל את עצמו שיש "עין רואה".

ואלה המשפטים אשר תשים לפניך, לפני דייני ישראל ולא לפני דייני עכו"ם או לפני בית המשפט שדנים בו בחוקים שאסורים לפי דיני התורה, אצל העכו"ם מחמירים מאוד בעונשו של הגנב, למשל ברוסיה היתה תקופה שגנב קיבל עונש מות, ובארצות ערב היו מביאים את הגנב לפני המלך וקוצצים את ידו, אצלם גנב וגזלן זה אותו דבר שמים אותו גם בבית

הסוהר, כי אצלם הסיבה שרוצים שלא יגנבו זה בשביל שלא יפסידו כסף, אבל בדיני התורה העונש הוא עבור "תיקון העברייני", וכך יחזור בתשובה. אם אין לגנב כסף, ונמכר בגניבתו, מוכרים אותו שיהיה עבד עברי, אצל הגויים כשאין לגנב כסף שמים אותו בבית סוהר, כי אצלם זה לא בשביל "חינוך", אבל בדרך התורה מרגילים את האדם שעל כסף שלוקחים מאחרים מוכרחים לשלם, ואם אין לו כסף ימכר ויהיה עבד עברי, וכך יחנכוהו ויראהו איך שבבית שנמכר אליו נוהרים מגניבה ושומרים על דיני התורה ובזה יתחנך וישתקם בכדי שילך בדרכי התורה, החמירה התורה בגנב. ועל אחת כמה וכמה שבחור חושב שכעת ראש הישיבה לא מסתכל בשעת התפילה או בזמן הסדר, ההרגשה של האדם צריכה להיות שעין רואה ואוזן שומעת, וכמ"ש בפרקי אבות הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עבירה עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים וכך ינצל אדם מעבירה אמן ואמן.

"ואשר לא צדה והאלקים אינה לידו"

(פרשת משפטים תשס"ח לפ"ק)

מכה איש ומת מות יומת ואשר לא צדה והאלקים אינה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה, אומרת התורה "לא צדה", הוא לא פָּנָן כלל להרוג, והייתי סבור לומר שכיון שעשה את זה בלא כונה אינו חייב. ובכמה מקומות כתבה התורה שאפילו אם לזה שנהרג אין קרובים שיהרגו את הרוצח מכל מקום יש לרוצח דין לילך לערי מקלט לכפר על חטאתו. הרוצח הלז עלה על סולם ולא ידע שהשליבה של הסולם רעועה ונפל על מישהו והרגו, הוא אינו אשם כלל, אעפ"כ אומרת התורה "ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה", עליו לעזוב את ביתו ומשפחתו וללכת לערי מקלט, בערי מקלט אין יום חופש, ואפילו ביקור חג למשפחתו אסור עליו, זה עונש שיהיה שם עד מות הכהן הגדול.

ומדוע מגיע לו עונש, אמנם הוא הרג, אבל מה הוא אשם. וביאר הבית הלוי שאצל צדיק שאין אצלו שום עבירות אחרות הקב"ה שומר עליו שאפילו עבירה בשוגג לא תגיע לידו. גם בכל העבירות שעבר בשוגג צריך כפרה, לדוגמא אדם שחילל שבת בשוגג ולא התכוון כלל לחלל שבת צריך הוא כפרה, ולומר וידוי, הוא מביא קרבן חטאת, וכששוחטים את כבש החטאת צריך לדעת שזה הכבש הוא חליפתו וכפרתו וכל זה מרחמי ה' על העובר עבירה בשוגג.

הכרתי צדיק אחד שמו רבי אלעזר שהרב מפוניבז' נתן לו בסוף ימיו חדר לשהות בו בישיבה, הוא היה זקן מופלג ועסק כל ימיו במצוות. ישב ולמד, והבחור שישן איתו בחדר סיפר לי שאותו צדיק היה ישן באופן שחציו על המיטה וחציו על כסא, זאת הוא קיבל על עצמו כעונש גדול למה שבפעם אחת הוא התעורר בליל שבת והי' חשוך ובשוגג הדליק את החשמל, הרי שייד שיקרה דבר כזה ח"ו, והוא היה עושה וידויים ותעניות ויסורים לכפר על עונו בשוגג.

האזה"ח הק' הקשה על הנאמר ואשר לא צדה והאלקים אינה לידו וגוי' שאם הביאו לו זאת משמים מהי אשמתו. וכתב שהרי ההורג במזיד ואין עדים שראוהו אין בית דין יכולים לחייבו על מעשהו ולכך הקב"ה מזמין לידו של אותו שוגג את האדם שהרג במזיד ונמצא שמן השמים סידרו דבר טוב. ומה שמגיע להשוגג עונש גלות הוא מפני שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחוב

ע"י חייב והוא סימן שאף שקרה לו זאת בשוגג מ"מ יש בידו עבירה קודמת ועל כך הוא חייב גלות, כאשר יש לאדם תקלה בשוגג עליו לעשות כפרה. ובבית הלוי ביאר שזהו מה שנאמר מרוב עוונך עצמו חטאוך. עוונך הוא במזיד וחטאים הוא בשוגג. השוגג בא משום המזיד, ולכן התיקון שאדם צריך לעשות הוא עסק התורה וכמ"ש הגר"י סלנטר שילמד דיני שבת למעשה, וכן ילמד דיני לשון הרע וכדומה שלא יכשל וכן ילמד בספרי מוסר ואז יצילהו הקב"ה שלא יהיו לו תקלות לא במזיד ולא בשוגג אמן ואמן.

כוונת עשיית המצוות משום ציווי ה'

(לפרשת שמיני)

ישנם קרבנות מיוחדים, והנה אמר משה לבניי שכעת יראו בעיניהם את כבוד ה' הנכנס אל המשכן, ואכן ראו דבר פלא, הרי את ה' אי אפשר לראות אבל את מה שבא מכוחו אפשר לראות, וא"ל משה שישומו על המזבח עצים יבשים ובשר של הקרבנות ותבוא אש מן השמים והעצים יתחילו לבעור, מיהו המדליק, הרי אין גפרור, אין ניצוץ חשמל, אלא זה מהקב"ה, וזהו שתראו כי היום ה' נראה אליכם, והתגלות זו היא קרבת אלקים, הלב מתרגש כל כך. הנה רואים אלקים. כאילו אדם אומר לאביו, אבא, הנה אתה, זה ההתרגשות של כי ה' נראה אליכם, ואח"כ נאמר ויקחו את אשר צוה משה אל פני אוהל מועד ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה', ובמק"א כתב רש"י שכל העדה, כל עמ"י, נהיו כולם בדרך נס קרובים אל ה'.

והנה יש כאן פסוק סתום וחתום שקשה להבין את פירושו והוא שנאמר שם אח"כ "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' ", ולכאורה מה התחדש בפסוק זה אחר שכבר נאמר לעיל כי היום ה' נראה אליכם, וכבר אמר משה מה יש להם להביא עבור זה. וביאר האוה"ח הק' שזה קאי על מ"ש בסמוך ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה', לא נאמר שעמדו לפני המשכן אלא "לפני ה' ", הם עמדו בהתרגשות לפני ה' וציפו שמה שיאמר ה' יעשו, הם הקריבו את עצמם בהחלטה לעשות את רצון ה', וכאשר להבדיל חייל עומד לפני הקצין כאומר הנה אני מוכן לעשות את רצונך, ועל זה אמר להם משה "זה הדבר אשר תעשו" וגו' מה שאני רואה כעת אצלכם את זה תעשו כל החיים בהרגשה ובאופן של עמידה לפני ה'.

וכמו שכתב הרמ"א באו"ח סימן א' סעיף א' "שיויתי ה' לנגדי תמיד". כאשר אדם נמצא על יד מלך הוא נזהר בכל תנועה שלו, הוא עושה חשבון כך וכך לעשות, כשאדם עומד לפני מלך הוא לא מגרש את הזבוב שעומד לו במצחו, כך הוא "שיויתי ה' לנגדי תמיד" וזהו "זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו" כך תעשו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

עוד פירש הביא באוה"ח הק' שנמצא בילקוט ובספרא שאמר משה לעמ"י אותו היצה"ר תעבירו מלבכם ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו, מאמר זה סתום ואינו מובן, הרי יש כמה מיני יצה"ר, ומהו **אותו** יצה"ר ע"ש בלשון הילקוט שהביא האוה"ח הק'.

וביאר בזה הגרי"ז מבריסק שיצר הרע זה הוא דק מאוד, והכונה שתהיה עבודתכם מיוחדת לפניו היינו רק לעשות את רצון ה' שכן אם אדם עושה מצוה לשום הנאה, שלא לשמה, המצוה אינה כל כך במאת האחוזים. וכן אם לומד תורה לשם כסף זה נקרא שלא לשמה, ואמנם לעולם ילמד אדם שלא לשמה שמתוך כך יבוא לשמה אבל זה אינו במעלה כלשמה. כשאדם אוכל בשבת אוכל מסויים בשביל שהאוכל יהיה לו טעים זה גם כן מצוה, הקוגל של שבת וכדומה, זה גם כן מצוה שהמאכל יהיה טעים לענג בו את השבת, להרגיש עונג. מה שאין כן בשאר מצוות שיש לעשותם משום שכך גזר עלינו המלך. ואמר הגרי"ז שאם אומרים לאדם תלמד במשך שעה שלימה ובאם לא תדבר בשעת הלימוד תקבל שכר לראות את הבעש"ט הרי הוא לומד בחשק גדול או שיגידו לו תראה את הבית יוסף, זה תענוג גדול, ולמעלה בקודש לדבר עם רש"י, זה כבוד הכי גדול, ולראות את רבי עקיבא זה עוד יותר, וכן הלאה, וזה שאמר משה "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' ". אתם תראו את ה', העבודה שעושים זה לשם התעלות רוחנית, להרגיש את ה', וכאן יש דקות של היצה"ר, והיינו שיש לעשות את המצוות לא לשום תענוג רוחני אלא משום שה' ציוה עליכם, על אותו היצה"ר ששמעתם עליו היום, עליו תעשו את עבודתכם "זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו" לעשות רק לשם ה', לעשות רק כי ה' ציוה עליכם, זו ההשקפה.

כמובן שיש הרבה פעמים שאדם נהנה הנאה רוחנית מיום טוב וכדומה זה תענוג רוחני גדול מאוד אבל אם עושה את זה משום שזה גורם לו עונג רוחני (זה אינו ראוי), יש לעשות את המצוות כי ה' ציוה בלבד, ואפילו בשביל תענוג כזה וכזה אין לעשות, שאם לא כן אין זה לשמה, לכן צריך לעשות את המצוות כי ה' ציוה בלבד.

אמר אחד מתלמידי הגר"א שכשאדם יושב ולומד ונהנה מחכמת הגמרא תענוג כזה מותר כי לשמוח בשמחה שאני מבין את הגמרא זה גם כן מצוה וכפי שאדם נהנה הנאה מאוכל של שבת, כך גם בלימוד "פיקודי ה' ישרים משמחי לב".

סיפר לי בן דוד שלי שנכנס לבקר רב אחד זקן שחיבר הרבה ספרים יפים וראהו רוקד, ואמר לו אותו רב הצלחתי לתרץ קושיה שהיתה לי יום שלם,

זכותא שיחות קודש דיעקב עג

ולכן רקד ומחא כף אל כף, תעשו ככה ותצליחו להיות שמחים וטובי לב כל הימים.

"וספרתם לכם ממחרת השבת"

(לפרשת אמור תשי"ע לפ"ק)

וספרתם לכם ממחרת השבת וגו', ספירת העומר חמישים יום וביום החמישים הוא חג השבועות, בזה"ק ובקדמונים מבואר שמי שלא סופר ספירת העומר אינו מספיק טהור לקבלת התורה, צריך להיות טהור בשביל קבלת התורה.

ופלא הוא, מה שייכת הספירה לטהרה, אבל הענין הוא כך, כשאדם מצפה לדבר שחפץ בו הוא סופר את הימים. ראיתי ילדים, לא מתלמוד תורה שאוהבים ללמוד, אלא מבית הספר שמחכים שם לחופש, אצלם בית הספר זה בית סוהר, הם רוצים לשחק כל היום ולכן כל הזמן הם סופרים ימים לחופש, מתי יבוא החופש אדם שאוהב דבר סופרו, זהו ספירת העומר, מתי כבר יהיה מתן תורה.

היה אפשר להתחיל הפוך, לספור מיום הארבעים ותשע עד למתן תורה אבל כיון שבני ישראל לא ידעו מתי יהיה מתן תורה הם ספרו באופן זה וכך ככל שעברו הימים שהם ספרו הם התקרבו ליום מתן תורה, הספירה מראה את האהבה, הרוצה לקבל תורה צריך שלא יהיה אגואיסט, אוהב את גופו, אלא לוותר על רצונותיו, על שמיעת לשון הרע וכו' וכו'.

אדם צריך לוותר עבור החבר, בתלמידי רבי עקיבא פגעה מדת הדין ונפטרו מפני שלא נהגו כבוד זה בזה, בימים אלו אנו מתחזקים בלנהוג כבוד זה בזה ובזכות זה נהיה מוכנים בקדושה לקבלת התורה ונזכה שההשתדלות תשפיע על כלל ישראל ויקויים בנו הפסוק ועמד כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ אמן ואמן.

”איש על דגלו באותו לבית אבותם”

(פרשת במדבר תשס”ח לפ”ק)

פרשת במדבר, התורה מפרטת באריכות את סדר מחנה ישראל, י”ב שבטים מחולקים לד’ מחנות, א. יהודה ב. ראובן ג. אפרים ד. דן. ובפסוקים נאמר ”איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל” לא יבחר כל אחד בעצמו היכן תהיה דירתו והיכן שכונתו אלא כל אחד ”לבית אבותיו”, לפי שבטו, זהו לבית אבותיו.

מהו ”באותות”, סימנים, וכתב רש”י ”דגל”, זה דגל כפשוטו, לכל דגל תהיה מפה, פיסת בד צבועה, צבעו של זה לא כצבעו של זה, כל שבט וצבעיו. ובסוף נאמר ”מנגד סביב לאהל מועד יחנו” כל שבט עם דגל בצבע אחר.

לשם מה צריך דגלים נפרדים, הרי כולם יהודים, רואים אנו מכך שצריך שכל אחד יהיה לפי הסדר, נחלת כל שבט ושבט (בנפרד), ומביא על זה הרמב”ן שככה מסודרים גם כן המלאכים סביב כסא הכבוד, כך הביא מהמדרש, כל שבט וצבעו המיוחד לו.

ביאור הדברים, יש תרי”ג מצוות וכל אחד צריך לקיים את כל תרי”ג המצוות אבל כל אדם ואדם המצוה שמתאימה לו שיתפוס יותר חזק. ובאופן כללי יש שלוש מידות כלליות שהם שורשים א. אברהם – חסד ב. יצחק – גבורה. ג. יעקב – אמת, שזה התורה הקדושה. אלו הם הנקודות העיקריות, יש שמשקיעים בחסד, יש שמשקיעים בגבורה שהוא ויתור על הנאות עוה”ז, להתאפק ולא להנות מאוכל וכדומה, ומסירות נפש, וישנה שקידה בתורה ”אמת ליעקב” וישנם שתופסים בדרך ארץ וזה העיקרי אצלם, וברמב”ן כתב שליהודה יש מידת המלכות, וזה מתאים לעוסקים בצרכי ציבור, במלכות, זבולון הוא בעל עשירות ויששכר בעל תורה, (כשנותן אדם לצדקה אפשר) לא רק ממעשר אלא אפשר ביותר מי שחננו ה’ בממון. לראובן ישנה מידת התשובה, ומידתה שחזור (בתשובה) כל יום ויום על מה שעשה וכן על זה הדרך בכל שבט ושבט.

אדם שלפי כוחותיו מתאים לנושא מסויים ומחליפו הרי ידוע מה שאמר הבית הלוי שכפי שיש מלכות בשר ודם וישנו גדוד חיילים שממונים לבשל אוכל לחבריהם, או שיש אחד שאוהב את המלך ועליו לסדר לו את האוכל ובמקום זה ילך להלחם באוייבי המלך הרי נהוג להענישו בעונש הכי חמור כי עליו לעבוד במה שהורו לו ואין לו לשנות ממה שנצטווה, דברים אלו

אמר הביה"ל לעשיר אחד שאמר וידויים בערב יום כיפור בבית הכנסת ולמד ספרי מוסר, ואמר לו הביה"ל סגור את הספר ולך הביתה לחלק צדקה, עבודת ה' שלך זה לתת יותר צדקה, כיון שמן השמים נתנו לך שתהיה עשיר לזאת עליך להשתדל בזה, אם כי אין זה פוטרך מתשובה תפילה וידויים.

זהו הענין של דגלים ואותות, איננו יודעים כיצד זה עובד כעת, שכן בדור המדבר ידעו זאת לפי הדגלים אמנם כשם ששם "סביב לאהל מועד" כולם היו סביב למשכן בית המקדש, עכשיו שאין דגלים האהל מועד שישנו גם עתה הם הישיבות הקדושות, כולם ביחד, ובמצוות (פרטיות) יש להאריך במה שלכ"א מתאים לפי ענינו, כגון להתאמץ יותר בתפילה, ולזולתו בחסד, כל המצוות חשובות לפי הנמשך לו, ויה"ר שלכ"א יהיה סיעתא דשמיא. כעת מתכוננים לשבועות והשקידה בתורה מחויבת לכולם.

הנהגת השי"ת עם עמ"י שלא ככל הגויים

(פרשת במדבר תשי"ע לפ"ק)

בפרשת במדבר ישנה מצוה לספור את כל בני ישראל, והנה במספרים שבכל שבט ושבט יש פלא שכל המספרים יוצאים עגולים, אין אף מספר אחד שנגמר בששים מאות חמישים ושלוש, וכיוצא בזה, אילו היו סופרים אנשים בבני ברק, ברמת גן, בכל עיר ועיר, הרי אין שיווי במספרים, ואילו כאן זהו פלא, זוהי קושיא עצומה, ויש מפרשים שהתורה אינה מדברת במספר מדויק, אמנם כתוב שבמחצית השקל נתנו בדיוק לפי המספרים האלה, וסימן שזה היה המספר המדויק (וא"כ יש לבאר הענין דמספר מדויק), אלא צריך לדעת שעם ישראל זה לא עם כלל העמים, כל העמים זה טבע והמנהג בהם כדרך הטבע, משא"כ עם ישראל זהו לפי ה', מסופר על הגר"ח מבריסק שהיה בבית חולים גדול ושאל את הפרופסור דשם שהגיעו לטפל אצלו יהודים וגויים, וכידוע יש כללים בחכמת הרפואה, האם אותם כללים ישנם ביהודים וגויים, והשיבו הפרופסור שאצל הגויים ההנהגה היא אכן לפי חכמת הרפואה, ובאם לפי חכמת הרפואה החולה הגוי צריך למות, הוא מת, מה שאין כן בחולים היהודים שהנהוג עמם הפוך. וכן זה בכל הענינים, כי הקב"ה מסדר את טבע עם ישראל שלא כפי המערכת של קור וחום, לילה ויום.

אם כן אנחנו נאמר כך, לפי הטבע כשנולדים, נולדים בנים ובנות, לפי סדר הטבע (ולא לפי מנין מסויים) מה שאין כן בעם ישראל דאיתא ברמב"ן שמחנותיהם לפי ס' היצירה וזהו כפי ענין המלאכים שיש להם מספר מסויים, כך בעמ"י סידרם הקב"ה באופן שמספר הבנים יהיה בכל שבט כאצל המלאכים שאין זה במקרה. הנשמה והשורש של כל שבט זהו לפי מספרו, שהכל יהיה במאות שלמים, וכפי שהוא אצל המלאכים, כך מבואר בכ"מ, אצל היהודים הקב"ה מסדר את מנינם כפי הצורך הרוחני.

בחכמת הטבע יש טבע כזה שכשאדם נפצע ויוצא ממנו דם, הצינור של הדם פתוח והדם נוזל כמה רגעים ומפסיק לדמם, בצינור גומי של אינסטלציה זה לא כך. ומדוע בדם שבצינור האדם זה מפסיק, אלא שהדם נקרש ומתייבש. וכפי שחביתה מקודם הכנתה היא רכה כמים, ובמחבת היא נהיית לגוש, גם תינוק שנולד בהתחלה דמו אינו קורש, רק בהמשך כשמתפתח. ואמר משהו עתה יודעים אנו למה מצות מילה ביום השמיני, משום שביום

השמיני הדם קורש, אבל זה לא נכון, אלא מצות מילה היא ביום השמיני כי זה חוק התורה, ולמה הילדים נבראים כך, (כי) הקב"ה ברא את זה לפי חוקי התורה הקודמים לחוקי העולם, וגם כאן נשלם סדר מנינם של ישראל לפי חוקי הרוחניות.

צריך לדעת בכל מצב ומצב שעניני התורה קודמים לטבע, וחלילה לזלזל במצוות, אם הקב"ה ברא את האדם הוא יכול לקום מוקדם ולקרוא ק"ש בזמן חוקי התורה מתאימים לבריאות ולסדר התפילות (ולכל מהלך חיינו) ויהי רצון שנזכה בזה לקראת קבלת התורה להיות בבריאות ושלמות אכי"ר.

"הוי עז כנמר – עזות דקדושה"

(לפי בלק יום שני ד' תמוז תשס"ח לפ"ק)

המשנה בפרקי אבות אומרת הוי עז כנמר וכו' לעשות רצון אביך שבשמים, "עז" עזות פנים הוא, חוצפה, כל הארבעה דברים שהוזכרו במשנה המה מידות של חיות, צבי – רץ מהר, אריה – גיבור, (וכן ע"ז הדרך) לאדם יש את כל הכוחות של כל בעל חי ובעל חי, לבעל חי יש טבע אחד אבל לבעל חיים ששמו אדם יש את כוחות הטבע של כל הבעלי חיים, אפילו חיקוי יש בטבע ובלא שום סיבה, אם הוא עושה כך גם אני עושה כך.

ידוע שלפני חמישים, שישים שנה, לא היה חשמל בכל בית וכשרצו שלא יתקלקל האוכל קנו קרח, והיה ארגז קירור כדמות ארון מבודד שלא נכנס בו החום ובתוכו שמו בלוקים של קרח וזה היה המקרר, אבל לא על ידי חשמל כבימינו, והיו הרבה בתי חרושת בארץ (שהיו מייצרים קרח) ואפילו ברמת השרון שהיתה עיר קטנה היה בית חרושת לקרח. את הקרח לא מכרו במכולת בכדי שלא ימס וישאר חצי ממנו, אלא היה בעל סוס ועגלה או אלו שהם יותר עשירים והיה להם משאית קטנה והיו מצלצלים בפעמון הבית ושואלים אם רוצים לקנות קרח, זו היתה פרנסתם.

ובירושלים היתה שכונה של הרבה משפחות יותר מאלף, אלפיים, ושמה קרית יובל, ואף הם כשרצו קרח היו קונים מאותם המוכרים, אבל תוך שנה, שנתיים נשאר כל מוכרי הקרח שם בלי פרנסה, מה קרה, אדם אחד עם כסף קנה מקרר וכך כולם חיקו אותו וקנו מקררים חשמליים. אמנם לא כולם היו עשירים אבל מכל מקום הם אמרו אם לשכן יש למה שלי לא יהיה, והמוכר אמר שאפשר לשלם בעשרה תשלומים, כל חודש קצת וכך גם למי שהיה קשה לשלם בבת אחת שילם פעם אחר פעם בתשלומים.

לכאורה הקרח לא הפסיק לקרר, האם באה מחלה לכאן ומדוע כולם קנו מקררים, אלא זה נקרא מעשה קוף, בני אדם קופים יש להם טבע של קוף בלי שום שכל, יהודי בר דעת שהולך לפי התורה הקדושה לא חי לפי חיקוי כזה.

הקב"ה נתן לאדם כוחות אלו (של בע"ח) לא לבטלם לגמרי אלא שלא להשתמש איתם לרעה, נמצא שאם זה כקוף לדברים שאינם טובים זה לא טוב, אבל אם משתמשים עם טבע החיקוי לדוגמא להיות כצדיק, כמו שהוא גם אני, זה טוב, זהו "עז כנמר" לעשות רצון אביך שבשמים.

בפרשת השבוע מסופר שהיו שני אנשים שהשתמשו בעזות פנים אחד לטוב ואחד לרע, זמרי בן סלוא שתפס את המדינית ורצה להתחתן אתה ולעשות לה גיור רפורמי אף שהיתה גויה והתחצף למשה רבינו לעיני כל ישראל, משה היה נותן התורה והמנהיג והוא התחצף אליו בהיפך מרצון ה', (זהו עזות פנים לרע), ובהיפך פנחס כמ"ש "ויקם מתוך העדה", פנחס דקדם בעזות ונעצרה המגיפה (זהו עזות פנים לטוב).

הסבות של שניהם היו שני אחים. זמרי נכדו של שמעון היה ופנחס נכדו של לוי היה, ושניהם (שמעון ולוי) היו בעזות בענין מעשה שכם, כאשר שכם בן חמור שהיה ראש העיר תפס בכח את בת יעקב אבינו ועשה פשע חמור וכמ"ש "הכזונה יעשה את אחותינו", וכתב הרמב"ם שכל אנשי העיר היו פושעים, שמה בכך שהאב היה נשיא, מכל מקום עשה פשע, וההלכה שבן נח גוזל חייב מוות ולכן הרגו שמעון ולוי את אנשי שכם, וממילא היתה עזותם בצד הקדושה.

לשמעון ולוי היה טבע של נמר, עזות דקדושה, אבל אחרי כמה דורות, פנחס למד ספרי מוסר ויראת שמים ונהיה עז פנים לצד הקדושה, וזמרי בן סלוא נשאר מקולקל, אמנם גם סביו היה עז אך בצד הקדושה, אולם הוא הפך את העזות לצד השני והביא מגיפה על עם ישראל.

רואים אנחנו שהמידות עוברות לצאצאים אותו דבר, רק השאלה איך משתמשים עמם, וכאשר הוא לעשות רצון אביך שבשמים ומשתמשים בכל כוחות הטבע לטוב זוכים לשכר פנחס הנני נותן לו את בריתי שלום, ופנחס שהוא אליהו יבשר לנו את הגאולה של המשיח במהרה בימינו אמן.

בא לכלל כעס בא לכלל טעות

(לפרשת מטות, יום ב' י"ח בתמוז תשס"ח לפ"ק)

וידבר ה' אל משה לאמר נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל עמך, אי אפשר להשאיר את זה כך, מדין גרמו להפקרת בת המלך וגרמו לעבוד עבודה זרה, יש לנקום מהם, ואחר תאסף אל עמך, אם היה משה רוצה להאריך ימים היה דוחה את המלחמה עוד יום ועוד יום, כל זמן שלא יעשה משה למצוה זו לא היה מת. נמצא שלמשה היתה עיצה להאריך ימים והרי כל כך רצה לחיות כמ"ש ואתחנן אל ה', התפלל משה לה' שרוצה הוא להכנס לא"י אמנם אעפ"י שידע משה שע"י מצוה זו של נקמת מדין ימות מקודם עשה זאת מיידית ובלא השתהות.

וציוה ה' למשה שיקח אלף למטה מכל שבט. מלחמה זו מלחמת נס היא שהרי איך יתכן ששתיים עשרה אלף איש ילחמו בעם גדול כמדין אשר לחמו בקשתות ובחיצים ויהרגו כל זכר, ברור שהיה כאן נס מן השמים, הקב"ה רצה להעניש את המדיינים, שאפילו גויים שעושים עבירה חמורה הקב"ה מענישם, הוא יכל להורגם ברעידת אדמה או באש מן השמים כאשר העניש את סדום ועמורה, אך רצה הקב"ה לזכות את עמ"י לנקום את נקמת ה', כל זה בכדי שיגרם קידוש ה', למען דעת גויי הארץ שהמחטיא את היהודים סופו רע ומר, מכל שבט ושבט נבחרו אלף גיבורים, ואם ישנם אלפיים גיבורים בשבט אין זו נפקא מינא כיון שזה זכות שזיכה ה' לאלף למטה לעשות קידוש ה' ולהרוג את המדיינים, והלכו במלחמתם עם חצוצרות, אותם חצוצרות שנאמר עליהם וביום שמחתכם וגו' ותקעתם בחצוצרות, במלחמה השתמשו ג"כ בחצוצרות לעורר זכויות עם ישראל, ואכן אף אחד מ"ב אלף הלוחמים לא נהרג, איש לא נפקד, הם הרגו ושרפו במדין וחזרו בשלום.

וכשחזרו מן המלחמה עשו להם משה ואלעזר ונשיאי העדה קבלת פנים ומיד "ויקצוף משה", במקום קבלת פנים בתזמורת קצף עליהם משה, והיה זה משום שהם לא הרגו את הנשים, והנה משה נענש עקב אשר שכח הלכה, וברור ששמח (על מה שהרגו להגברים) אבל גם כעס משום שלא הרגו את הנשים. וכתב רש"י "בא לכלל כעס בא לכלל טעות". והמצוה שאחריה הינה מצוה שהיתה ע"י אלעזר הכהן, מצות הגעלת כלים (שנתעלמו ממשה הלכות גיעולי עכו"ם). הקב"ה מדקדק עם הצדיקים וחשוב שכל אחד ילמד

מזה, אנו קטני קטנים מול משה רבינו כפי שכותבת הגמרא אבל צריך להזהר שלא להכנס לקלקול של מידות רעות של כעס וקנאה ובזכות זה יזכו להצלחה בתורה לאיו"ט.

הכרת הטוב והיפוכה

(פרשת כי תבא תשס"ט לפ"ק)

"והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך וירשתה וישבת בה". זאת הפרשה של ביכורים, מצות ביכורים נוהגת רק בארץ ישראל, וברש"י כתב שבמצות ביכורים לא נתחייבו מיד כשנכנסו לא"י אלא היו עוד שני דברים והם ירושה וישיבה. "ירושה" פירושו כיבוש, להכנס לא"י ולכבוש את הארץ מיד הכנעני האמורי וכו', שבע שנים כיבשו ושבע שנים חילקו, ונמצא שארבע עשר שנים אחר שבאו לא"י התחייבו בביכורים.

בהמשך הפרשה יש פסוק שאינו מובן והוא "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו", ונשאלת השאלה מהו שאומר "הגדתי" שמשמעותו "אני כבר הגדתי", אתה יכול לומר "אני רוצה להגיד" אך מהו "הגדתי", ועוד קשה במה שאומר "כי באתי אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך" וכי מה חושב הכהן שכאן חוץ לארץ, מה מחדש כאן, מה יש פה להגיד. אומר רש"י שלוש מילים ואמרת אליו "שאינך כפוי טובה", כפוי טובה הוא אדם שעושים לו טובה ואינו אומר תודה רבה, כאן אתה אומר שאינך כפוי טובה, ומספר לכהן סיפור, שמע נא הכהן, הגדתי היום לה' אלקיך – היום הגדתי ודברתי ואמרתי לה', והיכן מדגיש שאינו כפוי טובה דוקא אחר שכבשו את ארץ ישראל. יתכן לחשוב הנה אנו גיבורים שכבשנו, אך לא, זה מהקדוש ברוך הוא, "אשר נתן ה' לאבותינו", לומר שלא בכוחינו עשינו זאת, ומספר הוא לכהן "הגדתי היום לה' אלקיך", וכי הוא נביא, ומהו שאומר "הגדתי היום לה' אלקיך", אמנם כל אחד יכול לדבר אל ה' גם אם אינו נביא.

פרשת ביכורים מלמדת את עמ"י איך יהודי צריך להתנהג שיש לו "ראשית" דבר ראשון, פרי ראשון, "הגדתי היום" – על טובה שטוב לו מרגע קודם צריך להגיד תודה, בתחילה לא היו לו פירות ועכשיו יש לו אילנות ופירות, "הגדתי" בזה (גופא) שמביא פירות זהו הדיבור שמביא לקיים מצוה לומר שאינו כפוי טובה, לא שאני בכוחי הצלחתי לכבוש ולכן יש לנו כרם ענבים ותאנים, בזה שמביא את הסל הראשון זהו ההגדתי, בזה אמרתי הכל, להגיד לא רק בפה אלא גם במעשה ובזה היא "ההגדה" על ידי הסל.

מכאן מצאנו מקור בתורה למנהג ישראל ובתיקון התפילות שיתעורר אדם מהשינה הדבר הראשון שיגיד "מודה אני לפניך מלך חי וקיים", זה הביכורים. "שהחזרת בי נשמת" אינני כפוי טובה, כאילו הנשמה לא היתה ברוח חיים, ועתה מודה לה', אדם שהיה חירש אילם וטיפש זהו זה שישן, ועבר עתה (בקומו משנתו) ממצב של ישן להתעורר, אדם חושב הכנתי שעון מעורר והתעוררתי, אך לא כן הוא, "שהחזרת בי נשמת", הקב"ה מחזיר לתוך גופו את רוח החיים שאינו חרש ואילם, זהו המודה אני לפניך "שאינו כפוי טובה", זהו ה"ביכורים" של היום. מקור מפורש בתורה לומר שאינני כפוי טובה, מי שרגיל אומר זאת ברגע אחד, כמה זמן לוקח לומר מודה אני, כמה מילים. החפץ חיים זצ"ל היה אוהב לספור (המילים) ואמר שבדקה אחת אפשר להוציא מהפה יותר ממאה מילים, ובשניה מילה ועוד משהו. מודה אני לוקח פחות מחצי דקה, פחות מחמישים מילים. וכשאדם אומר מודה אני לפניך כל כך מהר בלי להרגיש מה שאומר הרי לא "הגיד".

מספרים על אחד הצדיקים ששאל לחבירו שאמר מאז שאני קם בנץ אני כבר מתחיל את התפילה למה אצלך לוקח (התפילה) הרבה זמן, אמר לו מה אתה עושה שאתה קם, השיבו אני אומר מודה אני בזמן קצר וכו', ואמר לו, אני, כשאני אומר מודה אני, אני חושב מי אני, וכי משה רבינו אמר אני משהו (הרי אמר ונחנו מה) אתה מדבר עם הקב"ה, וכי אתה חבר של הקב"ה, אתה אומר לו לפניך, אז אני מתחנן ומרגיש גדולת וקדושת הקב"ה ולכן לוקח לי הרבה זמן עד שהנני חושב על זה.

אדם מתלונן למה הקב"ה העניש אותי שאינני עשיר, ותמוה וכי הקב"ה הענישך, האם הוא חייב לך משהו, האם כשאדם נולד הקב"ה חייב לתת לו כח ללכת ברגליו, אם אתה הולך תגיד תודה, על כל מה שיש לנו צריך לומר תודה רבה, "שאינך כפוי טובה".

הרב דסלר זצ"ל היה רגיל לומר מידת התודה רבה צריכה להיות בכל דבר שמקבל מחבירו, אם אוכל בביתו או כשנמצא בבית הוריו, יש לו אבא ואמא, יש לו מה לאכול, לא להיות כפוי טובה, אבא ואמא נותנים לו אוכל, אינך ישן על מזרון, וכן בכל אחד עם חבירו כשנהנה מחבירו (צריך) להרגיש אני חייב לו תודה רבה, לא לומר מגיע לי כל דבר, כי אם כן הקב"ה אינו שווה אצלו כלום, וחושב הוא "אלוקים חייב לי", ע"י הכרת הטוב ב"א

לחבירו במילא יהיה לו ב"א למקום, זהו יסוד גדול בעבודת ה', צריך להגיד
תודה, לשנה טובה תכתבו ותחתמו אמן.

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת לעשותם ובהיפך רח"ל

(לפרשת כי תבוא)

פרשת כי תבוא, כריתת ברית והסכם ברכות וקללות בין הקב"ה לעמ"י. זה היתה מצוה מן התורה לבוא לא"י ולעשות את סדר הברכות והקללות. היה חובה על כל עם ישראל אחר שעברו את הירדן שיתאספו כולם יחד, כולם ממש, היינו כל ישראל, כולם יעמדו על הר גריזים והר עיבל (=עי' סוטה ל"ב א' ול"ז א') והיו הרים אלו מוצפים בבני אדם חצי מהשבטים על הר גריזים וחצי מהשבטים על הר עיבל וכתבו שם סדר ברכות וקללות, ובזמנם, זמן מתן תורה לא היו רמקולים, אבל היה פיתרון היאך כולם ישמעו זאת. מליונים של אנשים יעמדו וישמעו את הברכה והקללה מפי עשרים ושתיים אלף לויים שצעקו בקול רם, "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וגו' וענו כל העם ואמרו אמן", "ברוך אשר לא יעשה פסל ומסכה", וכך בכל הברכות והקללות.

הברכה האחרונה היתה "ברוך אשר יקים את כל דברי התורה הזאת לעשות אותם", ואמר כל העם אמן. וארור אשר לא יקים את כל דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן, ובכן, אם אחד לא קרא ק"ש דשחרית ולא התפלל ביום אחד, האם הוא בכלל ארור, לא זה הפשט, אלא ביאר הספורנו עה"פ ארור אשר לא יקים וגו' דהיינו שלא יקיים ויודה שראוי לעשות את כל דברי התורה ותהיה איזה מצוה אחת מהתורה בעיניו לבטלה, הוי אומר שבלבבו יש לו השקפה כזאת שאין צורך לקיים דין אחד מהתורה, וברבינו יונה מבואר שאדם חייב לקבל על עצמו שהוא צריך לקיים את כל התורה, ואם הוא אומר בליבו שהוא יקיים רק שש מאות ושתיים עשרה מצוות הוא מומר שאינו מקיים את כל התורה, ואף גוי הבא להתגייר אם יאמר שהוא מקבל על עצמו את קיום כל התורה חוץ ממצוה אחת, ואף מצוה מדרבנן, הדין הוא שאף שנתגייר וטבל וכו' אינו נעשה יהודי ונשאר גוי גמור וכאילו לא פעל מאומה, וכך זה אצל עמ"י ארור אשר לא יקים וגו' היינו אפילו דבר אחד מדברי התורה.

יש שנכשל ויוצא לפעמים שמפסיד מצוה אחת, וכשמעירים ואומרים לו את זה לא עשית הוא אומר "לא חשוב", "לא נורא", זה חמור מאוד, בין מצוה דאורייתא בין מצוה דרבנן, זה ממש ארור.

היה חקלאי ששמר מצוות, שמר שבת, והיו לו פרות שצריכים לחולבם, ובתקופה מסוימת לא היה ניתן להשיג גוי שיעשה את חליבת הפרות בשבת. אמנם אמירה לעכו"ם בשבת אסורה, אך כשיש צער בעלי חיים מותר לומר לעכו"ם. וזהו אחד הדברים המותרים לומר לעכו"ם, ואותו חקלאי כיון שלא היה לו גוי החל חולב בעצמו את פרותיו בשבת. ושאל אחד את אשתו של החקלאי מדוע בעלך חולב בשבת, ואמרה לו בעלי הוא תלמיד חכם ובירר את הענין ועלה בידו שאסור לחלוב בשבת רק מדאורייתא אבל לא מדרבנן. וממילא כיון שגם הוא "רבנן" הוא הפקיע את האיסור שמדרבנן. אדם שספק לו אם בירך ברכת בורא נפשות לא יברך משום שזה דרבנן משא"כ בבהמ"ז, זה אמנם תיקנו רבנן, אבל כשמחליטים אחרת (מדעתם דרבנן וכאותו חקלאי) זה אסור.

מחפשים לפני ראש השנה זכויות ליום הדין, אמר רבי שמחה זיסל מקעלם שאפשר להרויח הרבה מצוות על ידי שיחשוב לקבל עליו את כל המצוות וממילא על מאזניו נחשבות כל המצוות שיגיעו כל השנה.

"אתם נצבים היום"

(פרשת נצבים תשס"ט לפ"ק)

אתם נצבים היום כולכם, הפסוקים והפרשיות שבתורה זה מדבר על משה רבינו עם עם ישראל, לפני שנכנסו לא"י אמר להם משה רבנו "אתם נצבים היום". אבל דברי התורה הם נצחיים, כל מה שכתוב בתורה שהיה בזמן ההוא זה מלמד אותנו וזה נוגע וזה כולל פירושים על כל דור ודור, כל שכן פרשת "אתם נצבים היום" שזה לפי הסדר שבת האחרונה של השנה ושבת של הכנה לראש השנה, שבודאי מתאים אתם נצבים היום כולכם. "היום" זה ראש השנה, אתם נצבים, עומדים, ניצב זה עומד ומוכן לשמוע את הפקודות, כמו חייל הניצב על משמרתו נצבים היום כולכם לפני ה', היום לפני ראש השנה כולכם עומדים לפני ה' אלוהיכם.

אומר הרמב"ם אדם צריך להשקיע הרבה עמל שירגיש במציאות שברגע הזה הוא נמצא קרוב מול ה', כל השנה יותר קשה לקיים את זה, אבל בראש השנה יש על זה סיעתא דשמיא. כל מי שמעוניין ורוצה להכין את הלב ירגיש ממש בכל רגע ורגע בימים לפני ר"ה שעומד הוא לפני ה', כל תנועה שעושה ודיבור שמוציא מהפה מיד מרגיש איך ה' מסתכל על זה.

שמעתי מהמשגיח רבי אבא (גרוסברד) שאמר בשם הסבא מקלם שהמצב שעומד לפני ה' לכאורה זה מצב שקשה, של פחד, עומדים בסכנה. אם רגע אחד יוציא מילה שלא כהוגן זה חמור מאוד, אדם שעומד לפני המלך ובכל זאת עושה דבר נגד רצון המלך זה חמור מאוד. ומצד שני אין תענוג גדול מזה, הסבא מקלם היה תלמיד של הגר"י סלנטר, כולם שמעו על הגר"י, וכל העולם חרד לשמע גדולתו, מגדולי הדור בידע בתורה וגדול בדורו להשפיע ביר"ש על ידי לימוד מוסר קבוע, אמר רבי שמחה זיסל (הסבא מקלם) אם אני נמצא על יד הגר"י ויגישו לי משהו לאכול הייתי רועד מרוב פחד לאכול ליד הגר"י, "רבי ישראל רואה איך שאני אוכל" ומצד שני לא היה תענוג יותר גדול מאשר להמצא מול עיניו של הגר"י סלנטר, הוא הסביר זאת שלעם ישראל היתה במדבר דרגה שהיו קרובים לה' וכל רגע הרגישו את הקרבה לה', קיבלו מן, ומשה רבינו אמר להם אלה הדברים אשר דיבר ה', אם אדם עשה עבירה למחר לא היה לו מן. היה צריך לחפש, רואים שה' עוקב אחריו על כל צעד ושעל, ומאידך גיסא כתוב במדרש שאוה"ע אומרים לבני"י, שובי שובי השולמית, אתם שלמים עם הקב"ה,

לכו תהיו גוים ואנחנו נעשה מכם שרים ומלכים, ובנ"י עונים להם שנמצאים קרוב לה' זה הכי טוב מהתענוג הכי גדול, זהו אתם "נצבים" היום כולכם לפני ה' אלוקיכם.

בהמשך הפרשה כתוב "והיה בשמעו את דברי האלה", עונשים קשים על כל עבירה "והתברך בלבבו לאמר לשלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך" הוא חושב שהקללות אינם נוגעות לו על הנאמר כי בשרירות לבי אלך פי' התרגום שלמא יהי לי ארי בהרהור לבי אנא אֶזְל וברש"י פירש במראית לבי, לעתים בן אדם חושב יש לי שכל ואני מבין שלא יקרה לי שום עונש, בזה הוא מסלק את היראת שמים וזה הכי גרוע, על זה נאמר "לא יאבה ה' סלוח לו", כשנצבים לפני ה' צריך לדעת דבר ראשון לא ההחלטות שאני מפרש מה מותר ומה אסור, אלא רק מה אומרת ההלכה, מה אומרים חכמי התורה בפירוש ההלכה, והסברות אינם כלום, אדם צריך לדעת שהסברות של האדם ביראת שמים אינם כלום, אין לנו אלא את הדרך שמסרו לנו רבותינו.

כתוב פעמיים לשון כולכם, "אתם נצבים היום **כולכם** וגו' כל איש ישראל" לכאורה **כל** איש ישראל זה **כולכם**. אלא כולכם הכונה לא רק החלק הזה של הגוף עם העיניים (ושאר איברים) אלא גם החלקים מה שה' רוצה לראות, ומה שלא אין שום חלק מחלקי הדיבורים והמעשים (שיש לו מקום) שהכל לפני ה', ואם כן יהיה בודאי נזכה. הקב"ה רוצה רק שאיפה, הרב דסלר אמר שכל החילוק בין אדם טוב ללא טוב זה באיפה, כשמעוניין להיות טוב בדיוק לפי רצון ה' זה כל האדם, שאם לא כן הרי אדם במצבו אינו שלם.

לפני ראש השנה השאיפה היא להיות כפי שצויה ה' בתורתו. לפעמים אדם נופל, אם אין נפילות אין עליות. לא צריך להתיימש, אך לא לומר ולתרץ מה רוצים ממני, אלא לא בשרירות לבי אלך. לא לנסות להוכיח (את) הצדק. אלא לומר לא הלכתי בדרך הטובה, אין אדם מושלם, וכך נכנס לר"ה ונזכה להמליך את הקב"ה עלינו. ביסוד ושורש העבודה כתוב שכל יום ממליך האדם את הקב"ה על האצבע ימין ושמאל ועל עין ימין ושמאל וכן ע"ז הדרך (בכל איבריו) וזהו **המלך**. ונזכה ליום הקדוש הבא עלינו לטובה שלשנה טובה תכתבו ותחתמו.

"והשבות אל לבבך"

(לפרשת נצבים, יום שני כ' אלול תשס"ז לפ"ק)

בפרשה זו (נצבים) התורה מפרטת את התוכנית של מה שעתיד לבוא כפי הסדר, הכל כתוב מראש, בפרשת השבוע שעבר (כי תבוא) נאמרו ברכות אם שמוע תשמע, והקללות אם לא תשמע, הברכות היו בימי דוד ושלמה עד הבית השני והחשמונאים, והקללות הם מזמן חורבן ביהמ"ק עד ימינו אנו ובפרט הצרה הגדולה שהיתה ע"י היטלר ימ"ש ושאר הרשעים, ומובטח לנו שאחר שיתקיימו כל החורבנות הגדולים "ושבת עד ה' אלקיך".

ובאוה"ח הק' כתב בפרשת השבוע שעבר עה"פ והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל מצוותיו וחקתיו וגו' שישנם ג' מיני קללות כנגד ג' מיני עבירות, "אם לא תשמע" הכוונה אם לא תעסוק בתורה שזה הדבר הראשון, אם יזניחו את לימוד התורה, וכפי שהיה בגרמניה תקופת ההשכלה, וכן אם לא תשמור על מצוות ל"ת, ולא תקיים מצוות עשה, ע"ש. בפרשת נצבים מתחילה החזרה, ושבת עד ה' אלקיך, אחרי הברכה והקללה או אז והשבות אל לבבך, וזה מתקיים בדורינו, דור שאנשים רבים חוזרים אל כור מחצבתם.

"ושבת" בל נחשוב שבמצות חזרה בתשובה חייבים רק רשעים אלא היא מצוה שהיא חובה על כל אחד ואחד ואף על השומר שבת ומניח תפילין, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ומי שאומר אין לי על מה לעשות תשובה הוא הרשע הכי גדול, זהו אסון.

משל למה הדבר דומה, כשאדם נופל על מסמר חלוד הוא מרגיש בכך ומטפל בזה, הוא מרגיש שכואב לו ואז מטפל בזה, אבל החזרה בתשובה זה בנשמה ואדם לא מרגיש בחולי הנשמה, לפיכך נאמר והשיבות אל לבבך.

ומלת את ערלת לבבך, זהו היצר הרע, וכ"א בעצמו הוא שייך לכל הדברים האלו, בלא חזרה בתשובה העבירה דבוקה בו ויש לו טמטום הלב ונחשב כמת, רשעים בחייהם קרויים מתים ועליו לעורר עצמו בתשובה ולכ"א יש על מה, ועל זה כתב רבינו יונה שהקב"ה הבטיחנו שיעזור למי שרוצה להתגבר על היצר הרע. יש שקשה להם לקום מוקדם לתפילה, נכון שקשה, אבל הבטיחה התורה שהמשתדל יעזור לו מן השמים, ונלמד זה ממ"ש "ומלת את ערלת לבבך" שאז יעזר ה', חבל להחמיץ את הזמן שלפני ר"ה ע"מ שנהיה ראויים לכתיבה וחתומה טובה.

"שימו לבבכם"

(לפי האזינו יום שני כ"ז אלול תשס"ז לפ"ק)

פרשת האזינו זה עדיין לימודים שמשה רבינו מלמד את ישראל, "ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצום את בניכם לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת" (דברים, ל"ב מ"ו). מהו "שימו לבבכם", הכונה שאמנם "לומדים" הלכות תפילה, "לומדים מוסר", אבל כל מה שלומדים לא ישנה את האדם, אדם יודע ידיעות, בשכלו הוא מבין הרבה דברים אבל צריך לשים על הלב "שימו לבבכם" ובלא זה הוא רק יודע והוא לא יקיים את זה.

אמר הסבא מקלם, יש שני אנשים ראובן ושמעון, ראובן יודע שיש שם סכנה, הוא לא ילך לשם, אבל שמעון אינו יודע שיש שם סכנה, הוא יכול ליפול לבור, כך הוא באותו אדם יש שניים, יש שכל ויש לב, **וידעת** היום **והשבות** אל לבבך, כל התורה שלמדנו לא יהיה שווה כלום רק אם יהיה "שימו לבבכם".

אנו עומדים קרוב לראש השנה, בר"ה מזכירים המלך, המלך היושב על כסא רם ונישא, ונוהגים שהחזן מכריז בקול רם "המלך", מספרים על אחד הצדיקים שהתעלף בעת שצעק החזן "המלך", ושאלוהו משום מה התעלפת, והשיבם שנזכר במ"ש בגמרא גיטין שאמר רבי יוחנן בן זכאי לאספסינוס יחי המלך, ואמר לו אספסינוס אתה חייב מיתה שאם אני מלך היכן היית עד עכשיו, ואמר לו ריב"ז שהבריונים לא נתנו לו לגשת, כך אמר הצדיק אנו אומרים למלך ששואלינו היכן הייתם, שהיצר הרע מפריע.

צריכים אנו להכין את עצמינו מהיום לראש השנה, שיש לנו מלך. וצריך לקיים את כל דברי המלך, אם בוגדים זה נקרא שמורדים במלכות.

היה אחד שעסק בהכנות לר"ה ויוהכ"פ ונכנס להגרי"ז ואמר לו, רבינו, יום כיפור מגיע ואיני יכול להגיע כך אל יום כיפור, עדיין איני מוכן בחזרה בתשובה, גער בו הגרי"ז ואמר לו בתמיה, ליום כיפור אינך מוכן, האם עתה אתה כן מוכן, האם מוכן אתה לקבלת עול מלכות שמים שבקריאת שמע מידי יום ביומו.

מעתה כל רגע ורגע זוהי הכנה לקבלת מלכות שמים, בתפילה הקול מעורר את הכונה ובפרט בקריאת שמע, ואז נזכה שנהיה מוכנים לר"ה ונזכה לזכות בדיון לשנה טובה וכתובה וחתימה טובה, בריאות וחיים טובים ולא

תהיו חולים בזכות התורה הקדושה שאתם לומדים ותנצלו מכל רע והעיקר
סייעתא דשמיא לתורה.

האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו

(לפרשת וזאת הברכה, יום ב', ה' בתשרי תשס"ח לפ"ק)

בפרשת וזאת הברכה מברך משה כל שבט ושבט ואומר לו את תפקידיו במבנה עם ישראל, לזבולון שמח זבולון בצאתך, זבולון יוצא לעשות סחורה, ויששכר באהלך, יושב אהל, לבנימן אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו, על שבט יהודה אמר ועזר מצריו תהיה, לצאת כמלך להלחם ולנצח את האויבים, וכן אמר לכל שבט ושבט (את תפקידו).

והנה בלוי לא הזכיר שום דבר שקשור לנחלה ולעולם הזה רק "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל" תפקידם להיות מלמדי תורה לעמ"י. הרמב"ם אומר שכל אדם שרוחו מנשאת אותו, שיש לו שאיפה להתקרב להקב"ה יותר, דינו כשבט לוי המקדישים חייהם לעסק התורה אשר אינם יוצאים למלחמות וכדומה, הם מוקדשים לעמ"י, כך זה עמ"י שורש נשמתם משורש לוי, [עיי' בר"מ הל' שמיטה ויובל (פיי"ג הי"ג)].

יש פסוק נורא "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו", ללויים היו קרובים שחטאו בעגל ושלשת אלפי איש נהרגו ע"י הלויים אשר ציוס משה הרגו איש את אחיו, והיינו שהיו קרובים שלהם מהאמא וכה"ג (ערש"י דברים ל"ג ט') את הפסוק הזה אמר הגר"א מוילנא לגר צדק שהיה בזמנו, סטודנט גוי שבעבר למד הרבה חכמות ונפשו חשקה בתורה הק' והתגייר והוא סיפר להגר"א שאמו רוצה לבקרו ואיך יתייחס אליה, השיבו הגר"א "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו" הנך גר ואין לך קשר לאמך שאינה מעם ישראל.

אנחנו עומדים לפני בחורים שהוריהם רוצים שילמדו תורה שאם לא כן לא היו מגיעים לישיבה, אך דיבורנו כעת הוא כיצד צריכה להראות ההשקפה. שאלני השבוע בחור חוזר בתשובה בן עשרים ושלוש שלומד בישיבה והוריו חילונים, הוא לכשעצמו רוצה ללמוד גם אחרי הישיבה תורה, והוריו לא מסכימים ולוחצים עליו שימשיך את לימודיו בהנדסה שיהיה לו יותר כיף והדבר גורם לחיכוכים ומריבות ביניהם, בן זה צדיק הוא ואמרו הוריו שהוא מכבד אותם פרט לדבר זה.

באה התורה ואומרת לנו "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו" צריך הבן לומר להוריו לא מספיק לי יום אחד ולא יותר מכך, לא מספיק לי מסכת אלא יותר מכך, אין צורך להתחשב ברגש.

אשריכם שהוריכם מסכימים רוצים ושמחים בלימודיכם כל היום וצריכים לדעת כמה אנחנו מאושרים שאין לנו את הקשיים שמפריעים בעסך התורה הק'.

אנו מתקרבים ליום הכיפורים ומבקשים שתהיה חתימה טובה והזכות הגדולה ביותר זה לקבל קבלות הקשורות ללימוד התורה"ק, צריכים לשמור על הבריאות ולעסוק בתורה הקדושה.

יהי רצון שהמחשבות הטובות שלכם ישארו ויעשו רושם וכפי שאנו אומרים זכרנו לחיים וכו' וכתבנו בספר החיים, ושמעתי מהרב דסלר ששאל וכי כשאומר כתבנו מגיע לו שיכתב, ממה נפשך, אם מגיע לו יכתבוהו ואם לא מה שייד שיכתבוהו, מדוע שיכתבוהו הקב"ה בספר החיים שיהיה לו טוב ע"י אמירתו. ויישב הרב דסלר שהקב"ה מתנהג מדה כנגד מדה. ולכן אדם שבעצמו כותב על ליבו שלא ישכח את הקבלות שקיבל עליו כל השנה בעסק שקידת התורה וזה כתוב על ליבו באופן של "כתבינו", עזרנו ה' שיתקיימו קבלותינו, כתבם על לוח לבך. זוכה והקב"ה כותבו בספר חיים טובים, ויהי רצון שתזכו כולם לכך.

מצוה שיש לה הרבה תוצאות

(אלול תשע"ה לפ"ק)

הגר"י סלנטר היה בעל חסד גדול והוא דאג לפני יום הדין מה יהיה עם המשקל (של המצוות והעבירות), כי הרמב"ם אומר ששוקלים לפי האיכות ולא לפי הכמות אם אדם בירך מאה ברכות ביום הוא חושב שיש לו מאה מצוות אך יתכן שתהיה לו עבירה אחת שמשקלה יותר ממאה מצוות. וכן מצוה שאינה בכונה איכותה קטנה, לפיכך אמר הגר"ס שהרוצה להרויח הרבה מצוות גם בכמות וגם באיכות צריך לעשות מצוה שיש לה הרבה תוצאות, ר' שמחה זיסל (הסבא מקלם) אמר לקבל קבלה טובה שמתוך קבלה זו יעשה כל יום ויום מצוות ומעשים טובים.

יש עוד כל מיני דברים שמזכים אחרים, היום לפני שבאתי לפה ביקשו ממנו לדבר בבית הספר בית יעקב ברמת השרון והיו שם אבות ואמהות של הילדים "אסיפת הורים" אמרתי להם, להורים יש הזדמנות להשקיע בחינוך של הילדים, ואם עושים את זה בצורה נכונה ממילא כל המצוות שיעשה וגם לכשיתחתן הכל בא מכח פעולה קטנה (של ההורים). הבאתי להם דוגמא קטנה, שילד אחד בא לאביו וסיפר לו שהמורה נתן לו מכות וכאב לו מאוד, וזה לא היה מוצדק בכלל וכשהתחיל לספר לו מה קרה אמר לו האבא שאינו רוצה לשמוע שום סיפור ונתן לו סטירה, והוסיף לו "אם הוא נתן לך סטירה שמע מינה שהוא צודק, וגם אני יזכה במצוה זו", כי אסור שהילד ישמע ביקורת על המורה, מה שהמורה עושה הכל קדוש, ואף שהמורה שם באמת לא צדק.

מנהל ביה"ס ברמת השרון הכין תקנון איך להלביש את הילדים ואמרתו לו שעל ידי שמיעה לתקנון זה וקיומו אזי כל המצוות נזקפות להורים, אני גם מכיר משפחה שההורים דיברו דברי ביקורת על המנהל של בית יעקב והילדים שמעו איך שההורים אומרים שזה לא בסדר, צדקו או לא (זה לא משנה) אבל הילד יצא לתרבות רעה, הוא שמע דברים נגד המנהל החינוכי, האבא שלח אותו לישיבה והמשגיח סילק אותו מהישיבה. יהי רצון שנזכה לקראת ראש השנה הבא לזכות למעשים טובים העושים פירות ותזכו לכתיבה וחתימה טובה.

תקעו בחודש שופר

(אחר בין הזמנים כמדוי' אלול תשע"ד לפ"ק)

ברוכים הבאים אחר ההפסקה, הגר"ד פוברסקי זצ"ל אמר שאינו מכיר בהפסקה זו, הפסקה נתונה לאנשים שצריכים דאציה, לנוח, אבל מי שאינו צריך לזה שישב וילמד כרגיל, אמנם בישיבות נהגו לעשות הפסקה, ומצד אחד זה טוב שיש יותר השפעה כשאלול מתחיל מתוך התחדשות, מתוך מצב של סדרים חדשים אחר הנופש.

חז"ל אומרים עה"פ תקעו בחדש שופר, שבתקיעת שופר של ר"ה, השופר מעורר לשוב בתשובה "חודש" מלשון חידוש, חדשו מעשיכם, החלה שנה לחדש בה מעשים טובים. שופר פירושו שפרו מעשיכם. אותם המעשים טובים והמצוות שעושים ומתכוננים בהם לר"ה צריכים להיות יותר משופרים, באיכות יותר טובה, תפילה יותר בכוונה, באיכות משופרת, וחדשו מעשיכם זהו להוסיף עוד מעשים חדשים ונוספים, עוד מצוות, אחד שרגיל ללמוד כך וכך שעות, בימים אלו ילמד יותר, בקלם למדו מוסר בזמן הרגיל חצי שעה, אבל באלול למדו שעה שלימה, בישיבה רבי אבא (גרוסברד) אמר להוסיף עוד רבע שעה, זהו חדשו מעשיכם, יהי רצון שבזכות זה נזכה לשנה טובה וכתובה וחתימה טובה.

זכות אבות ע"י הליכה בדרכי האבות

(קודם ר"ה תשס"ט לפ"ק)

אנו כמה ימים לפני ראש השנה, ראש השנה זה יום שבו נקבע החיים שלנו לכל השנה הבאה עלינו יהי רצון שתהא עלינו לטובה.

בתפילות ר"ה ויוהכ"פ ישנם הוספות מיוחדות בתוך ברכת אתה קדוש יש הוספה "ותן פחדך", יש עוד חידוש שבכל השנה ג' ברכות ראשונות הם שבחים של ה' מגן אברהם, מחיה מתים, גיבור וקדוש. ואח"כ מבקשים בקשות כאתה חונן וכו', בקשות זה רק אחר ג' ברכות ראשונות, ואולם בראש השנה בתוך הג' ברכות ישנם בקשות "זכרנו לחיים", ואח"כ מבקשים תן, תן, שכן כל העתיד נקבע בראש השנה לפינך יש תגבורת של תפילות שהקב"ה מקבל והם מעוררים את הלב להיות קרוב יותר להקב"ה.

וכאן נשאלת השאלה כשמבקשים תן, כפי שאדם מבקש תן לי מתנה, מה הדבר הראשון שצריך להיות, זה בריאות ופרנסה, וכאן מבקשים "תן פחדך", ומשמע מכאן שזה הדבר הכי חשוב בחיים, שנהיה יראי שמים ובפחד מה', זה הדבר הכי חשוב, אדם לא צריך להיות אגואיסט הדואג רק לעצמו אלא חלק מהציבור, ולכן כשמבקשים תן פחדך אומרים "על כל מעשיך", על כל העולם, זה החסד הכי גדול משום שכשאינן יראת שמים האדם עלול להתדרדר מדחי אל דחי עד שיכול להיות יותר גרוע מבהמה וחיה טורפת, ולכן מבקשים "תן פחדך ה' אלוקינו על כל מעשיך".

והנה אנחנו מבקשים זאת בברכת אבות, בזכות אבות, וצריך להבין האם בזכות שאברהם יצחק ויעקב היו צדיקים אנו מבקשים תן לנו שנה טובה שנהיה בריאים ולא נמות השנה, מה ההגיון שבשביל זה שאברהם היה צדיק לכן גם אנחנו, אדרבה, אמור להיות הפוך אם אתה לא צדיק ואברהם צדיק זה לא טוב, זה קטיגור ולא סניגור.

אמנם שמעתי מהרב דסלר שאין הפירוש משום שאברהם היה צדיק לכן אנו מבקשים, אלא משום שליבנו קשור למידותיהם הטובות של אברהם יצחק ויעקב, יש בנו מידת החסד של אברהם ומי שאין לו חסד אין לו זכות אברהם, לזה מבקשים אנו שהיצר הרע לא יפריענו להיות אנשי חסד. יצחק זה מידת הגבורה, הכובש את יצרו, ויעקב זה אהבת התורה תתן אמת ליעקב. ובזכות שלושה עמודי החיים אנו בניהם מבקשים מהקב"ה שזכות

אבות תהיה קשורה לנו, ואשריכם בחורים שאצלכם הלימוד הוא בתורה
הקדושה המלמדתינו, ותזכו כולכם עם רבותיכם וכל כלל ישראל לשנה
טובה תכתבון ותחתמון.

ימי הספירה כהכנה לקבלת התורה

(ימי ספיה"ע תשע"ה לפ"ק)

אנחנו עומדים בימי ספירת העומר, ימי ספירת העומר הם ימי סגולה להצליח בקבלת התורה, ומביאים בשם הזה"ק שמי שלא סופר ספירת העומר נשאר בטומאה, אין לו טהרה, והספירה מועילה לטהר, כי עצם הדבר שהוא סופר, בספירה הוא יודע שעבר מיום העומר עוד יום, והוא יותר קרוב לקבלת התורה, זה גופא משפיע, כי כל מעשה שעושים זה משפיע, מסתמא אדם שאינו מכין כוונות, אדם פשוט, עצם הספירה שסופר זה משפיע עליו ונפשו נהיית יותר טהורה. אמרנו פעם, מזכירים כך וכך ימים לעומר, כי עומר זה הדבר הראשון שאו' לאדם אתה חי בעולם הזה, ממה אתה חי, מאוכל, ועיקר החיות זה מחמשת מיני דגן, וכעת שיש כבר תבואה אין רשות לאכול הימנה עד שתתן את הלחם הראשון לבית המקדש, קציר העומר זה אומר שאני נותן חשיבות יותר לעבודת ה', לבית המקדש, לצורך מצוה, זה יותר חשוב לי מצרכי הגוף, בסולם הערכים של האדם צריך שהתורה תהא חשובה יותר מהאוכל. זהו הכנה לקבלת התורה, יהי רצון שנהיה יותר מוכנים כמו שבר ישראל צריך להיות מוכן לקבלת התורה.

הכנה לקבלת התורה

(מוצש"ק פרשת נשא אור לה' בסיון תשס"ה לפ"ק)

היום הספירה של היום האחרון, שבעה שבועות, נשאר יום אחד לאותו יום גדול של מתן תורה, על היום של מתן תורה אמר רב יוסף חדאי נפשאי חדאי נפשאי, תשמחי הנפש שלי, שמחי שמחי, והיה שמח מאוד בחג השבועות ואמר אי לאו ההוא יומא כמה יוסף איכא בשוקא, רב יוסף הדגיש כאן את השמחה של העוסק בתורה.

יום חג השבועות זה יום חג לכל כלל ישראל, בפתיחה של השליחות לבנ"י אמר הקב"ה למשה "כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל", נשים ואנשים, אמנם נשים לא עוסקות בתורה אך מ"ש "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", זה נאמר לכלל ישראל. עם ישראל במתן תורה הפך להיות משהו אחר לגמרי, לא כשבעים אומות, וכמו שבבעלי חיים יש חמור ויש נמלה ולטאה, דגים ועופות, האם נאמר שאדם זה עוד בעל חי, לא ולא, האדם הוא משהו אחר, וכמו שיש צמח ויש חי שהם שני דברים כך האדם הוא מין אחר מבעלי חיים, וכך עם ישראל אחר מתן תורה, אין שום השתוות ויחס כאילו הם עוד עם, אלא זה עם אחר עם סגולה מכל העמים.

כאן בבית המדרש כולם יודעים את זה, אך כיון שנושמים את האוויר של החולין זה כחיידיקים שנדבקים. התחושות הלא טובות עוברות לבני תורה גם דרך עיתונים של צדיקים ודרך שמיעה של דברים שכאלו.

לפני למעלה מחמישים שנה התאספו קבוצת אנשים וקבלו על כך שהנציב העליון של ממשלת לונדון שולט בארץ ישראל, והחליטו שיעשו שלטון משלהם. ומנו את דוד בן גוריון כראש הממשלה ואת חיים ויצמן לנשיא, וקבעו לעצמם מקום הנקרא "כנסת" שבו ינהלו את הכל במקום שליחי המושבות הבריטים, וכמו כן ינפיקו מטבע אחר מאותו מטבע שכתוב בו "פלשתינה – א"י" וכן ידפיסו בולים אחרים, ופנו עם תוכניותיהם לארגון של אסיפת עמים לבקש שירשמו בספר הפרוטוקולים שנוסדה עוד מדינה.

"בעלי חיים" החליטו לעשות ארגון, ולא כל אחד מתקבל לארגון, רק החזקים, הדגים ביקשו להכנס ולא נכנסו. הפרה נכנסה, החתול והכלב הוחלט לאחר עיון מעמיק להכניסם, הנחש ביקש להכנס, יש לו

"פרוטוקול" שהוא היה בעל חיים עם רגלים, אמרו לו מה שהיה היה עכשיו אתה הולך על הבטן, בסוף בא בעל חיים בשם "ישראל" והוא הלך על שתיים, אז הוא לא התקבל, שלחו לו פרוטקציות מהסוסים והחמורים שיקבלו אותו ובסוף היה שם אריה שאם הוא מצביע עוד חמישים חיות יצביעו, והוא החליט לצרף את הבעל חיים הזה (ישראל) ועשו מחיאות כפיים והסכימו להכניס אותם לאו"ם ובראשם דוד בן גוריון. ויום זה שצירפום הוא יום שמחה וחגיגה עבורם שזכו לכבוד הגדול הזה שהצטרפו לכל החיות. חיות שבאפריקה אוכלות אפילו בני אדם, זה השמחה הגדולה, זה היה באותו הזמן והאווירה הזאת לא פקעה, עד היום נושמים את זה, ההתקשרות עם אומות העולם נחשבת אצלם לדבר מכובד.

במתן תורה פקע הדבר הזה, וכמו שלבעלי חיים אין קשר לצומח, וכמו שלאדם אין כבוד שסוס וחמור יצטרפו אליו, כך אנו (אין לנו קשר לאוה"ע).

רב יוסף אמר חדאי נפשאי, חדאי נפשאי שאני שייך ללומדי התורה וזה עוד שמחה מיוחדת של "חדאי נפשאי" איננו עוד אומה אחרת אלא משהו אחר, אנחנו עם סגולה מכל העמים, כשלאדם יש אוצר יקר ואינו יודע מחשיבותו זה נחשב שאין לו, זה מה שאמר התנא בפרקי אבות חביב אדם שנברא בצלם חיבה יתרה נודעת לו, קודם כל חביב אדם, שאנחנו לא בעלי חיים אלא אדם, יש כאלו שמונח להם בראש שאנחנו כמו חמור שכשנרקב לא נשאר ממנו כלום.

ידוע המעשה שאחד מהבכירים בכנסת נפגש עם הגר"י קמינצקי במטוס, והגר"י קמינצקי נסע עם נכדיו שליווהו ובאו לעזור לו, אמר לו אותו בכיר יש לך נכדים שכל כך דואגים לך ומלווים אותך ואילו אני צריך פיליפיני שילוו אותי כי נכדי לא רוצים אותי ולמה זה כך, השיבו הגר"י קמינצקי, אצלכם, אתם אומרים שהאדם נוצר מהקוף, אז מה המעלה שלכם, שהסבא יותר קרוב לקוף, אבל אצלנו זה לא כך, האבות קרובים יותר להקב"ה ולמעמד הר סיני, זוהי התשובה.

מדוע כפל התנא שתי חיבות (חביב אדם שנברא בצלם חיבה יתירה נודעת לו) דברתי את זה לפני למעלה מארבעים שנה בחנות שמכרו בה כיפות בבני ברק, נכנסתי לחנות ותוך כדי כך נכנסה אשה, ומישהו אמר שלאשה זו אין שכל, שאלתי למה, והשיב תאר לך אדם הולך עם ארבעים אלף דולר ברחוב

בידים פתוחות עם הכסף כך אותה אשה היא לא יודעת לשמור על הכסף, יש לה יהלום בטבעת ששווי ארבעים אלף דולר, הוא אמר ששמו שכטר והמקצוע שלו הוא יהלומן ולכן הוא יודע שזה המחיר, (ואמרנו) שזה כונת התנא חיבה יתירה נודעת להם, אם הוא יודע כמה זה שווה הוא מחבב ודואג לזה. זה מה שאמר רב יוסף, שאנו צריכים לדעת שיש הרבה יוסף אבל יוסף שהוא בן תורה זה יוסף אחר, צריך לדעת מה יש לנו וכמה זה שווה.

ר"י בן קיסמא אמר פ"א הייתי מהלך בדרך וראני אדם, אמר לי שלום והשבתי לו שלום, שאלני מאיזה מקום אתה, השבתי לו מעיר גדולה של חכמים וסופרים, אמר לי רבי תגור אצלנו ואתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, ועל כך השיבו שאפילו אם יתן לו כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם אינו דר אלא במקום תורה (אבות פ"ו מ"ט, ע"ש).

והקשו רבים הלא כמות כסף זו גדולה היא ואפשר לפרנס בה בני תורה. (ומדוע סירב ר"י בן קיסמא לכך), אמנם שמעתי מדרשן אחד, שביאר שאותו אדם אמר לר"י בן קיסמא "רצונך שתדור עמנו במקומינו", אבל לא תהיה ראש הקהל, אלא אנחנו ננהל את העיר איך שאנחנו רוצים, ואתה תהיה בינינו לכבוד, ובזה הבין ריב"ק שהם אינם חפצים שהוא יהפוך את המקום הזה למקום תורה, ואפשר גם לפרש בפשוטו שבזמן ריב"ק לא היתה מציאות כזו שישבו (וילמדו) ויתמכו בתורה, עכ"פ למעשה לא כל מקום זה מקום תורה, וריב"ק השיבו "איני דר אלא במקום תורה".

מספרים שכשהקימו את ישיבת בית יוסף בב"ב וביקשו מהחזו"א לדבר קרא החזו"א את המשנה של ריב"ק בהטעמה כמה וכמה פעמים, בזמן החזו"א לא היה "עיר התורה והחסידות", בזמנו פתח תקוה וכפר סבא היו כב"ב לא פחות מקום תורה. סיפר לי אדם מרמת השרון שבילדותו גרו הוריו בבני ברק, וכשהיה בחור היו רק שני בחורים שלא הלכו לראות כדור רגל בשבת, היה משעמם אחרי צהרים וכולם הלכו לשם, והוא היה אחד מהשניים היחידים שלא הלכו. אם פותחים עיר עם עשר אברכים לזה התכוון החזו"א שזהו איני דר אלא במקום תורה.

במשנה שם כתוב שהשיבו ריב"ק בסוף תשובתו "וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל (תהלים קי"ט) טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף",

ע"ש. ולכאורה מהו שכתוב במשנה "וכן כתוב", (הרי תמיד המשנה לא כותבת מאיזה מקור) אלא הביאור בזה שאמר לו ריב"ק אתה תחשוב שאני לא יודע מה זה כסף וזהב, אבל יש לי ראייה שתורה שווה יותר, והיא מדוד מלך ישראל, שלא חסר לו כסף וזהב ואף על פי כן הוא אמר טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף.

בקבלת תורה יש עוד דבר אחד והוא ששכל של התורה זה שכל אחר, ברמב"ן בפרשת בחקתי עה"פ (כ"ו ט"ו) ואם בחקתי תמאסו ואת משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי" הקשה הלא בכל אומה עושים סדר כפי שיש יום מנוחה וכדומה ומדוע שאת משפטי תגעל נפשכם, ומפרש הרמב"ן שהכונה במשפטי, משפטי התורה, זה שהתורה נותנת חוקים ומשפטים ואצל אדם שאינו עוסק בתורה לפעמים יש בחינה של תגעל נפשכם רח"ל, לדוגמא אדם שחילל שבת בזה שהכניס כמה אגוזים לכיסו ויוצא לרשות הרבים סוקלים אותו, ועל כן תמוה לו (לאותו שאינו עוסק בתורה) למה הורגים על כזה דבר, זהו תגעל נפשכם, צריך לאמוד את הדברים לפי רוח התורה. אשה שהלך בעלה למדינת הים ולא שב אפילו כעבור עשר שנים היא נותרת עגונה, זה משפטים, אותו שאינו עוסק בתורה חושב שיש חוק התיישנות ולמה לא נתיר לאשה להתחתן, פה ח"ו שייך תגעל נפשכם, שהשכל שלנו האנושי אינו שכל שהתורה רוצה, צריך להתאים את השכל לרצון ה', שכן משפטי התורה הם החוקים הישירים בין כשמבינים אותו ובין כשלא מבינים אותו.

הספורנו והרמב"ן מפרשים שמ"ש "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כ"א א') זהו המשך למה שכתוב בפרשה הקודמת לא תחמוד כל אשר לרעך, ואלה המשפטים אשר בהם ידע האדם מהו כל אשר לרעהו. "אלה המשפטים" אם עושים הסכם שאחד מוכר לשני את השור אז אם זה לפי החושן משפט הדין שקנה ואם לא אז לא קנה, כשאדם שואף וחומד להשיג דבר השייך לרעהו אפי' במכירה הוא אסור אלו הם משפטי התורה שלא לחמוד כל אשר לרעך.

לצערינו הגדול יש יהודים ששומרים שבת ומניחים תפילין (אך מתנהגים שלא עפ"י התורה) שאלתי אשה צדיקה למה הלכת לבית משפט והשיבה שהעורך דין אמר לה ששם אפשר להשיג תוצאות יותר טובות, זהו "מורי

התירא", ומה שהבאתי זה דוגמא קיצונית אבל ישנם דוגמאות פחותות מזה שבהם אדם מחליט על פי שיקול דעתו ורצונו.

לפעמים בגלל שאדם יודע את משפטי התורה הוא מחליט על דבר מסויים שהוא לא חייב לזולתו, ולדוגמא (הוא לא חייב לאשר לשני לבנות על הגג) אבל אם יתן לו כסף הוא ירשה לו לבנות על הגג, זה הזדמנות לסחוט כסף היות שעל פי משפטי התורה זה נקרא שלי ואפילו שזה לא מפריע לי, על כך אומרת המשנה שלי שליך ושליך שליך אין זו מידה טובה במידות האדם.

ראיתי פירוש יפה על משפט שהוא בגדר "משפט אהב" על פי מ"ש במדרש (ב"ר ל"ג א') שבאו שני אנשים לאלכסנדרוס מוקדן להתדיין, אחד מהם מכר קרקע לחבירו ומצא בה הקונה אוצר, ואמר המוכר לקונה זהו אוצר שלך כי לא ראיתיו, ואילו הקונה טען אני קניתי קרקע ולא אוצר. כשלומדים את משפטי התורה גם כאלו "מריבות" ישנם.

אם לא מתחשבים במידות של בין אדם לחבירו (מגיעים למצב) שאפילו באופן שלאדם לא מפריע הדבר בכל זאת הוא לא נותן לזולתו, זה לא טוב, ועל כך נאמר "אם בחקתי תלכו" להיות עמל בכדי לשנות את השכל שלנו, שהשכל שלנו יתאים לחוקות התורה, יהי רצון שביום האחרון הזה נזכה לקבלת התורה עם כל ההכנות בסייעתא דשמיא ועם ישועות גדולות.

גמילות חסד ברוחניות ובגשמיות

(ערב שבועות תשי"ע לפ"ק)

בגמ' (=ע"י מסכת סופרים פי"ד הי"ח) אי' שמגילת רות קוראים בשבועות, לכאורה מהו הקשר בין מגילת רות לשבועות, והא ניחא מגילת אסתר שקוראים בפורים, וכן מה שקוראים מגילת שיר השירים בפסח משום שיש שם הרבה פסוקים בעניני יציאת מצרים, עת הזמיר הגיע, זמן הגאולה, אולם מה שייכת מגילת רות לשבועות, וישנם בזה כמה סברות (בקישור מגילת רות לשבועות) האחת שדוד המלך נולד ונפטר ביום חג השבועות, ובמגילת רות כתבו בסופה "וישי הוליד את דוד", ישנו עוד טעם שזמן מגילת רות הוא בתחילת קציר שעורים וברות נאמר שהיתה עד כלות קציר השעורים (ע"י מגילת רות סו"פ ב'), זה מזכיר שיש קציר ומצוות לקט שכחה ופאה, טעם נוסף מבואר בגמרא שבחג השבועות הי' גירות, עם ישראל התגייר, לומדים מזה הלכות גירות, גם לפני זמן מתן תורה כתוב שהיה טבילה, כל גר טובל לקבל עליו קדושת עם ישראל (ובמגילת רות מבואר על גירותה של רות).

חז"ל שואלים בגמ' ומדרשים בשביל מה בכלל קיימת מגילת רות, הרי זה רק סיפורים, על ימי שפוט השופטים, ושהיה רעב בארץ וכו', בשביל מה מספרים לנו את כל זה. ומבארים חז"ל שזה בא ללמדינו את החשיבות של שכר גומלי חסדים. כל מגילת רות בנויה על גמילות חסד, היטבת חסדך האחרון מן הראשון, מספרים היאך גומלים חסד, רות עשתה חסד עם נעמי, לא השאירתה לבד, בועז עשה חסד עם המתים, כמו כן הוא הוסיף לרות (שעורים) יותר מההלכה, ואפשר לומר דהא בהא תליא, בשכר גמילות חסד זכתה רות ויצא ממנה דוד המלך שממנו יצא מלך המשיח שאף אחד לא זכה לזה מימי אברהם יצחק ויעקב, האבות זכו שמזכירים אותם בתפילה אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, לא אומרים בתפילה אלקי ראובן שמעון ומשה, וגם בברכות עצמם אומרים מגן אברהם, אמנם דוד המלך היה בדרגה שהרגיש שיכול להיות שווה לדרגת האבות וביקש מהקב"ה שיכניסו אותו לנוסח הברכות, אמר לו הקב"ה לאבות היו נסיונות קשים, גם לך היו נסיונות אבל אתה חלש יותר מהם. אכן הוא קיבל דבר אחר והוא שמזכירים אותו בברכת ההפטרה "ברוך אתה ה' מגן דוד", דוד זכה לעוד פרס, שכן האבות זכו שהובטח (ליעקב) שלא יושמד אף פעם ובגמ'

נאמר גמירי דלא כלא שבטא, כל השבטים קיימים לעולם, אף אם יש מלחמות קשות ונהרגים אנשים לא יכחד שום שבט מישראל, היה סכנה ששבט בנימין יכחד כאשר נשארו שש מאות איש ממנו והתאספו כל ישראל ואמרו שלא יתכן שימחה שבט מישראל והתחתנו עמהם, אולם אנשים פרטיים יכולים להכחד, אבל דוד המלך קיבל הבטחה מהשי"ת שלא יכחד זרעו. ועוד הובטח לדוד שלעתיד לבוא הוא יעשה את שליחות הקב"ה להחזיר את עמ"י בתשובה ויהיה זה ע"י מלך המשיח שיצא מבית דוד, זכתה רות בכל זה בהיותה גומלת חסדים.

"חסד" זה לא רק לתת פרוטה לעני, וכאשר אמר הגר"י סלנטר קל וחומר בזה שאם חסר לאדם אוכל עוזרים וקונים לו, ונותנים לו צדקה לחג, או אם אדם נופל לבור מביאים לו סולם שיצא מהבור כי זהו גמ"ח. כל שכן בגמילות חסד עם הנשמה שזה מצוה גדולה. אם חסר לאדם דף גמרא בלימודו או שלמד ולא הבין הרי זה כחסר לו חיים וכ"ש דיש מצוה לעזור בזה.

התורה נקנית בחברותא ולכן לפני חג השבועות חשוב לדעת את ערך לימוד התורה, מי שלא מבין לא מרגיש, אדם יושב ולומד לפתע קוראים ואומרים לו, רוצים לומר לך משהו. והוא עוזב את הגמרא והולך ומדבר, איזה נזק זה, הפסד חמש דקות לימוד גמרא זהו הפסד יותר מאלף דינרים, אלפיים דינרים, אם אדם אומר לשני תן לי מה שאתה הכי אוהב או שאדם אומר לרעהו תן לי את נעליך, הרי ודאי שלא יתן לו, כך צריך לדעת את ערך לימוד הגמרא וחשיבותה, יהי רצון שחג השבועות יהיה התחזקות לכל השנה בחיזוק ושקידה אמן ואמן.

לחג השבועות

(כמדו' משנת תשע"ב לפ"ק)

הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל הקשה מה מרויחים כשלומדים בלילה (=ליל שבועות) וישנים ביום, ותירץ שמוכרחים לומר שצריך ללמוד גם ביום, וכן הוא עשה, ואני פחדתי שארדם ולקחתי בחור צעיר ולמדנו, למדו אז פ' איזהו נשך, ואח"כ (ביום) לא היה לי כח אבל הגר"י מאיר זצ"ל נשאר ללמוד.

יש קושיה של הרב מבריסק למה בשבועות כל כך מהדרים להשאר כל הלילה הרי מקורו רק בכתבי האר"י הק' ובס' חמדת ימים, ואילו בפסח כתוב שלמדו התנאים כל הלילה ואם כן יותר חשוב שישארו ללמוד בליל פסח, אמנם אף על פי כן כתוב שהסגולה להשאר ערים בליל שבועות גדולה מאוד, ובפרט יש ללמוד בשקידה בשלושת ימי הגבלה, אחיות של אמי סיפרו שהיה להם אחד עשרה ילדים ובכל השנה שיחקו ודיברו אבל בשלושת ימי הגבלה לא דיברו הבנות עם הבנים לפי שהיו צריכים לעסוק בתורה, היה פחד להפריע לאחים הצעירים ללמוד.

בפוניבז' היה בחור מתמיד, קראו לו ישראל אחר כך הוא נהיה ראש ישיבה של בעלז בירושלים בו בזמן למדו קידושין, כשגמרתי את האוכל ראיתי שהוא יושב ולומד ואוחז בדף ל"ו הוא התחיל מחדש את המסכת (בליל שבועות), מהאשה נקנית ואחז בדף ל"ו והמשיך הלאה והלאה, אפשר לגמור מסכת שלימה בלילה אחד.

יש תועלת גדולה אם לומדים בלא הסח הדעת ביום ובלילה, טוב שישנים בערב שבועות כדי שלא ירדם באמצע התפילה. יהי רצון שיהיה תועלת וייעשה חיזוק בהתקשרות עם לימוד התורה לזכות לעצמו ולזכות בדין.

"כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו"

כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו, אפשר לפרש שיש כאן הלכה, מספרים לנו מה המציאות שהיה ראוי (ליחרב בימיו), וכפי שביאר הגר"ח מוולאז'ין ז"ל שאילו היה עושה הקב"ה שיבנה ביהמ"ק היה נחרב מיד, משום שקיימת עתה אותה סיבת החורבן, לפי דיני שמים היה מוכרח ביהמ"ק להחרב ואם כן אם עתה לא נבנה ביהמ"ק מוכרח דאותה סיבת החורבן קיימת.

יש בזה ענין דומה דתשעה באב וליל פסח חל (בכל שנה) באותו יום, בפסח יש הלכה בכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו **כאילו** הוא יצא ממצרים. שיהיה לו רגש כזה שהיה בבית עבדים, את הרגש שעכשיו יצא, וכן יש מצוה לשתות יין, ארבע כוסות. הסיבה היא לעורר את הרגש, לראות עצמו כאילו ממש היינו כך. גם בתשעה באב יש הלכה לקרוא קינות, לשים אבן תחת הראש, לשבת על הארץ **כאילו** המת מוטל לפניו, המת זה המקדש, להרגיש את החורבן.

אחד מרבני גרמניה, איני זוכר מה שמו כשהיה אומר על נהרות בבל היה מתחיל לבכות, כי הרגיש שהוא על נהרות בבל, יש גם בימינו דוגמאות, היה פעם משפט אייכמן ימ"ש, שהביאו למשפט את האדריכל, המוח שתכנן באיזה עיר ומתי להשמיד, והזמינו עדים מכל מדינה להעיד איך היה החיים שם, והזמינו גם אחד שחיבר ספר מדויק על סיפורי השואה והמחנה באושוויץ בשם "סלמנדרא" וכתב ששם המחבר זהו בעל תיק זה וזה, כי שם (בשואה) לא היה שמות, רק מספרים, קודם השואה היה אותו מחבר עיתונאי שכתב תיאורי חיים בשבועון של אגו"י בפולין על חיי עיירות, אחר כך נהיה רופא, וקרא לספרו סלמנדרא על שם שסלמנדרא שורפים שבע שנים בחיים (=ע"י חגיגה דכ"ז ע"א וברש"י (שם, ד"ה סלמנדרא) כתב וז"ל "חיה הנבראת מן האור כשבוערין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק") ואותו אחד סיפר בעדותו בנחת היה כך וכך, ובאמצע סיפורו אמר אני רואה אותם (=את הגרמנים ימ"ש) הם באים להכניס אותנו לרכבת, כך ראה בדמיונו ונפל והתעלף, הוא רק סיפר בשיחזור את מה שהיה ותוך כדי סיפור הדמיון הפך להיות מציאות.

יש דברים שאדם מצייר לעצמו דמיון והופכו למציאות, כך צריך להרגיש את החורבן. האדר"ת כתב על עצמו שכל דבר שהתפלל ולמד הרגיש

במציאות, ועל כן כשאמר בברכת המזון "על הבית הגדול והקדוש" כבר התרגש ובכה כל יום ויום.

היה מעשה עם הרב מבריסק, הגרי"ז, שסיפר להגר"י גולדוויכט שהיה רגיל לצרפו לטיולים היומיים שנצטוו עפ"י הרופא. ובדרך היו מדברים, ופ"א סיפר לו שכשהוא היה ילד קטן היתה שריפה בבריסק וזוכר איך שאביו הגר"ח התרוצץ והציל ילדים וראה איך השלהבת קופצת ומדליקה גוש בנינים ונשרפו הרבה ילדים שלא הספיקו להוציאם. תוך כדי סיפורו החל הגרי"ז לרעוד. החזיקו הגר"י, ואמר לו הגרי"ז אני מוכרח להפסיק. אז היה ילד והיה לו כח, וכעת פחד להתעלף מחמת הסיפור, אצל הגרי"ז כל דבר היה מובן במציאות ועל כן גם הסיפור שסיפר היה מובן במציאות. כך גם בסיפור יציאת מצרים וכך זה בסיפור אבלות תשעה באב, כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בבנינה, ואמר הגר"ח מוולאז'ין ז"ל שבמדה שמתאבלים כך זוכים לשמחה יותר.

על עזבם את תורתי

(תשס"ח לפ"ק)

כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו, כאילו בימינו היה חורבן בית המקדש, ואמרו בגמרא שאבילות בית המקדש אינה אבילות ישנה אלא חדשה. בירמיה (ט', י"א) נאמר מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דיבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עובר, והגמרא אומרת שדבר זה (מפני מה אבדה הארץ) שאלו לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, היה קשה להסביר את זה ולא ידעו למה, עד שהקב"ה בכבודו ובעצמו גילה זאת לירמיה כמ"ש (שם, י"ב) ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה, על עזיבת התורה.

יש כאן קושי עצום, האם לא ידעו על מה אבדה הארץ, הרי ספרי התנ"ך מלאים במאות פסוקים של תוכחה, ובירמיה נזכרו חטאים של חילול שבת ועבודה זרה ובגמי' יומא נאמר שביהמ"ק נחרב על גילוי עריות ושפיכות דמים, ואם כן כיצד לא ידעו החכמים והנביאים על מה אבדה הארץ, והקשו כן בקדמונים מכבר וישנם בזה כמה וכמה תירוצים.

ישנו תירוץ שהכונה (במה שלא ידעו תשובה לכך) היא שעם ישראל קדושים וטהורים, ומה גרם להם עבירות אלו, ועל כך השיב ה' שזה על עזיבת התורה, אם לא לומדים תורה הלב נהיה מטומטם והיצר הרע שולט, עזיבת התורה היא שורש כל הבעיות.

ובמלבי"ם כתב עוד פירוש במ"ש על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר, שהן אמנם בני אדם עברו עבירות והם צריכים לשלם על כך, אבל מה אשמה הקרקע שנצתה כמדבר, חמישים ושתים שנים אחר חורבן ביהמ"ק אפילו צמחים וחיות לא היו בה, שממה כמדבר, על מה אבדה הארץ, היינו הארץ עצמה, ועל כך התשובה שבכח התורה קיימת כל הבריאה, וכשיש רפיון בתורה אין זכות קיום לארץ, התורה גורמת ברכה לארץ. אם לומדים תורה הארץ מצמיחה צמחים והחיות חיות אבל בלא זה אין שום זכות קיום לבריאה, זהו החשיבות של לימוד התורה.

קבעו לנו חכמינו ז"ל ימי בין המצרים ואחריהם ר"ח אב שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, ימים אלו הם לתיקון הסיבות שגרמו לחורבן, וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

קראתי מספרים על הנודע ביהודה שבכל שבועות בין המצרים שמעו מביתו בכיות נוראות על החורבן, בכל יום היה אומר תיקון חצות בבכיה עצומה. שמעתי ממורינו הרב דסלר זצ"ל שבית המקדש היה מקום כל כך קדוש, היה בו פיטום הקטורת הקרבת קרבנות וכו' ואם עמ"י לא ניצלו ולא השתמשו בו כמו שצריך וכל כך התרחקו מהקב"ה אזי (התיקון לכך הוא) שהקרבה להקב"ה תהיה על ידי שירגישו כמה לא טוב לנו כעת שאין לנו ביהמ"ק, אנו סובלים ועצובים ומתאבלים כל כך משום שאין לנו ביהמ"ק. כל צרה ופיגוע זה המשך לחורבן ביהמ"ק, לא זכינו להתקרב להקב"ה זהו צער של חורבן ביהמ"ק הפנימי. לכל אחד יש בפנימיות בית המקדש לתורה ויראת שמים, ואם חסר בהם זהו חורבן של כל אחד ואחד, וימים אלו מסוגלים שנבנה את ביהמ"ק שבלב, ונזכה שכהנים יחזרו לעבודתם בהר הבית בבנין בית המקדש השלישי אמן ואמן.

השמחה שבסיום מסכת

(ו' אב תשס"ט לפ"ק)

ימים אלו המה ימים של צער "משנכנס אב ממעטין בשמחה", אמנם ממעטים בשמחה אבל סעודת מצוה מותר לעשות אף בבשר בימים אלה, מהו סעודת מצוה, בסעודת סיום מסכת ישנה שמחה.

בעולם החיצוני לצערינו אנו שומעים דברים, לפעמים לצערינו אני שומע מאחד מבניי השכנים שיש כלי זמרה ונגן מנגן, מה יש, יש מסיבת סיום, סיום של שירות צבאי, עושים על זה "שמחה", מה השמחה, שגמרנו, קודם היה כמו עבד ועכשיו הוא בן חורין, יצא לחירות.

אותו דבר יש בתי ספר שעושים מסיבה מרוב שמחה (שגמרו לימודם בבית הספר) לאחר השמחה מזמינים נגר וזגג לתקן את כל החלונות, התלמידים שוברים חלונות בצאתם מבית הספר, הבית ספר היה להם כבית הסוהר, היה להם הרבה צרות, וכעת עושים הם "מסיבת סיום" מהעבדות והבית סוהר.

פעם אחרת שמענו מסיבת סיום על גג אחד הבנינים שהזמין בעל הבית כמה עשרות אנשים, מה קרה שמה, בעל הדירה למד רפואה וקיבל תעודה שנהיה דוקטור, ועשה סעודה שסיים שניים עשר שנות לימוד והוא שמח מאד, שם הוא לא זרק אבנים על מוריו, מדבר זה הוא ירויח כסף, [כמו כן מי שאוהב גמילות חסד יוכל לרפא חולים על ידי (מקצוע) זה, ובזה הוא נהיה עם קנין חכמה שיוכל להתקיים הלאה].

"סיום מסכת" אינו דומה לסיום בית הסוהר, לא ירד ממנו עול, אלא עי"ז הרווחתי כבר מסכת שלימה, מי שיש לו מסכת אחת מבין יותר טוב ושכלו מפותח יותר.

שמעתי מהמשגיח רבי אבא (גרוסברד) בפתח תקוה שהיה לו דוד חכם גדול שאמר שיש שק. יש שק שהוא עשוי מבד או מקרטון וכדומה ומכניסים בו עד שאי אפשר להכניס יותר, אך יש שק מגומי כמו בלון שגודלו כאצבע וגודל עוד ועוד, כך מח האדם דומה לשק גומי ככל אשר גודל וגודל אפשר להכניס יותר דברי תורה. והוסיף עוד דבר חשוב, בשק גומי כשתכניס קוביה הוא יהיה מרובע, תכניס כדור הוא יהיה עגול, אם מכניסים אבנים עם שפיצים יהיה צורת שפיצים, כך הוא המח אם מכניסים בו דברי תורה

ישרים המח נהיה ישר ואם לאו נהיה עקום ומקולקל. ברוך ה' שזכינו לסיום מסכת שמסיימים מסכת מכות, זה מתאים לימים אלה. האור החיים הקדוש אומר שבית המקדש השלישי יבנה בזכות משה רבינו ובזכות לומדי התורה, ימים אלו שאנו מצטערים על חורבן בית המקדש ולא רק על כך אנו מצטערים אלא גם על כל הצרות שישנם, ונזכה למה שכתוב בסיום מסכת מכות "עקיבא נחמתנו, עקיבא נחמתנו", ונזכה שיבנה בית המקדש השלישי במהרה בימינו אמן ואמן.

בין הזמנים ותועליותיו

(יום ראשון כ"ד אדר תשע"ב לפ"ק)

מגיע בין הזמנים, שהיה בין הזמנים רואים כבר בספרים בתקופת מהרש"א ומהרש"ל. כשאנחנו היינו ילדים ידענו רק "בתוך הספרים" שיש בין הזמנים. אצל אבא לא ראינו שיש בין הזמנים. כשמוכרחים להפסיק מלימוד הפסיקו ואם לא, לומדים. ומאי נפקא מינא בין חדשי שבט ואדר לניסן, הרי בכל השנה אין "סדר לימוד", היה תקופה שבחור מהישיבה הצטרף ללימוד עמנו וממנו הכרנו את השמות סדר א', סדר ב', וכו', לא ידענו שיש כזה דבר, (היינו אוכלים) ארוחת בוקר ומאז לומדים, אבא היה נוהג שכשהיה דבר חשוב למען הקהילה הפסיק מלימודו למענו, אך אם באו עבור פוליטיקה היה פותח גמרא נוספת ואומר בא תצטרף עמנו ללימוד, ר' גרשון גם סיפר לכם כך.

אמנם אין לנו שליטה ללחום נגד המציאות בכלל ישראל ולהמציא מציאות אחרת, כל דבר הוא טוב כשמנצלים אותו לשם תועלת, (לדוגמא אפשר כעת שבין הזמנים) ללמוד עכשיו בלי משגיח, סדר מוסר בלי משגיח. סיפר פעם הרב דסלר על כך שבכל מצב שהוא לומדים ומרויחים, שאחד מגדולי המוסר מדורו של הגר"י סלנטר היה רבי אלי' מקרטגינא, ר' אלינקע, והיה חולה ריאות, הוא נסע בשליחות הגר"ס להפיץ מוסר והיה זהיר בבין אדם לחבירו. היה קשור לו מטפחת על פיו שכשמדבר לא יצא מפיו צינורות של רוק או חיידקים. וכיון שהיה חולה ריאות אמרו לו הרופאים שיצא ליער, לעצי האורן כפי שיוצאים היום חולי ריאות לגדרה או לשוויץ, והיה (ר' אלינקע) צריך להיות במנוחה שלושה חודשים בלא להתאמץ. ולמד בלי מאמץ בספרים קטנים, והתחיל את הש"ס וגמרו בשלושה חדשים, לא בעיון, והביא מזה הרב דסלר דוגמא שבכל מצב אפשר לעשות דברים חשובים.

בבין הזמנים אפשר להתקדם בעוד מדרגות וכגון שנמצאים בין בני משפחה ואפשר להתרגז ועכשיו יכולים לתקן את מידת הכעס, בכולל ובישיבה זה פחות שייך. ויהי רצון שבין הזמנים יוסיף בענין זה, וכפי שבניסן יש גאולה כללית ויש גאולה פרטית כך כל אחד ישתדל להגאל מהדברים המכבידים והמפריעים, ויהיה ניסן זמן חירותינו.

עובדות והנהגות

תורת אמת היתה בפיהו

הנה לכתוב על תורתו דמו"ר זצוק"ל ברירא מילתא שצריך שתהא לזה שייכות ובעניי הנני רחוק מכך ת"ק פרסה על ת"ק פרסה ויותר מהמה ונוסף גם הוא אשר מו"ר זצוק"ל הסתיר את עצמו באופן שמי שלא הכירו לא ידע אף מעט מזעיר על גדלותו בתורה, ואף מי שזכה להכירו לא ידע עד היכן הדברים מגיעים, באופן שנטל מו"ר זצוק"ל כל חמודי תבל והלך לעולם שכולו טוב.

אמנם מהנגלות לנו בשיעוריו היה נראה שליטתו ובקיאותו העצומה בכל דברי התורה הזאת בהקפם ובעמקם, החל מתנ"ך ומפרשיו וכלה באחרונים האחרונים גדולים חקרי לב, ובפרט היה ניכר זה כאשר היו הלומדים שואלים ממקום אחר בש"ס ופוסקים אשר אז היה מו"ר זצוק"ל צולל תיכף ומיד לעמקי נבכי הסוגיא הנזכרת בעומק העיון כביכול היא היא הסוגיא הנלמדת וכל זאת בלא לפתוח להאי סוגיא ולעייין בה אלא כאמור על אתר ובעל פה היה פורסה כשמלה בצירוף שיטות רש"י ותוס' וגדולי הראשונים והאחרונים, וכמו כן כאשר היה מובא בדברי חכמינו ז"ל פסוקים היה מו"ר זצוק"ל מבארם ומטעימם באר היטב עם מפרשיהם והגדיל להביא להם סימוכין מפסוקים אחרים ומפרשיהם בבחינת דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר.

באהבתה של תורה שגה בכל עת ואף בלכתו בדרך או בנסיעותיו וכהאי גוונא תדיר היה נראה על פני קדשו כי רעיוניו אחוזים במילי דאורייתא ובעומק העיון, ובשיחותיו היה מרבה לעורר על אהבת התורה והחיזוק בשקידתה [פ"א ספרתי למו"ר זצוק"ל שהשתתפתי במעמד ראשית הגז ושאלתיו באיזה מפרטי ההלכות הנוגעות לקיום מצוה זו וטרם אשר השיבני אמר לי בנעימה "ראשית הגז אפשר לראות גם במשנה"].

כזה ראה וקדש

דרכו של מו"ר זצוק"ל בשיעוריו היה לבאר את הסוגיא הנלמדת באר היטב עד שיבינו השומעים כל חד לפום דרגא דיליה את עומק המושג, בד בבד כאשר היה מן הצורך להמחיש דברים בפועל, וכגון בסדר טהרות אשר ישנם בו דוגמאות של כלים מכלים שונים שבהעדר ההבנה המצטרפת בצורתם הנכונה קשה לירד לעומק כוונת חכמינו ז"ל, או אז היה מו"ר זצוק"ל ממחיש את צורת הכלי על ידי קיפול ניירות או באמצעות חפצים, ולדוגמא היה מניח עט ע"ג יומנו האישי ופותחו בצורה מסויימת וכיוצא בזה ופעמים שהיה משרטט בכתב יד קדשו עלי גליון את צורת הכלי ומראה זה לכולם עד שהיו הדברים מחוורים כשמלה.

ובפ"א זכינו לשמוע ממו"ר זצוק"ל בשיעורו דבספר אחד (כמדומה של הר"ק כהנא ז"ל) הדפיס הלכות והיה כתוב שם אודות שיעורא דגריס עם ציור של גריס בציודו וכמדומי היה גודלו של ציור הגריס כאסימון ישן, ולכשהוציאו את הספר הנ"ל במהדורא בתרא הדפיסוהו בפורמט גדול כך שאף הגריס היה נראה גדול יותר ואלו שלמדו במהדו"ב נתפלאו על גודלו של הגריס הלו.

והוסיף מו"ר זצוק"ל בהאי ענינא דבספר הברית להג"ר פנחס אליהו ז"ל מוילנא כתב שאינו מצייר ציורים בכוונה מכוונת לפי שכשמעתיקים את הציור הוא אינו יוצא אף פעם במדויק ולכן הרוצה לְשַׁמֵּר עצמו ישמור קולמוסו "שומר מצורות נפשו", ובזה יובן עד כמה היה חשוב לו למו"ר זצוק"ל להעמיד השמועה על מכוונה ודיוקה.

דיבור ומחשבה

בסוף מבחן עמ"ס מכות אמר לנו מו"ר זצוק"ל דמכל הני סוגיות רואים דהנה עד זומם חושב מה כבר עשיתי, הלא רק דברתי, ואף על פי כן מענישים אותו ומחשיבים לו את זה ל"כאשר עשה", וכך גם אנו צריכים להזהר בכל דיבור ודיבור.

ובמבחן אחר עמ"ס בבא קמא (דף קט"ו ע"ב) אמר מו"ר זצוק"ל אמ"ש בגמרא התם "עורות וכלים מחשבה מטמאתן" שאם עורות וכלים מחשבה מטמאת היא גם יכולה לטהר, תחשבו על הגמרא ותהיו טהורים.

ובענינא דטהרת המחשבה אמר מו"ר זצוק"ל באחד מסיומי המסכתות דסדר טהרות (בעת שהתחלנו בלימוד מסכת כלים) דבמשנה האחרונה דכלים כתוב "אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה", בכל אדם יש טומאה טבעית שנולד עמה, והסגולה של סדר טהרות זה להכנס בטומאה ולזכות בטהרות, ובירך בפ"ק ואמר "יהי רצון שכל הלומדים כאן יזכו לשפע טהרת הלב והמחשבות והטהרה משפיעה שפע בכל המצטרך".

שלא לבייש

בעת לימודנו בישיבה זכינו שמו"ר זצוק"ל היה בוחן אותנו על החומר הנלמד מידי שבוע, אופן המבחן היה שמו"ר זצוק"ל היה שואל כל תלמיד ותלמיד שאלה אחת לפי סדר מקום ישיבת הבחורים, וכמדוי' שבתמידות היה מו"ר זצוק"ל שואל שאלות פשוטות וקלות באופן שיוכל כל תלמיד ללא יוצא מן הכלל להשיב עליהם ושלא יתביישו מכך אותם אלו שלא היו מוכנים למבחן כדבעי. וזכורני שפ"א שאל מו"ר זצוק"ל תלמיד אחד שלא היה מן המוכשרים בלשון המעטה, מהו "אוכף", ונשא ונתן עמו בזה, והכל באוירה נעימה ובענות חן, אחר המבחן היו נגשים רבים מהבחורים למו"ר זצוק"ל לשואלו כיצד ידעו במבחן, וכמובן היה משיבם שידעו יפה, ופ"א בעת המבחן השבועי עמדתי מחמת שלא היה לי כסא, ומו"ר זצוק"ל שהרגיש בזה פנה ואמר לי בחביבות "אתה כמו בימי רבן גמליאל שהיו עומדים בגלל שהיה להם כח לעמוד וללמוד", כמו כן היה מו"ר זצוק"ל שוזר פנינים והערות הקשורות לחומר הנלמד תוך כדי המבחן.

גאון הענוה

על ענוותנותו של מו"ר זצוק"ל אפשר לכתוב ספרים שלמים בלא גוזמא ובכאן הנני להביא עובדא אחת אשר יפה כוחה ללמד על מידה זו, וכך היה מעשה, באחד משיעוריו של מו"ר זצוק"ל העיר אחד הלומדים, אברך תלמיד חכם, מדברי רבינו הגר"א ז"ל במקום אחר (כמדוי' במסכת אהלות), והיה נראה לעין כל שכביכול אין מו"ר זצוק"ל יודע מדברי רבינו הגר"א ז"ל האמורים, שכן הקשיב בהתעניינות מרובה לדבריו של אותו אברך והתפעל מן החידוש וכמדומה שאף שאל לאותו אברך היכן הם דברי רבינו הגר"א ז"ל שאמרם והמשיך בשיעורו. אך מה מאוד נשתוממתי כעבור כחמישה או עשרה רגעים לשמוע את מו"ר זצוק"ל אומר אגב שיטפיה "כיון שהזכירו כאן את מה שאומר הגאון נאמר מה שהקשה על זה בחזון איש" ואמר לדברי החזו"א ז"ל ופלפל בהם, ובאותו רגע נתתי אל לבי כי אמנם ידע מו"ר זצוק"ל מדברי רבינו הגר"א ז"ל ואך לבעבור תת הרגשה טובה לאותו אברך עשה עצמו כלא יודע מן הדברים מאומה [ודומני שרבים מיושבי השיעור לא הרגישו כלל בזה].

כבוד הזולת

בשמחת חנוכת הבית לישיבה קטנה מקודם שנשא מו"ר זצוק"ל את משאו ניגש אחד הבחורים לסדר את מקום הדרשה, תוך כדי כך בשגגה ובלא שימת לב נשפכה מחמתו צלחת מלאה בטחינה משלחן המזרח על הפראק של מו"ר זצוק"ל, הבחור שנבוכך מאוד ממעשהו רץ כחץ מקשת אל הברז להביא מים לנקות את הכתם שנוצר מחמתו בפראק של מו"ר זצוק"ל תוך כדי שפיו ממלמל בקשת סליחה והתנצלות על מעשהו, אולם כל מי שהתבונן במהלך הדברים זכה לשיעור בכבוד הזולת, שכן מו"ר זצוק"ל לא התבונן כלל על מה שנשפך וגם לא בעת שאותו בחור ניקה את לבושו רק המשיך לדבר עם מי שעמד לצידו בעת ההיא כאילו לא קרה מאומה. ומעשים שבכל יום שבכל פעם שבאו להתייעץ עם מו"ר זצוק"ל בענינים אישיים שהיה שומר על כבודו ופרטיותו של השואל וכגון שאם היו אנשים רבים סביבו בו בפרק, היה מצדד את פניו לכיוון ההפוך או שהיה הולך עם השואל לפינה צדדית או ע"י קיר וכדומה בכדי שירגיש בנוח לפרוק את כל אשר אל ליבו בכבוד ובלא להתבייש מן הסובבים.

מחנך לדורות

מו"ר זצוק"ל היה בעצם אישיותו המושלמת, הדמות המחנכת, די היה להתבונן על הליכותיו בקודש, שלות נפשו, נועם מידותיו, משאו ומתנו עם הבריות ומעל הכל ניצול זמנו בכדי לרצות ללכת בדרכו הקדושה.

ויותר משיעיד על כך כל מי שזכה להיות מרואי פניו, תעיד על כך המשפחה שזכה מו"ר זצוק"ל להעמיד, ולא מפיהם כי אם בעצם הוויתם. כולם מרביצי תורה ויראה ובעלי טוב לב מסוג שאינו מצוי בדורינו, וניכר בהם היטב פרי חינוכו דמו"ר זצוק"ל בבחי' כל רואיהם יכירום כי זרע ברך ה' המה, ולמפורסמות א"צ ראייה.

ומה נמלץ לחכי להביא בזה מה ששמעתי מהגר"י זילברשטיין שליט"א משמיה דהגר"ד סאלאוויצ'יק זלה"ה, דברים התואמים במדויק את אישיותו של מו"ר זצוק"ל, וכה היו דבריו, בשיר השירים נאמר "אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים", ופירוש הרועה בשושנים כך הוא, ישנו רועה שמנהיג את עדרו על ידי מקל וכבשה המנסה לברוח מקבלת מכה הימנו ומיד חוזרת לעדר, וישנו רועה שמנהיג את עדרו על ידי צעקה וכבשה המנסה לברוח מקבלת צעקה הימנו ומיד חוזרת לעדר, אבל ישנו רועה שמנהיג את עדרו על ידי שושנים המדיפים ריח טוב והצאן מתקרבים אליו מעצמם, וכך הם הדברים בבית יש כאלו שמנהיגים את ביתם במקל זה החגורה, ישנם כאלה שצועקים, אבל ישנם כאלה שתענוג להיות בקרבתם הם רועים בשושנים בלי מכות, ובלי צעקות רק על ידי ריח טוב, אתו"ד ודפח"ח, וחושבני שזו היתה בחינתו דמו"ר זצוק"ל, הריח הטוב שנדף הימנו משך כבחבלי קסם את כל מי שזכה לראותו ולהיות במחיצתו ואף כאלו שהיו רחוקים משמירת תורה ומצוות כיון שבאו אצלו הושפעו מכך ושינו את אורח חייהם לטובה.

ואמנם כשהיה מן הצורך להוכיח היה עושה כן בדרכו המיוחדת, ובזכרוני שפ"א היו כמה מצעירי הצאן בישיבה קטנה שלא השכילו לנצור את פיהם מלפטפט בתחילת שיחתו השבועית של מו"ר זצוק"ל, היה זה שיחה לשבוע דפרשת יתרו, וכה התחיל מו"ר זצוק"ל את שיחתו "וישמע יתרו, יתרו שמע, ומי שלא רוצה לשמוע יכול לצאת", היתה זו תוכחה מובלעת שהועילה אחת ולתמיד.

דע לפני מי אתה עומד

תפילתו של מו"ר זצוק"ל היתה כעבדא קמיה מריה, וראו אצלו בחוש את קיום דע לפני מי אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, כל כולו היה מרוכז בתפילתו וכמונה מעות היה מתרפק על מילות התפילה בכונה ומתוך הסידור.

פ"א שאלתיו מהי דרך הישר בעמידה דתפילת שמונה עשרה אם לעמוד ישר או להתנועע, ואמר לי דשיטת הלבוש לעמוד כאבן דומם, והוסיף שבכל אלו המנהגים העיקר זה הכונה לשם שמים, ועל רבי עקיבא אמרו בגמרא שהתפלל בפינה זו ומצאוהו בפינה אחרת.

בקביעות ראיתי שקודם תפילת שמו"ע היה מדקדק שאם היה מולו חלון פתוח לרה"ר, היה סוגרו, וסגר רק מה שנגד פניו ולא את כל החלון [לא היה זה חלון זכוכית שקופה כראי] (ועי' בפסקי תשובות ח"א סימן צ' ס"ק ד', ע"ש).

הקפיד על מנהג המקום ואחר שיעור שמסר בבית כנסת שמתפללים בו בנוסח ספרד וקיימו יושב השיעור תפילת ערבית בו במקום, הורה לשליח ציבור לומר "שיר המעלות" מקום התפילה כנהוג בבית כנסת זה עפ"י נוסח ספרד.

[בפ"א שעליתי כשליח ציבור בישיבה ראיתי כי מו"ר זצוק"ל יושב במקומו וחפצתי להתחיל התפילה דקה אחת קודם הזמן אך מו"ר זצוק"ל אמר לי שכיון שזמן התפילה הוא בעוד דקה ואפשר שלא כל הבחורים יודעים שהנני מתחיל דקה אחת קודם על כן שאחכה לזמן הקבוע].

הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות

דומני שמו"ר זצוק"ל היה כחד בדרא בקבלת פני כל האדם בסבר פנים יפות ומאירות, יהיה מי שיהיה, ואף אותם אלו שלא הכירם ובאו במחיצתו זכו להתבסם מהארת פניו, כמו כן הוא היה לוחץ את ידיהם של הפונים אליו בחמימות ובאהבה, ואילו היה מבקש עצתו אומר לו כי הוא בן של פלוני או נכד של אלמוני וכדומה, אנשים שמו"ר זצוק"ל הכירם, או אז היה מו"ר זצוק"ל מוסיף לו קרבה עוד כהנה וכהנה ועוד היה משבח באזניו את קרוביו.

מעשים שבכל יום היה לראות כיצד הגיעו למו"ר זצוק"ל אנשים להתייעץ עמו על אותו ענין שבוע אחרי שבוע ופעמים שהיה זה במשך תקופה של חודשים ארוכים, ומו"ר זצוק"ל היה מקבל את פניהם בכל פעם מחדש בסבר פנים יפות ומאירות וכביכול זו הפעם הראשונה ששומע מענינם והיה מחזקם ומעודדם ומעיתיר ברכות על ראשם.

שמח בשמחתם של ישראל

מו"ר זצוק"ל היה שמח בכל מאודו ונפשו בשמחתם של ישראל, ומעשים שבכל יום היה ניתן לראות כיצד נגשים לפניו אנשים ומביאים לו הזמנה לשמחותיהם והיו רואים בחוש כיצד מו"ר זצוק"ל שמח בשמחתם שמלבד שהיה מברכם בברכת מזל טוב לבבית עוד זאת היה פותח את ההזמנה בנוכחותם מעיין בה היטב ומתענין בה לפרטי פרטים בצדדים וצידי צדדים, והיה רושם את מועד השמחה ביומנו האישי שלא ישכח זאת חלילה, וכ"ש כשהיה בא להשמחה עצמה אשר היה שש ושמח עם בעלי השמחה ומשפחתם המורחבת איש לפי מהללו במאור פנים וחדוה עילאה משל שמחתו היתה זאת.

כשהיו עושים קידוש לרגל הולדת בן או בת אחר שיעורו, היה טועם משהו מהכיבוד ונושא מדברות קדשו ומודה לעושה הקידוש על שזיכהו להשתתף בשמחתו. ועוד הרחיב באמריו מענין מהות השמחה וכדומה.

פ"א נסעתי עם מו"ר זצוק"ל לשמחת בני עדות המזרח ומפליא היה לראות כיצד מו"ר זצוק"ל שורר שירים במבטא שלהם ואף שירים שהם עצמם בקושי הכירום ואין לשער ואין לתאר את גודל השמחה ששרתה שם בעת ההיא.

כשהביאו לפניו ילד בן שלוש לחלאקה בד"כ אחר שגזר מעט משערותיו של הילד היה מחזיק ביד הילד ואביו ורוקד עמהם בשירת "יוסף ה' עליכם ועל בניכם ברוכים אתם לה' עושה שמים וארץ", וגו'.

כמו כן זכורני שפ"א כשנסענו לחתונה מסויימת אמר מו"ר זצוק"ל ברגש רב שהכלה היא יתומה ומצוה גדולה מאוד לשמח יתומים ובחתונה עצמה ניגש אל הכלה ובירכה בברכת מזל טוב לבבית.

כמו כן היה מו"ר זצוק"ל משתף את שומעי לקחו בשמחותיו המשפחתיות ובסיום השיעור היה נוהג לומר ביום פלוני תהיה חתונה לנכדי פלוני בן פלוני באולם פלוני וכולם מוזמנים, וכן ע"ז הדרך.

ובפ"א שדברתי עם מו"ר זצוק"ל קודם שמחה לאחד מנכדיו נ"י אמר לי להשאיר לסעודה אמנם היות שמהרתי אז לסדר בישיבה אמרתי למו"ר זצוק"ל זאת, ומו"ר זצוק"ל אמר לי בנעימה "באמצע הזמן אני לא מתערב", באופן שכל החוסים בצל קדשו הרגישו לא רק כתלמידיו כי אם כבניו אהוביו רחומיו.

בכל צרתם לו צר

אחד המעשים המופלאים שראיתי אצל מו"ר זצוק"ל היה כאשר פ"א אחר שיחתו השבועית כשמהר לשיעור תורני נוסף שהיה מוסר במקום אחר והגיע זמנו מכבר, חיכו לו בחצר הישיבה אשה ובתה למודות סבל ע"מ להתייעץ עמו בנושא מסויים שהעיק עליהם, והנה בדרך כלל היו מבקשי עצתו של מו"ר זצוק"ל נועצים עמו תוך כדי הליכתו לרכב ותו לא מפאת קוצר הזמן, דא עקא כי היה נראה שלאותה אשה ובתה ישנו את כל הזמן שבעולם וההתייעצות התמשכה והתמשכה כאשר כל אותה העת מתקשרים משתתפי השיעור לנהג לשואלו לסיבת איחורו של הרב לשיעור, ואכן הנהג בקשני לזרזם, אמנם השיבותיו כי אילו היה הרב רוצה לגמור את השיחה עמם היה עושה כן בעצמו (וכאשר ראינו בכמה פעמים שלפני שיעורו היה אומר בעדינות כי הוא ממחר כעת לשיעור), לאחר כרבע שעה סיימו השתיים את התייעצותם והלכו להם, או אז אמרתי למו"ר זצוק"ל כי תורה היא וללמוד אני צריך ומאי טעמא הקדיש להם זמן כה רב ובפרט שמהר לשיעור הנזכר, ומו"ר זצוק"ל השיבני בפשיטות דמה הם יעשו האם ישאירו הכל אצלם, הלא אינם יכולות, והוא פלא כי למו"ר זצוק"ל היה שעות קבלת קהל מסודרות וזמנים נוספים בלתי לחוצים ויכל לומר להם בנקל שיבואו באותו זמן, ואף על פי כן לא די שלא אמר להם כן אלא עוד שלא הראה להם שום סימני קוצר רוח וחוסר סבלנות ובפרט בהתחשב שהיה זה בערוב ימיו ולעמוד רבע שעה בגיל כזה אינו מן הדברים הקלים ועוד שהיה זה אחרי שיחה שמסר ובלא"ה עמד בה על רגליו, ואדרבה היה נראה ברור כי כל הזמן שלו, שלהם הוא.

ובכאן המקום להדגיש כי מלבד מה שהיה מו"ר זצוק"ל מתפלל על הפונים אליו ומברכם שיפקדו בדבר ישועה ורחמים עוד היה גדול כוחו באופן מופלא ומיוחד בשמיעה והקשבה למועקת הזולת, וכידוע שהשמיעה לבדה כתרופה היא וכמ"ש דאגה בלב איש ישיחנה, והיתה הרגשה מוחשית שבכל צרתם לו צר, שותפותו בצרת הזולת היתה באופן שהרגישו שכביכול צרתו האישית היא זו.

והנה בטבע העולם שכשאדם שומע צרת אחרים רח"ל פעם פעמיים ושלוש כבר פוחתת תחושת הצער אצלו ופעמים שאומר בפה מלא כששומע צרה פלונית שישנם צרות יותר גדולות וכיוצא בזה, אולם אצל מו"ר זצוק"ל ראינו שאף שפעם אחר פעם ניגשו אליו אנשים עם צרותיהם, איש איש וצרתו רח"ל, אף על פי כן לכל אחד ואחד היה נותן תחושה של שותפות ונשיאה בעול, היה נאנח עמהם ומנסה לעזור כפי כוחו ועל אף שאזניו שמעו מאות ואלפי צרות רח"ל, והדברים מפורסמים.

דין פרוטה כדין מאה

אצל מו"ר זצוק"ל זכינו לראות מהו דין פרוטה כדין מאה כפשוטו. על כל תרומה ששלחו למוסדותיו הקדושים היה רושם קבלה בכתב יד קדשו בצירוף דברי ברכה, ובפ"א שהבאתי למו"ר זצוק"ל בידו סכום קטן כתרומה למוסדותיו שאלני אם לרשום קבלה על כך, וכמוכן שהשבתי שח"ו לי להטריחו על סכום שכזה, כי אמנם לא היה אצלו הבדל בסכום התרומה רק עצם מה שתרמו היווה סיבה לכתיבת קבלה. עוד זאת לא ראיתי הבדל בהתייחסותו בין סכום קטן לגדול שתרמו למוסדותיו, על הכל הודה במאור פנים ובברכות מאליפות.

כמו כן פעמים רבות זכיתי בתקופות מוקדמות ליסע עם מו"ר זצוק"ל במוניות ממקום למקום ואיני זוכר אף פעם שהתמקח עם הנהג על סכום התשלום [ואפי' שכידוע פעמים שמפעילים הנהגים מונה ובפקקי תנועה וכיוצא בזה עולה תעריף הנסיעה עשרת מונים ורבים מתרעמים על כך]. ולא רק בעיניי ממון היה מו"ר זצוק"ל מקפיד כי אם גם על זמנו של הזולת וכגון שבאם היה מתעכב מעט בישיבה היה אומר לי לומר לנהגו כי בדעתו להתעכב כרבע שעה וכיוצא בזה. (ומן הסתם בכדי שיוכל הנהג לעשות באותה רבע שעה כרצונו).

סוד הפשטות

אחד הדברים שהדהימו את כל רואי פניו דמו"ר זצוק"ל היה סוד הפשטות בהתגלמותו, בכל הליכותיו והנהגותיו התנהג דמו"ר זצוק"ל בפשטות גמורה כשווה בין שווים ואף לקטנים וקטני קטנים, הן בדברו עם הזולת אשר מעולם לא דיבר בהתנשאות וגבהות אלא כדבר איש אל רעהו ממש והן כאמור בכל הליכותיו והנהגותיו, עד שאותם אלו שלא הכירוהו וראהו בכך יכלו לטעות בו בנקל.

בכל פעם שיצא מן הרכב שהסיעו היה סוגר את הדלת ובפ"א אף ראיתי שראה את חלון הרכב פתוח והתחיל לסגרו בידו (היה זה סוג רכב ישן שצריך לסובב בידית ע"מ לסגור את החלון) ולא ראה בכך שום פחיתות כבוד עבירו, וישנם דוגמאות רבות מספור בהנהגות שכאלו.

כמו כן היה דמו"ר זצוק"ל עונה בעצמו לטלפונים שצלצלו בלי הרף בביתו חרף היותו רב עיר ובעל תפקידים תורניים רבים ועל אף שלרבנים צעירים ופחות עסוקים ממנו ישנם מזכירים ושעות קבלה מוגדרות ומסויימות. (אמנם כשישבו עמו אנשים הקדיש את הזמן אליהם, ובזכרוני שפ"א ישבנו בסוכתו ודיבר עמנו וצלצל הטלפון ואמרתי זאת לדמו"ר זצוק"ל אולם דמו"ר זצוק"ל אמר לי שמי שצריך לו שיתקשר אחר מכן, ויש בזה מוסר השכל ולימוד גדול שלעיתים מדבר אדם עם רעהו או מכ"ש עם ביתו זו אשתו ותוך כדי כך מצלצל הטלפון ומיד עוזב הוא את השיחה ועונה לטלפון בו בזמן שיש ליטול רשות מהמדבר עמו מקודם שיענה לטלפון וד"ל).

פ"א הייתי צריך ליקח ממנו זצוק"ל כמה משיחותיו שהבאתי לו ע"מ שיעבור עליהם ויגיהם, ומנו"ר זצוק"ל אמר לי להתקשר אליו אחר כך לשאול מתי נח לי לקחתם הימנו, כביכול מבחינתו תמיד הדבר אפשרי.

ועל כולנה כידוע שבשיחותיו היה מדבר דברים הנראים כפשטים, אולם מי שזכה להכיר את דמו"ר זצוק"ל ידע היטב כי כל מה שדיבר היה דרגה שהוא עצמו אחז ונהג בה ודי בזה למבין. (וכל זה מלבד מה שהמתבונן בדברי קדשו דמו"ר זצוק"ל זוכה לטעום את עומק כוונת חכמינו ז"ל והנלמד מדברי קדשם, ואכמ"ל).

סגולות למציאת זיווג

מעשה בבחורה בת עשרים ושש שנים שלא זכתה למצוא את זיווגה וכל פעם שהגיעה הצעת שידוכין לפתחה ברגע האחרון ירדה ההצעה וסחתי זאת למו"ר זצוק"ל וכדרכו אמר בפה קדשו "ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראינו" והוסיף בזה שלושה עיצות ואלו הן א. שתאמר בכל יום שני פרקים מפרקי שיר המעלות ולא משנה איזה. ב. יתכן שיש עליה קללה ואם היא חוששת מקללות שתעשה התרת קללות, ובענין זה סיפר לי מו"ר זצוק"ל שכשרצו לפטר את הרב הראשי גורן והיה עורך דין אחד שעסק בזה קילל גורן או אחד מאנשיו את אותו עורך דין שימות, ומיד רץ העו"ד למרן הגראמ"מ שך זצוק"ל ושאלו אם יש לו לחשוש מקללה זו ואמר לו מרן זצוק"ל שלא יחשוש, ועברו מאז שלושים שנה ואותו עורך דין חי, אמנם אם כי שלא כל קללה נתפסת מ"מ אם היא חוששת מקללות שתעשה התרת קללות. ג. שתקנה מתנה לחתן וכגון טלית (וזה סגולה שתתארס).

ובפ"א בקשתי ממו"ר זצוק"ל ברכה עבור בחורה בת עשרים ותשע שנים שחיפשה את זיווגה והציע מו"ר זצוק"ל שתקנה מתנה לחתן כגון טלית וכל יום תקרא שני פרקים מפרקי שיר המעלות עד לאירוסיה, ואכן תוך פרק זמן קצר זכתה והתארסה, ומה מאוד שמח מו"ר זצוק"ל כשספרתי לו מאירוסיה.

פ"א הזכרתי למו"ר זצוק"ל שמות מבנות משפחה פלונית שטרם מצאו את זיווגם ואמר מו"ר זצוק"ל שילמדו הלכות שבת. לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה. וכעבור כמה שבועות שאמרתי למו"ר זצוק"ל שוב את שמותיהם והזכרתיו שיעצם שילמדו הלכות שבת וטרם נושעו, שאלני אם אמנם לומדים הם הלכות שבת. ולכשבררתי זה מאותה משפחה השיבוני שאכן הם לא הקפידו על כך, ויהי לפלא.

כשהתייעצתי עם מו"ר זצוק"ל אודות אח ואחות מבוגרים מאוד שלא מצאו את זיווגם אמר שיקראו בכל יום פרק ל"ב בתהלים וכן היה פעמים רבות שאמר למעוכבי זיווג לקרוא פרק זה כסגולה לזיווג, ופעמים רבות אמר לי שיקראו בכל יום שני פרקי תהילים ולא משנה איזה.

פ"א דברתי עם מו"ר זצוק"ל על אח ואחות מבוגרים שטרם זכו לבנות בית בישראל ואמר לי שיקבלו על עצמם תוספת שבת וכששאלתיו לכוונתו בזה אמר לי כגון שאם ישנו שולחן שיש עליו מפה ויש שולחן ליד שאין עליו מפה

יפרסו מפה גם על השולחן השני וכיון שהם סמוכים על שולחן הוריהם שישתתפו עם ההורים על המפה.

פעמים רבות כשבאו לבקש הימנו ברכה עבור בן או בת מבוגרים היה אומר שיראו אם באחת ההצעות שהוצעו להם עד כה הורידוה באופן שהצד השני נפגע מכך, והיה מורה לרצותם ולבקש סליחתם.

סגולות לזרע של קיימא

כשדברתי עם מו"ר זצוק"ל אודות זוג למעלה מבני ארבעים שנה שלא זכו להפקד בזש"ק שאלני מו"ר זצוק"ל לשם הבעל ואמו ומשלא ידעתי להשיבו זולת שם האשה ואמה אמר לי שאם הבעל כהן שיכוון בברכת כהנים יברך – בבנים וישמרך – בבנות. ואמר שגם אם הוא לא כהן יכוין זה בשעת ברכת כהנים. ופעמים רבות כשאמרתי לו שמות שלא נפקדו בזש"ק אמר לעשות סגולה זו.

ופ"א כשבקשתי ממנו ברכה לזוג פלוני ואמר לעשות סגולה זו שאלתיו אם יש עוד סגולה עבורם ואמר לי שזה מספיק עיצה טובה.

ובפ"א שאלתיו מהו המקור לסגולה זו דברכת כהנים ואמר לי שזה כתוב בתוספות על התורה (שיכוין) יברך בבנים וישמרך בבנות, והגרי"ז זצ"ל אמר שזה עיצה לא פחות טובה מאשר ללכת למקובל ולבקש ברכה.

אכן פ"א שאלתיו על סגולה נוספת עבור זוג פלוני ואמר לי שאם יש כולל שצריך תה או קפה שיתרמו לשם, ושאלתיו אם צריך ליתן דוקא לכולל או דאפשר ליתן אפי' לבית כנסת וביהמ"ד ואמר לי שאפשר רק באופן שיש שם שיעורי תורה.

שמות בארץ

הוי עובדא שהבאתי למו"ר זצוק"ל פתק עם שמות של בחור ובחורה אשר בקשוני לשואלו אם שמותיהם תואמים זה לזה לנישואין, ועיין מו"ר זצוק"ל בפתק זמן מה ואחר מכן אמר לי שאם היו לוקחים את הפתק לאנשים שמבינים בשמות הם היו אומרים שאינם מתאימים אמנם הוסיף ואמר לי שאנחנו לא מסתכלים על זה והם יכולים להתחתן (וחושבני שזהו אחד מהמופתים הגדולים של מו"ר זצוק"ל, והבן לאשורו).

ובפ"א הגשתי לפניו פתק עם שמות אשר חפצו לידע אם תואמים הם זה לזה והוספתי ואמרתי שהם כבר מאורסים רק שמ"מ חפצים לדעת אם שמותיהם תואמים ולא חפץ מו"ר זצוק"ל להשיב בזה באומרו הרי הם כבר מאורסים והא נחא לו היו שואלים מקודם, אמנם לבסוף אמר ששמותיהם תואמים [ניתכן שמה שהשיב בזה בסופו של דבר הוא בכדי שלא יתפחדו השואלים מעצם מה שלא השיב בזה].

כמו כן זכינו להתייעץ עם מו"ר זצוק"ל בהקשר לקריאת שמות מבני משפחתנו ולאנשים שונים והרבה פעמים היה אופן השאלה שהבאנו לפניו כמה שמות ומו"ר זצוק"ל היה בוחר את השם המתאים והטוב מביניהם לדעתו.

עצות וסגולות שונות

הצגתי בפני מו"ר זצוק"ל בחור אחד שהיה מגמגם וחפץ בברכתו ובעצתו ואמר מו"ר זצוק"ל לבחור הנ"ל "שמעתי בשם חכם אחד שאמר לקרוא בנחת כך "וירא, בלק", ולקרוא פרשת שבוע לאט כל מילה ולהבין וה' יעזור", ובפ"א שהזכרתי למו"ר זצוק"ל את שמו של אותו בחור אמר לי בזה"ל "שיקרא את הפרשה לאט ובהמשך הזמן יסתדר".

פעמים שיעץ לחולים לקרוא פרק ק"ג בתהילים ולעשות פדיון נפש, אמנם כששאלתיו אם יכול לעשות הפדיון נפש להחולה אמר שאינו עוסק בזה ויש מומחים לכך שיודעים לעשות הפ"נ עפ"י הרש"ש והחיד"א ז"ל. ראיתי שאמר למאן דהוא שביקשו ברכה לפני ניתוח שידליק קודם הניתוח נר אחד לזכותי דרבי מאיר בעל הנס ונר אחד לזכותי דהחזו"א ז"ל, (ויבקש שבזכותם יעבור הכל בשלום).

כמדוי' דפ"א הבאתי לפניו שם של אשה שסבלה ברגליה ואמר שבעלה ילמד פרק "כיצד הרגל".

לפלוני שביקש ברכה לרפוי"ש בעיניו אמר מו"ר זצוק"ל לקרוא פסוקי אותיות ע' בפרק קי"ט שבתהלים.

פעמים רבות שהבאתי למו"ר זצוק"ל שמות של נשים לפני לידה אשר ביקשו ברכתו ללידה קלה אמר שיקראו בכל יום פרק א' וב' שבתהלים עד הלידה.

לסובל מכאב בטן אמר לשתות תה בבונג ולסובל מצינון אמר לשתות תה עם לימון.

בקרב קדושים יתהלל

גדולי ישראל מכל החוגים והעדות העריצו את מו"ר זצוק"ל להפליא ועוד יסופר על כך רבות, ובכאן אביא דכשהייתי בביתו דמרן פוסק הדור הגר"ש הלוי ואזנר זצוק"ל וזכיתי להביא לו את קובץ השיחות הראשון שהוצאנו משיחותיו דמו"ר זצוק"ל אמר לן מרן הגר"ש זצוק"ל בפנים מאירות "ירחיב ה' דרכיכם, יאריך ר' יעקב ימים ושנים", וכשנפניתי לצאת מחדרו והסיף ואמר לי בפ"ק ובחיבה מיוחדת "תדרוש בשלומי", וכמים הפנים אל הפנים כשספרתי למו"ר זצוק"ל שבקרתי אצל מרן הגר"ש זצוק"ל ועל שדרש בשלומי נהנה מכך טובא והודה לי על כך.

וכזאת היה אצל רבים מגדולי ישראל אשר זכינו לשמוע מפיהם את חיבתם ואהבתם למו"ר זצוק"ל. כמו"כ זכורני שפ"א הבאתי קובץ משיחותיו של מו"ר זצוק"ל להגאון הגדול רבי מאיר סאלאוויציק זלה"ה ואחר זמן מה סיפר לי נכדו דמו"ר זצוק"ל שכשביקר מו"ר זצוק"ל בבית הגרמ"ס זלה"ה הודה לו על שיחותיו ושיבחס באופן מופלא.

ומאידך גיסא מה נהדר היה המראה דמו"ר זצוק"ל שהיה עמוד השפלות והענוה כלפי כל אחד מגדולי ישראל ומרביצי התורה ואף כלפי הצעירים ממנו בשנים רבות ובפ"א שהתניעצתי עם מו"ר זצוק"ל אודות בחור שהיה מתקשה בקריאה ייעץ את עצתו והוסיף ואמר בזה הלשון "שילך לרב שטינמן ולר' מיכל יהודה לבקש ברכה על זה".

חמין ושמן שסכתנו רבינו

מו"ר זצוק"ל היה שלם ומושלם בענינים שבין אדם לחבירו ועל אף היותו מורם מעם וגדול בענקים היה משגיח לפרטי פרטים שתהיה הרגשה טובה לזולתו ושלא יפגע ח"ו מאן דהוא בכהוא זה ואף שלא בגרמא.

בזכרוננו שפ"א נסעתי עם מו"ר זצוק"ל למקום מסויים ובאמצע הדרך ביקש מו"ר זצוק"ל מנהגו ליסע לכולל שבנו שיבדלחט"א לומד בו עבור סידור מסויים, דבר שהיה אמור ליקח רגעים בודדים, לכשהגענו ע"י הכולל יצאו מו"ר זצוק"ל ונהגו מהרכב לכולל ואנכי נשארתי לבדי ברכב מחכה

לחזירתם ולפתע ראיתי את מו"ר זצוק"ל מסתובב מהליכתו, מביט לכיוון הרכב, ושואל את נהגו "איפה הבחור שמגיע אתנו", וביקש מנהגו שילך לקרוא לי שאבוא עמהם, והוא נורא למתבונן.

כשהייתי נוסע עם מו"ר זצוק"ל לשמחות לעתים היה שואלני אם הכרתי מישהו בהשמחה כי כן היה דרכו בקודש שאף זולתו יחוש תחושת שייכות למקום ולא כמלוח בעלמא (ופ"א כשליויתיו עם נהגו לאולם שמחות שהיה בו הרבה חדרים אמר לי בחיבה "בא עמנו שלא תאבד").

ובפ"א כשהגעתי עמו לשמחה פלונית שהשתתף בה קהל מצומצם בקשני שאומר לו שיזדרז ולא יתמהמה שם כי ממחר הוא, ותיכף ומיד בהכנסו לאולם השמחות אמר לבנו שיבדלחט"א ולכמה אנשים שעמדו לצידו בהחוותו לעברי כי אני בחור מהישיבה שמתלוח אליו וכעת באתי "לשמור עליו" שלא יאחר, וכל זה בלי ספק ע"מ ליתן לי תחישה נעימה של קשר ושייכות למקום השמחה [ובאגב שאלתיו בו בפרק מפני מה התאמץ לבוא לשמחה זו מאחר שמיהר כ"כ ואמר לי שיש לו הכרת הטוב משפחתית אליהם מפני שעזרו בדברי מסויים לנכדו נ"י, ואכמ"ל].

פ"א כשיצא מהישיבה אחר שיחתו השבועית התנצל בפניו ראש הישיבה על כך שאינו מלווהו החוצה עקב שצריך להתפלל תפילת ערבית בישיבה, ומו"ר זצוק"ל אמר לו שלא ידאג והצביע עלי בחמימות ובחיוך רחב באומרו שאני מלווהו.

דרכי היה להמתין למו"ר זצוק"ל מקודם שבא לשיחה או לשיעור וללוותו לישיבה או לביהמ"ד וכדומה ובאם מי שהסיעו היה אדם שלא הכירני היה מו"ר זצוק"ל תיכף ומיד בצאתו מן הרכב מתכופף שוב לעבר הנהג ומכירני לו ובפ"א אמר עלי למאן דהוא שהסיעו כי אני קשור אליו כך וכך שנים, וכזאת היה כשנחמתי את מו"ר זצוק"ל על פטירת רעייתו הרבנית מינה ע"ה וישב אצלו ראש העיר דרמת השרון פנה מו"ר זצוק"ל לראש העיר ואמר לו שהוצאתי את שיחותיו לאור עולם, ופוק חזי אשר גם בזמן צער שכזה לא שכח מו"ר זצוק"ל ליתן תחושת שייכות והרגשה נעימה לכל מי שבא בצל קורתו, ומכל שכן שהיה כזאת בעידן חדותא וכגון בשמחת אירוסיי שאמר למשתתפים בעונותונתו שאני כצינור שלו במה שהוצאתי משיחותיו, וכהנה רבות.

זכורני שפ"א כששלחתי לו מכתב בדברי תורה ופגשתיו זמן קצר לאחר מכן אמר לי בחיבה "את המכתב שלך קבלתי היום ולא הספקתי לנשק אותו", ולא היו אלו דיבורים משפה ולחוץ כי אם בכל נפשו ומאודו אדיר היה חפצו ליתן הרגשת רוממות ותחושה טובה לזולתו וכאמור לעיל.

וכהנה וכהנה ניתן להאריך בדוגמאות רבות מספור ואשר כל אחד ואחד שזכה להכיר את מו"ר זצוק"ל יכול לספר כדוגמתם ולהעיד על כך איך שאצל מו"ר זצוק"ל היה כן כדרך חיים ובתמידות והיה זה בבחינת חמין ושמן שסכתנו רבינו הם הם שעמדו ועומדים לנו לעלות במסילה העולה בית ק-ל.

ויהא רעווא קדם אבוהון דבשמיא שיזכנו להוסיף לילך בדרך הקודש כפי שהנחילנו מו"ר זצוק"ל ויהיה זה לעילוי נשמתו הקדושה עדי נזכה לראות פניו המאירים בתחיית המתים השתא בעגלא ובזמן קריב אכי"ר.

ברוך רחמנא דסייען מריש ועד כען.